

SZOCIOLÓGIAI SZEMLE

SZERKESZTI:
EPÓDY-HARRACH BÉLA

V. ÉVFOLYAM

1943 FEBRUÁR

2. SZÁM.

TARTALOM

É R T E K E Z É S E K

A BEVERIDGE TERV <i>Tóth Béla – Csáktornyai Ferenc – Vigh Győző – Mihálffy Antal</i>	45
---	----

SZOCIÁLIS FIGYELŐ

Földbélrészvetkezetek Magyarországon <i>(Tóth Béla)</i>	64
--	----

SZOCIÁLIS TUDÓSÍTÓ

Irányított gazdaság és háború utáni újjáépítés	
Az átmenetgazdálkodás tervszerű előkészíté- tése	67
Átmenetgazdasági feladatok vizsgálata kül- földön	67
Európa leendő gazdasági közössége német szemmel	68
Általános szociálpolitika és társadalom- szervezés	
XII. Pius pápa a munkáról	69
A munka alkotmányjogi helyzete	69

A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI BE- TEGELLÁTÁS A HÁBORÚ ALATT <i>Keleti József</i>	59
--	----

Aktuális népesedési kérdések <i>iPataricza Ilona</i>	65
--	----

Munkaadók és munkások kapcsolatai	
Gyáripari vállalatok családvédő irodája	70
Üzemi munkaközösségek a svájci gyáripa- ban	70
Termelési vegyesbizottságok az angol had- felszerelési üzemekben	71
Munkabér és bérszabályozás	71
Bérek és árak versenyfutása külföldön	71
Családvédelem és népesedéspolitikai Az ONCSA munkásságának eredményei... ..	73
Egészségvédelem és balesetelhárítás Munkaegészségvédelmi intézetet állít fel a főváros	74

TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS

Az öregségi és rokkantság valamint a bá- nyanyugbérbiztosításnak rendezése a visz- szacsatolt keleti és erdélyi területeken <i>(Vigh Győző)</i>	74
--	----

Baleseti népbiztosítás a Német Birodalom- ban <i>(Vigh Győző)</i>	77
--	----

TUDÓ

A) Hírek	
Kisegítő női irodai munkaerők kiképzése a német társadalombiztosításban	78
A meddőség elleni küzdelem Németország- ban	78
Dániában az 1941 évben működő beteg- pénztárak	79
Olaszországban a kereskedelmi alkalmazot- tak betegségi biztosítását a családtagokra is kiterjesztették	79

S Í T Ó

B) Társadalombiztosítási tanácsadó	
Fontos szempontok a bejelentések teljesíté- sénél	79
A járulékok esedékessége és befizetése	79
Katonai szolgálat mellett polgári foglalko- zást is folytató egyének biztosítási köte- lezettsége	80
A légtalmi szolgálat díjazása nem számít be a biztosításra kötelezett javadalma- zásba	80

SZOCIÁLIS SZEMLE

AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET FOLYÓIRATA

SZERKESZTI

ERŐDI-HARRACH BÉLA

1943 FEBRUÁR HÓNAP

IV. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

A BEVERIDGE-TERV

Olvasóink alább megtalálják annak az ismeretetésnek teljes szövegét, melyet múlt f év decemberében a „Times” című londoni lap közölt az éppen nyilvánosságra hozott Beveridge-féle javaslatról. Mondanunk is felesleges, hogy e kimerítő ismertetés magyar fordításának közreadásával a *Szociális Szemle* nem propagandacélokat követ. A szóbanforgó tervezet olyan jelentős társadalmi reform bevezetésére irányul, hogy a róla való elfogulatlan tájékozódás akkor is helyénvaló lenne, ha nem állana olyan rendkívüli figyelem és szenvedélyes vita középpontjában, mint amilyenben akár odahaza, akár nemzetközi viszonylatban részéssítik.

A tervbevett leform hordereje kétségbevonhatatlan. Nem kevesebről van benne szó, mint egy olyan társadalom megteremtéséről, ahonnan száműzve van a szükség és a nélkülözés. E célt az állam minden polgárára kiterjedő, egyetemes, azaz az élet valamennyi nehézsége közepette oltalmat nyújtó társadalombiztosítás megvalósításával véli elérhetni. Az anyagi eszközöket hozzá felerészben maga az állam szolgáltatná, míg a biztosítottak a költségnek csupán mintegy 30 %-át viselnék, a fennmaradó rész a munkaadók hozzájárulásából lévén fedezendő. Jellegzetes biztosításpolitikai újítása a javaslatnak, hogy jövedelem és kereset mértékétől függetlenül minden biztosított egyetlen és azonos összegű biztosítási járulékot fizet, aminek ellenében ugyancsak egységesen megállapított segélyekre és járadékokra van igénye. E biztosítás révén az állam szociális gondoskodásával úgyszólván a bölcsőtől a sírig végigkíséri az egyént. A különböző segélyeknek valóban az ember egész életútját kirajzolják: szülési segély, gyermeknevelési pótlék, betegsegélyezés, mely az egészség teljes helyreállításához szükséges mindennemű orvosi és gyógyászati eszköz rendelkezésre bocsátását is magában foglalja, munka-

nélküli és átképzési segély, elvált asszonyok és özvegyek segélye, rokkantsági járadék, nyugdíj és temetkezési segély.

Nem célunk ehelyütt a tervezett biztosítási rendszer taglalásába bocsátkozni, – ezzel szemlénknek egy másik cikke foglalkozik – érdemes azonban felvetnünk a kérdést, mint jutott el a „vén Anglia” ily mélyreható társadalmi reform szükségességének belátásához.

Az első és legkézenfekvőbb magyarázat természetesen a jelenleg folyó véres küzdelemmel függ össze. Az a roppant erőfeszítés és szenvedés, amit egy háború minden néptől megkíván, célt és értelmet a tömegek szemében ma csak azáltal nyer, ha az egy szebb és emberségesebb élet kialakításáért hozott áldozatként fogható fel. A háborúknak bonyolult és gyakran irracionális mélységekbe nyúló genezisük van, a népnek azonban egyszerű és világos magyarázatokra van szüksége, s ugyan mivel lehetne kint és kockázatot könnyebben vállaltatni vele, mint annak a jólétnek és boldogságnak a megcsillantásával, amely állítólag a győzelem díjaként vár reá. Ennek a lélektani módszernek alkalmazása elől az angol kormány sem térhetett ki s nagyjából ennek tulajdonítható, hogy kecségtető tervével a háborús próbatétel kellős közepén sietett országának közvéleménye elé lépni.

Cselekvésének azonban csupán ezt a rugóját látni, annyit jelentene, mint nem tekinteni túl a napi politika szükségletei által megszabott magatartás közvetlen indítékain. Mert e legújabb lépésével Anglia tulajdonkép nem tesz egyebet, mint levonja az utolsó negyedszázad európai fejlődésének szociális következményeit. Nem az összest, de mindenesetre a legelsőt, mely a kapitalizmus őshazájában szinte egy forradalommal ér fel.

Hogy ezt megérthessük, el kell gondolnunk, hogy a múlt világháború óta az európai kontinensen

három nagy forradalom zajlott le, amelyek, ha nemzeti karakterükben el is térnek egymástól, abban feltétlenül megegyeznek, hogy a közösségi szempontok előtérbe tolásával új értelmet adtak a társadalmi együttélés legmindennapibb tényének: a gazdasági, tevékenységnek. Az előző háború történeti jelentősége egyébként túlzás nélkül abban foglalható össze, hogy zsákutcába vitte a tőkés világrend szabadelvű gazdasági individualizmusát s elindította az egyén és a közösség viszonyának újjárendezésére irányuló kísérleteket. A jelen pillanatban még távol állunk attól, hogy tisztán láthassuk a jövő társadalmának körvonalait, a fejlődés általános iránya azonban már régóta adva van s az eredmény a polgári együttélésnek nyilván egy olyan haladottabb formája lesz, mely több kötelességet ró az egyénre a közzel szemben, viszont ez utóbbit is több felelősséggel terheli az egyes irányában. Nos, politikai empirizmusának hagyományos hajlékonyságával Anglia most magáévá teszi, amit termékenyítő eszmeként a gazdasági és társadalmi válságokkal küzdő európai hatalmak politikai vajúdása egy nehéz negyedszázad során világharhozott. Sajátos módon a hullámverés ezúttal a kontinens keleti széléről indult el s a „negyedik rend” társa-

dalmi felemelkedése által kiváltott rétegzavar geológiai rengése fokozatosan csillapodó hevességgel rázta végig Európa testét. S mire az angol szigetvilágba ért a szárazföld forradalmainak szele, úgy látszik, már arra sem képes, hogy kormányt bukasson.

Egy tanulságot mindenestre levonhatunk e jelenségekből. A számtalan ellentét dacára, mely a mai végzetes összeütközést kiobbantotta, a világ népeinek sorsát mégis oly félreismerhetetlen törvényszerűségek kormányozzák, amelyek erősen a közlekedőedények rendszerére emlékeztetnek. A társadalmi és gazdasági feszültségek sarkában jelentkező szellemi és erkölcsi nyomás nem emelkedhetik valamely országban anélkül, hogy az előbb-utóbb ne éreztetné hatását másutt is. Az angol imperialista konzervativizmus hiába folytat tehát életre-halálra szóló harcot a kontinens „fiatal” országainak forradalma ellen, ami abban értékes vívmány van, azt csalhatatlanul át fogja venni. Ezt igazolja a Beveridge-terv is. És bármelyik fél veszítse is el a háborút, nyerni rajta csak a legszelesebb társadalmi réteget kitevő munkásság és parasztság fog.

Tóth Béla

A TERV RÉSZLETEI

1941 június 10-én Arthur Greenwood tárcanélküli miniszter bejelentette az alsóházban, hogy az érdekelt minisztériumokkal megállapodott abban, hogy a szociális biztosítás és az azzal rokon ellátás mai rendszerét felölelő összefoglaló jelentést szerkesztenek és azt az újjáépítési ügyek miniszteri bizottságához (*Ministerial Committee on Reconstruction Problems*) annakidején megfontolás végett átadják; továbbá, hogy Sir William Beveridge elfogadta arravonatkozó felszólítását, hogy vállalja el az összefoglaló jelentés megszerkesztését végző minisztériumközi bizottság elnöki tisztjét. A bizottság megbízatása a következőképen szövegezt:

„A bizottság, különös figyelemmel a probléma többirányú összefüggéseire, állítson össze egy jelentést a szociális biztosítás és az azzal rokon ellátás – ideértve a balesetek kártalanítását is – ma fennálló rendszeréről és tegyen javaslatokat.”

A bizottság az elnökön, Sir William Beveridgen kívül a belügyminisztérium, a munkaügyi minisztérium, a nyugdíjügyek minisztériuma, a közegészségügyi minisztérium, a pénzügyminisztérium, a vám- és adóügyek minisztériuma, Skócia közegészségügyi minisztériuma, a segélyezési ügyek minisztériuma, az újjáépítési ügyek minisztériuma, a segélyzőegyesületek felügyelőhivatala, valamint a legfőbb számvevőszék képviselőiből állott. Később kitűnt, hogy nehézséget jelent az, hogy a kormány tisztviselői a magas állami érdekeket érintő kérdésekkel kapcsolatban felelősséget vállaljanak, ezért a tárcanélküli miniszter a pénzügyminiszterrel folytatott megbeszélés után 1942 január 27-én a következőket írta a bizottság elnökének:

„Tekintettel az állampolitikai vonatkozásokra, úgy véljük, hogy a kormányhivatalok képviselői az őket

különösen érintő technikai és adminisztratív kérdésekben ezentúl az ön tanácsadói és ülnökei legyenek. Ez annyit jelent, hogy az elkészített beszámoló az ön saját beszámolója lesz: ön írja alá, tehát a minisztériumok képviselői a benne levő véleményeket és javaslatokat illetően az ön felelősségében egyáltalán nem osztoznak.” A fenti levélnek megfelelően a jelentést Sir William Beveridge egyedül írta alá.

SZOCIÁLIS BIZTOSÍTÁS

A bizottság legsürgősebb feladata, amint az első részből kiderül, az volt, hogy a szociális biztosítás és az azzal rokon ellátási rendszer széles területéről részletes jelentést állítson össze, valamint annak a megállapítása, hogy a szükségbejutás különféle esetei tárgyában hol és milyen intézkedések történtek. A felvázolt kép különösen két irányban jelentkezik élesen.

Mindenekelőtt megállapítható, hogy a modern ipari államban a keresethiány vagy egyéb okok következtében beálló szükség sokféle megnyilvánulásának orvoslása terén Nagy-Britannia már eddig is összehasonlíthatatlanul többet tett, mint a föld bármely más országa. Csupán egyetlen lényeges ponton marad el komolyan Anglia a másutt elért eredmények mögött: nevezetesen az orvosi szolgáltatás korlátozott mind a kezelés terjedelme, mind az igényjogosultak köre tekintetében. Ezenkívül hiányos még az angol rendszer az anyasági és temetkezési segély, végül a baleseti kártalanítás terén.

Minden egyéb vonatkozásban, különösen az összegszerűség és a terjedelem tekintetében az angol szociális gondoskodás bármely országgal kiállja a versenyt. Viszont kevés olyan ország van, amely Angliához hasonlítható.

Másodsor: a szociális biztosítást és a rokon szolgáltatásokat ma egymással össze nem függő, nagyszámú adminisztratív szerv intézi. Ezek a szervek különböző elvek szerint járnak el, s ha felbecsülhetetlen munkát végeznek is, de annyi költséggel és fáradtsággal, s az azonos problémáknak oly rendszertelen kezelésével, amit misem indokol. A szociális biztosításnak ebben a rendszerében, amelynél egészben véve megfelelőbb majdnem sehol a világon nem található, komoly hézagok vannak, amelyek orvoslást kívánnak.

EGY KOMOLY HIÁNYOSSÁG

A kötelező biztosításnak a szolgálati szerződéses viszonyban álló személyekre való korlátozása, valamint a nem fizikai munkát végző munkásokra csak bizonyos jövedelemhatárig való alkalmazása komoly hiány. Sok olyan saját számlájára dolgozó egyén van, aki szegényebb és jobban rászorul az állami biztosításra, mint a munkás. Nincs lényeges különbség a beteg és a munkanélküli egyének szükségletei között, mégis eltérő fokú segélyezésben részesülnek, különböző járulékfizetési feltételekkel és az egyéneknek kor szerint tett olyan megkülönböztetésével, amelynek semmi értelme nincs. Az anyagi helyzet igazolásának (*means test*) három eltérő módja van a járuléknélküli nyugdíj, a kiegészítő járadék és a közsegélyezés rendszerében, amelyekhez negyediknek járul a munkanélküli segélyezésnél alkalmazott módszer, ez utóbbi egyébként csupán néhány részletben különbözik a kiegészítő járadék esetében követett eljárástól. Elvitathatatlan, hogy szorosabb összehasonlás révén a jelenlegi szociális ellátási rendszer sokkal áldásosabb és érthetőbb volna azok számára, akik élvezik, de egyszerűsített gazdaságosabb volna annak adminisztrációja is.

A javaslat három fő alapelvből indul ki. Az első az, hogy minden, a jövőre vonatkozó indítvány megvalósítása során, bár a múltban szerzett tapasztalatok teljes egészükben hasznosítandók, a felépítést és végrehajtást nem befolyásolhatják azok a részleges érdekek, melyek e tapasztalatokat megérelték. Ma, amikor a háború minden különbséget és határt ledönt, itt az alkalom, hogy messzemenő kísérletekkel és erőfeszítésekkel nagyfontosságú feladatokat valósítsunk meg. A világtörténelem forradalmi pillanata forradalmi tetteket követel és nem foltozgatást.

A második alapgondolat az, hogy a szociális biztosítás megszervezése a szociális előrehaladásnak csak egy része. A széles alapokon kiépített szociális biztosítás a létbiztonságát jelenti: vagyis harcot a szegénység ellen. Azonban az újjáépítés útját elálló öt óriás közül a szegénység csak az egyik s tán épp a legkönnyebben leküzdhető. A többi: a betegség, a tudatlanság, a szenny és a restség.

A harmadik alapelv abban áll, hogy a szociális biztonságot az állam és az egyének között való együttműködéssel kell megvalósítani. Az állam feladata az, hogy a járadékok fizetéséért, valamint a segélyek folyósításáért szavatosságot vállaljon. Az államnak azonban ebben a szerepében nem szabad az önálló kezdeményezést, a kínáló alkalmak megragadását és a felelősségérzetet meggátolnia vagy elfojtania: amikor az országos minimumot megállapítja, egyúttal helyet kell engednie az egyéni kezdeményezésnek és bátorítania kell azt, hogy bárki a „minimumon túl is gondoskodhassak saját magától és családjáról.

A jelentésben kifejtett szociális biztonság terve ezen az alapelven épül fel.

A SZOCIÁLIS BIZTONSÁG TERVE

A szociális biztonság tervének főbb intézkedései az alábbiakban foglalhatók össze:

1. A terv minden állampolgárra kiterjed, tekintet nélkül jövedelmük nagyságára, azonban figyelemmel van különböző életkörülményeikre. Felölel minden személyt és a szükségbejutás minden esetét, de alkalmazásában tagolva van.

II. A szociális biztonság szempontjából a lakosság a keresőképes koron (*working age*) belül négy, azon alul és felül pedig egy-egy osztályra oszlik:

1. Alkalmazottak, vagyis olyan személyek, akik rendszerint szolgálati szerződés alapján fejtenek ki tevékenységet.

2. Egyéb keresőfoglalkozásúak, ideértve a munkaadók és az önálló munkások minden fajtáját.

3. Háziasszonyok, vagyis a keresőképes koron belül élő férjes nők.

4. Egyéb személyek, akik a keresőképes korba esnek, de keresőfoglalkozásuk nincs.

5. Személyek a keresőképes kor alatt.

6. Személyek a keresőképes kor felett.

III. A hatodik osztályba tartozók nyugdíjban részesülnek. Az ötödik osztályba tartozók után az államkincstár gyermeknevelési segélyt fizet, mégpedig minden gyermek után, ha az eltartó szülő járadékban vagy segélyben részesül, a többi esetben pedig csupán a második gyermektől kezdve. A többi négy csoportba tartozók a körülményeik által megkívánt biztosítási ellátást kapják. Valamennyi osztályban messzemenő orvosi kezelésben, gyógyászati ellátásban és temetkezési segélyben részesülnek a jogosultak.

IV. Minden első, második vagy negyedik osztályba tartozó személy járulékát hetenként vagy nagyobb időközökben bélyegben vagy biztosítási okmányán való igazolás ellenében rója le. Az első osztályban a munkaadó is fizet hozzájárulási díjat; felragasztja a biztosítási bélyegget és az alkalmazott által fizetendő járulékot levonja keresetéből. A hozzájárulási díj osztályonként különböző, a nyújtott segélynek megfelelően. A férfiak magasabb díjat fizetnek, mint a nők, hogy ezáltal biztosítsák a harmadik osztályba tartozók segélyezését.

V. A fizetendő egyetlen járulék ellenében minden első osztályba tartozó személy munkanélküliségi és munkaképtelenségi segélyben, nyugdíjban, orvosi kezelésben, valamint temetkezési segélyben részesül. A második osztályba tartozók ugyanezeket a kedvezményeket kapják, kivéve a munkanélküliségi segélyt és a munkaképtelenségi segélyt a munkaképtelenség első 13 hetében. A negyedik osztályba tartozóknak ugyanaz jár, kivéve a munkanélküliségi és a munkaképtelenségi segélyt. A munkanélküliségi segély helyett az első osztályon kívül esőknek ú. n. átképzési segély (*training benefit*) áll rendelkezésre, hogy segítsenek nekik új életpályájuk megtalálásában, ha az előzőn hajótörést szenvedtek. A harmadik osztályba tartozók a férjük által fizetett hozzájárulási díj fejében anyasági, özvegyeségi vagy elválási segélyt kapnak, valamint nyugdíjra való jogosultságot szereznek. Az anyasági segélyen kívül a kereső feleség a gyermek születése előtt és után összesen 13 héten keresztül terhességi, majd gyermekágyi segélyben részesül, hogy a szülés előtti és utáni hetekre a munkát abbahagyhassa.

VI. A munkanélküliségi és munkaképtelenségi segély, bizonyos átmeneti idő után az alapnyugdíj, valamint az átképzési segély egységes tételekben lesz megszabva, tekintet nélkül a kereset nagyságára. Ez az egységes mérték az átlagos életszinten biztosítani fogja a megélhetéshez szükséges jövedelmet. Házaspár esetében, ahol a feleség kereső foglalkozást nem folytat, együttes segély

kerül fizetésre. Ahol nincs feleség, vagy van, de keresettel bír, alacsonyabb osztályú tételeket alkalmaznak. Ahol pedig nem feleség, hanem eltartott van, aki a gyermeknevelési segélyre jogosító életkoron felül van, ott eltartási segély (*dependent allowance*) jár. A kereső feleség anyasági segélye magasabb, mint az egyszerű munkanélküliségi vagy munkaképtelenségi segély, viszont az őket megillető munkanélküliségi és munkaképtelenségi segély alacsonyabb tételben van megállapítva. Amint alább meg van említve, különleges tételek állanak özvegyesség esetére is. Ezeket a kivételeket nem tekintve, a segély nagysága a férfiaknál és a nőknél egyforma. A baleset vagy foglalkozási betegség folytán előállott munkaképtelenséget az első 13 héten ugyanúgy tekintik, mint a többi munkaképtelenséget. Amennyiben a munkaképtelenség 13 hétnél tovább tart, az általános érvényű munkaképtelenségi segély helyébe az egyén keresetéhez viszonyított, de egyben bizonyos maximumhoz és minimumhoz kötött baleseti járadék lép.

VII. A munkanélküliségi segély az anyagi helyzetből függetlenül és változatlan összegben mindaddig jár, amíg a munkanélküliség fennáll, de bizonyos idő múltán általában valamely munka- vagy átképzőközpontban (*training center*) való részvételhez lesz kötve. A munkaképtelenségi segély változatlan összegben és az anyagi helyzetből függetlenül mindaddig jár, amíg a munkaképtelenség tart vagy baleseti járadékkal nem helyettesítik, feltéve, hogy az igényjogosult elfogadja a megfelelő orvosi kezelést vagy szakmai átképzést (*vocational training*).

VIII. Járadékok a baleseti járadék kivételével csak munkától való visszavonulás esetén folyósíthatnak. A jogosultság bizonyos minimális életkor elérése után bármikor beáll. Ez a minimális határ férfiaknál 65, nőknél 60 év. Ha valaki e korhatáron túl vonul nyugalomba, az alapul vett nyugdíjnal arányosan magasabb járadékban részesül. A hozzájárulásos járadék (*contributory pension*) jelenlegi összegét egy 20 éves átmeneti idő alatt fokozatosan a teljes alapjáradék szintjére emelik. Időközben mindenkinek, aki kéri, szükségletéhez mért járadékot fizetnek. A jelenlegi járadékosok igénye nem csorbítható.

IX. Állandó jellegű járadékban a keresőképes korban levő, de gyermektelen özvegyek többé nem részesülnek, viszont minden özvegy ideiglenes jellegű – a munkanélküliségi és munkaképtelenségi segélynél magasabb – segélyt kap, amelyet szükség esetén átképzési segélyt követhet. Azok az özvegyek, akiknek eltartott gyermekeik vannak, a gyermeknevelési pótlékon (*children's allowance*) kívül olyan magas gyámsági segélyt (*guardian benefit*) kapnak, hogy azokból létük akkor is biztosítva legyen, ha egyéb jövedelmi forrásuk nincs. A jelenlegi nyugdíjas özvegyek igényét ez a rendelkezés nem érinti.

X. Abban a kisszámú esetben, amelyet nem *ölel fel* a szociális biztosítás, az országos szegénygondozás (*national assistance*) rendszere áll majd rendelkezésre. A rászorultság igazolása egyszerűsített és egységes lesz.

XI. Az egészségügyi igazgatás (*Health Department*) keretében megszervezett országos egészségügyi szolgálat minden szükségletnek megfelelő orvosi kezelést ad valamennyi állampolgárnak. Az orvosi kezelést követőleg mindazok, akiknek az javára válhat, az egészség teljes helyreállítását szolgáló gyógyellátást kapnak.

XII. Egy szociális biztonsági minisztérium állítandó fel, melynek hatáskörébe tartozik majd a szociális biztosítás, az országos szegénygondozás, az önkéntes biztosítás előmozdítása és ellenőrzése, végül, amennyiben szükségessé válik, átveszi az egyes minisztériumok, valamint a helyi hatóságok ilyen vonatkozású munkáját.

A JAVASOLT VÁLTOZTATÁSOK

A szociális biztonság egységes rendszerének előnyei nagyok és elvitathatatlanok. Az előnyök azonban csak a jelenlegi adminisztrációs gépezet megváltoztatása árán érhetők el. Ennek szükségessége indokolást kíván és esetről-esetre könnyen meg is indokolható. A javaslatnak a jelenlegi állapotot módosító lényegesebb pontjai a következők:

1. A társadalombiztosítás egységesítése a járulékfizetés tekintetében. Ez annyit jelent, hogy minden biztosított egyetlen heti járuléknak egyetlen okmányon történő lerovása ellenében a társadalombiztosítás összes szolgáltatásaira jogosulttá válhatik.

2. A társadalombiztosítás és a segélyezés ügyvitelének központosítása a szociális biztonság minisztériumának kebelében, minden biztosított által könnyen elérhető helyi szervekkel.

3. Az elismert társaságok (*approved societies*) egyenlő kötelező járulékok ellenében különböző segélyeket nyújtó rendszerének megszüntetése. (Megmaradna azonban az önszegélyzőegyesületek és a szakszervezetek biztosító tevékenysége; ezek tagjaiknak – mint az állami segélyezés felelős szervei – a betegségi biztosítási segélyeken felül egyéb, önkéntes segélyeket is nyújtanának.)

4. A baleseti kártalanítás jelenlegi rendszerének megváltoztatása, valamint az üzemi balesetek és a foglalkozási betegségek esetére szóló ellátásnak az egységesített társadalombiztosítás keretébe történő beolvasztása akként, hogy

a) azok kárfedezése különleges rendszer szerint történjék és

b) azok okozta tartós keresőképtelenség esetében különleges járadékok, halál esetében pedig a hozzátartozók részére különleges segélyek folyósíttassanak.

5. A gyógykezelésnek a kiegészítősegélyek ügyvitelétől való elválasztása. Általános orvosi szolgálat kiépítése minden állampolgár számára, amely kiterjedne bármely munkaképtelenség gyógykezelésének minden fajtájára az egészségügyi minisztérium ellenőrzése és felügyelete alatt.

6. A férjes nőknek (*housewives*), mint a munkavállalók külön osztályának elismerése olyan segélyekkel, amelyek sajátos szükségleteiknek megfelelnek. Ilyenek:

a) minden férjes nő részére házassági, anyasági, özvegyiségi és elválti segély, valamint nyugdíj;

b) ha nem folytat kereső foglalkozást: segély a férj munkanélkülisége vagy keresőképtelensége idejére;

c) ha kereső foglalkozást folytat: az anyasági segélyen kívül külön szülési segély, valamint mérsékelt összegű munkanélküliségi és keresőképtelenségi segély.

Ezek az intézkedések a férjes nőkkel kapcsolatos eddigi jogszabályokat megszüntetik.

7. A tartós munkaképtelenség esetére szóló biztosításnak minden kereső foglalkozást űző személyre, továbbá a nyugdíjjáradékbiztosításnak minden keresőképes korban levő személyre való kiterjesztése, akár folytat kereső foglalkozást, akár nem.

8. Átképzési segély rendszeresítése, hogy megkönnyítsék azoknak a személyeknek új foglalkozásra átterését, akik előző akár fizetett, akár nem fizetett foglalkozásukat abbahagyni kényszerültek.

9. A munkanélküliség, keresőképtelenség (kivéve az üzemi baleset vagy foglalkozási betegség következtében előállott tartós keresőképtelenséget), továbbá a nyugalombavonulás esetére járó segélyek és járadékok összegének egységesítése.

10. A munkanélküliség és keresőképtelenség – beleértve az üzemi baleset vagy foglalkozási betegségből eredő keresőképtelenséget is – esetére szóló segélyezés

feltételeinek egységes szabályozása a várakozási idő szempontjából.

11. A munkanélküliség és keresőképtelenség esetére szóló biztosítási járulékfizetés egységesítése – ide nem értve az üzemi baleset vagy foglalkozási betegség esetére biztosítást – és a nyugdíjbiztosítási járulékok fizetési rendszerének megváltoztatása.

12. Korlátlan időtartamú teljes munkanélküli segély rendszeresítése azzal a kikötéssel, hogy a segélyezett meghatározott időtartamú munkanélküliség után munkaszolgálatra vagy átképzésre kötelezhető.

13. Korlátlan időtartamra teljes keresőképtelenségi segély folyósítása azzal a feltétellel, hogy a segélyezett magát bizonyos rendszabályoknak alávetni köteles.

14. A baleseti járadék kivételével a többi segély fizetésének a munka megszakításától való függővé tétele és a nyugdíj összegének fokozatos emelése abban az esetben, ha a biztosított a járadékra jogosító életkor (férfiaknál 65, nőknél 60) elérése után a járulékokat tovább is fizeti.

15. A mezőgazdaságban, a bank-, pénz- és biztosítási szakmában dolgozó személyek munkanélküliség esetére szóló különleges segélyezési rendszerének beolvasztása az általános társadalombiztosításba.

16. Annak a szabálynak a megszüntetése, amely szerint a biztosítási kötelezettség alól mentesek:

a) a különleges foglalkozások, mint pl. az állami szolgálat, a helyi önkormányzati szolgálat, a rendőrség, a betegápolás, a vasutak és egyéb nyugdíjra jogot adó szolgálatok, valamint a munkanélküliség esetére szóló biztosítás szempontjából a házicselédek;

b) az évi 420 fontnál nagyobb jövedelmű, nem fizikai munkát végző egyének.

17. A meg nem felelő, feltétel nélküli özvegyi járadékoknak az özvegyek különböző szükségleteinek megfelelő segélyekkel való helyettesítése, mint amilyen az esetenként külön összegben megállapított ideiglenes özvegyi segély, szükség esetén átképzési segély és gyámsegély mindaddig, amíg eltartott gyermekek vannak.

18. Az általános temetkezési segélynek a kötelező biztosítás keretébe való bevonása.

19. A helyi hatóságok minden, a közsegélyezéssel kapcsolatos munkakörének átvitele a szociális biztonság minisztériumának hatáskörébe, az intézeti jellegű orvosi ellátás és kezelés kivételével.

20. A szociális biztonság minisztériuma átveszi a felelősséget a vakok gondozásáért, valamint szociális védelmük és jólétük előmozdítása érdekében vállalja a szoros együttműködést a helyi hatóságokkal és önkéntes szervezetekkel.

21. A szociális biztonság minisztériuma átveszi a Segélyező Hivatalnak (*Assistance Board*) az ügykörét, a vám- és adóügyi igazgatásnak a szociális biztosítást érintő tennivalóit, esetleg a munkaügyi minisztériumnak a munkaközvetítéssel és a munkanélküliségi biztosítással kapcsolatos ügykörét, valamint a többi minisztériumnak a készpénzsegélyek különböző fajával és a baleseti kártérítéssel járó munkáját.

22. Az *Unemployment Insurance Statutory Committee* funkcióját a *Social Insurance Statutory Committee* veszi át hasonló, de kiterjesztett hatáskörrel.

23. A magánbiztosítás egy biztosítási hivatal (*Industrial Assurance Board*) vezetése alatt közintézménnyé alakul át.

Ez a nagyszámú változás nem jelenti azt, hogy a jelentésbe foglalt javaslatoknál a múlt tapasztalatait vagy az elért eredményeket figyelmen kívül hagyták volna. Amit ma az egységes társadalombiztosítás létesítése céljából javasol, az befejezése annak, amit a múltban részlet-

ről részletre építettek. A terv bizonyos szempontból forradalmat jelent, de mégis inkább a múltban gyökerező természetes fejlődés eredménye: angol forradalom.

A VÁLTOZÁSOK MEGOKOLÁSA

A Beveridge-jelentés II. része a javasolt változásokkal és árok okaival foglalkozik. Az elismert társaságokat (*approved societies*) illetően a javaslat megállapítja, hogy az elismert társaságok rendszere az egyenlőn segélyeken felül egyéb hátrányokat is jelent a biztosítottokra. Például, az elismert társaságok rendszerében külön járulékfizetést tanúsító igazolvány szükséges a betegségi biztosításban és külön a munkanélküliség esetére szóló biztosításban, vagy külön gépezetet kell fenntartani, amely a betegségi biztosítási járulékokat a különálló intézetekhez továbbítja. Bármely rendszert alkalmaznak, minden pénzügyi egységénél, melyek száma ma 6600 körül jár, minden öt évben matematikai felülvizsgálatot kell végrehajtani. Akár a biztosítási okmányokmegkészeztetése, akár a külön elszámológépezet fenntartása az érdekeltek számára többletköltséget és fáradságot jelent, de nem azért, hogy a biztosítottak pótbiztosításban részesüljenek, hanem csak azért, hogy a biztosítottak egyes csoportjai kisebb-nagyobb részesedéshez jussanak olyan alapból, melynek létesítéséhez egyenlő összegű, kötelező járulékok fizetésével járultak hozzá.

Ma nem szereshető olyan pártatlan, rendszeres felvilágosítás, amely a biztosítottak tanácsot adna arra vonatkozóan, hogy mely elismert társaságot válassza; hivatalos vagy felhivatalos szerv nem is adhat ilyen felvilágosítást, mert ez egyes társaságok előnyben részesítését és mások megbírálását jelentené. Hivatalból meg kell tehát engedni, hogy az összes társaságok egyenlő feltételekkel versenyezzenek a tagszerzésben, a biztosítottak pedig az öt hosszú időre nagyon lényeges jogaiban érintő kérdésben magárahagyottan kell döntenie, anélkül, hogy rendszeres felvilágosítással vagy egyéb könnyű módon támogatnák abban, hogy a különböző társaságok között összehasonlíthatóan tehesse.

A jelenkor felfogása és társadalompolitikája két szempontból különbözik az 1911-ben kitűzött céloktól. Először: ma széles körben el van fogadva az általános létminimum gondolata. Másodszor: mindinkább előtérbe lép az az alapelv, hogy az állam által megszervezett kötelező biztosításban mindenki egyenlő feltételekkel vegyen részt. Senki se követelhesen előnyösebb elbánást azon a címen, hogy egészségesebb vagy mert állása állandóbb jellegű. Az elismert társaságok rendszere mai alakjában mindkét elvvel kiküszöbölhetetlen ellentétben áll.

Ha a betegség esetére szóló állami és az önkéntes biztosítás kombinációját – ami az 1911-es tervnek sarkpontja volt – továbbra is megtartani kívánjuk, fontos módosítások szükségesek. Az abból eredő előny, hogy a biztosított személy a betegség esetére szóló állami biztosítás és az önkéntes biztosítás segélyeit ugyanattól az intézettől kaphatja meg, teljes mértékben és széles alapon továbbra is fenntartható éppúgy, mint a két biztosítás összekapcsolásából származó valószínű ügyvitelgyyszerűsítés előnye is, anélkül, hogy az elismert társaságokat, mint a kötelező biztosítás alapján nem egyenlő szolgáltatásokat nyújtó különálló pénzügyi szervezeteket fenn kellene tartani.

A szociális biztonság minisztériuma álljon készen arra, hogy bizonyos feltételeknek megfelelő társaságokkal megállapodásokat létesítsen arra vonatkozóan, hogy ezek a társaságok milyen feltételek mellett járhatnak el tagjaikkal szemben mint a munkaképtelenség esetére szóló állami biztosítás felelős szervei. Ha valamely

társaság hajlandó megállapodást kötni, a következő feltételeknek kell megfelelnie: már a múltban saját anyagi erejéből, tehát a tagok önkéntes járulékaiból megfelelő mértékű munkaképtelenségi segélyeket folyósított; legyen megfelelően kiépített szervezete bárhol lakó beteg tagjainak orvosi látogatására; legyen valóságos önkormányzata; nem dolgozott nyereségre és nem is állott kapcsolatban olyanokkal, akik nyereségre dolgoznak; valamint, hogy az önszegélyzőegyesületekre (*friendly societies*) vagy a szakmai szervezetekre (*trade unions*) vonatkozó törvények alapján be van jegyezve vagy ha nincs bejegyezve, megfeleljen a bejegyzés feltételeinek.

Az ajánlott úton haladva, ha az elismert társaságok rendszere e minőségében meg is szűnnék, a szociális biztonság szolgáltatásainak ügyvitelében olyan társaságok továbbra is részt vehetnének, amely társaságok a saját vagyonukból adnak betegségi szolgáltatásokat.

A magán életbiztosítóintézetek kérdésével foglalkozva, a jelentés megállapítja, hogy hasonló keretek között tartott megállapodásokat lehetne létesíteni olyan önszegélyző egyesületekkel és szakmai szervezetekkel is, amelyek segélyezéssel foglalkoznak. Nem köthető azonban megállapodás olyan szervezetekkel, mint az üzletszerűen működő biztosítóintézetek és ügyletgyűjtő társaságok, amelyekben az egészségügyi ellátás és a biztosítás nem merül ki az önkéntes betegségi szolgáltatások nyújtásában, hanem iparszerűen üzött, vagyis ügynökökkel folytatott életbiztosítás jellege van.

Az országos egészségügyi biztosítás jövő megszervezésére három lehetőség van: a) fenntartani az elismert társaságok rendszerét a szolgáltatások lényeges egyenlőtlenségével, valamint a készpénzsegélyek vagy a gyógykezeléséből folyó elégtelenségével azok számára, akik társaságuk megválasztásában nem voltak szerencsések; b) felbontani az 1911-ben létrejött kapcsolatot az országos egészségügyi biztosítás és a magánbiztosítás között, amelyben ma a biztosított népséggnek közel fele érdekelt; c) magát a magánbiztosítást alakítani át szabadversenyre alapozott vállalkozásból közintézménnyé. Az elérni kívánt cél és maga az észszerűség az első megoldást kizárja. A második és a harmadik megoldás között a választás sok körülmény megfontolásától függ, amelyek közül egyesek nincsenek is összefüggésben az egészségüggyel és a biztosítással. Vannak okok, melyek a harmadik megoldás mellett szólnak; az egyik az, hogy ez a módszer tenné leginkább lehetővé, hogy a biztosított népség javára megtartsák annak a minden rangú személyzetnek szervezőképessége és tapasztalata, akik ma az üzletszerű életbiztosítás szolgálatában állnak.

Ha azokat az érveket, amelyek az elismert társaságok rendszerének megszüntetése mellett felhozhatók, a kormány és az országgyűlés magáévá teszi, remélhető, hogy az önszegélyzőtársaságok, amelyekkel az ajánlott megállapodások megköthetők, hajlandók lesznek bekapcsolódni és folytatólagosan is szolgálni a népséget mind az állami, mind az önkéntes biztosításban. Bármily kívánatosak azonban ezek a megállapodások, mégsem lényeges alkotóelemei a tervezett rendszernek. Ha az önszegélyzőegyesületek és a szakmai szervezetek úgy látják, hogy a szociális biztonság új szervezetében legjobban úgy szolgálják tagjaiknak érdekeit, ha működésüket az önkéntes biztosításra korlátozzák, csak a saját ügyeikkel foglalkoznak és nem egyúttal az állam ügyeivel is: szabadságukban áll ezt az utat választani.

Mindenesetre nincs ok arra, hogy az állam akár közvetlenül, akár közvetve behatoljon a betegség esetére szóló önkéntes biztosítás területére. Az önkéntes bizto-

sítás, mint a kötelező biztosítás kiegészítője, lényeges sajátossága a szociális biztonság tervének. Vannak az ilyenfajta biztosításnak más területei, ahol az állam közvetlen beavatkozása az ellenőrzés vagy a továbbfejlesztés érdekében szükséges, de a szóban lévő önkéntes betegségi biztosítást az önszegélyzőegyesületek az érdektelenség tekintetében fennálló régi hagyományaikkal és testvéries együttműködésükkel kielégítően és helyes elvek alapján látják el. Ez tehát bátran meghagyható kezeik között.

BALESETI KÁRTALANÍTÁS

Az üzemi balesetek és foglalkozási betegségek kártalanításának jelenlegi rendszerében olyan hátrányok vannak, melyeket új rendszerre való áttéréssel lehet és kell is megszüntetni. A jelenlegi rendszer végeredményben a perrel fenyegetésen vagy a tényleges peres eljáráson alapszik. Szerencsétlenségeknél, amelyek a munkaadó gondatlanságával semmiféle összefüggésbe nem hozhatók és amelyeket nem is akadályozhatott meg, olyan eljárást követnek, amelyet csak vétkesség esetében szoktak alkalmazni. Ez az eljárás maga után vonja a munkaadó és a munkavállaló közötti pereskedés veszélyét olyan mértékű költségekkel, amelyek a hazai egyéb társadalombiztosítási ágaknak vagy más államok baleseti és foglalkozási betegségi kártalanításának költségeit meghaladják.

Nincs teljes szavatosság a kártalanítás kifizetése tekintetében. A bányai kivételével a munkaadó nem köteles magát a saját szavatossága fedezésére biztosítani. A jelenlegi rendszer nem biztosítja a szükséges állandó megélhetési alapot. Elkerülhetetlenek a határviták, ha a keresőképtelenségeknek különböző alapokból, különböző fórumok útján kell kártalanítani, amelyeket a felelősség kérdésében is igen nehéz eldönteni.

A baleseti kártalanítás ügyviteli költsége a szükséges mértéknél, úgyszintén a kötelező társadalombiztosítás költségeinél magasabb. A gyűjtött adatok szerint a munkaadói szavatossági biztosítás ügyviteli költségei a Baleseti Biztosítók Szövetségénél képviselt biztosítóintézeteknél a biztosítási díjak 45%-áig terjednek, míg a bányai kölcsönös biztosítóknál mindössze 7%-ot tesznek ki. A kölcsönös biztosító társaságoknál általában a biztosítási díjak 20%-a az ügyviteli költség. Még ez is lényegesen magasabb, mint bármely állami kötelező biztosítás ügyviteli költsége.

Bizonyos foglalkozási betegségeknek a kártalanítás szempontjából a balesetekkel egy tekintet alá vonása – bár elvben szükséges – a szavatosságnak egyes munkaadókra hárítását rendkívül nehezíti. Nem külön megállapodásra van szükség az üzemi balesetet szenvedőknek, hanem egy átfogó rendszerre, amely bármely okból származó egészségügyi ártalomra kiterjed. A munkások baleseti kártalanításának jelenlegi formájából azonban egy ilyen átfogó rendszer nem fejleszthető ki.

Eltelkintve attól a történeti tényről, hogy az üzemi balesetek és foglalkozási betegségek kártalanítása több mint 40 évvel ezelőtt a járadéknak a keresethez való viszonyítása alapján jött létre, három érdemleges érv hozható fel amellel, hogy különbséget tegyünk baleset vagy foglalkozási betegség okozta keresőképtelenség és a keresőképtelenség egyéb formái között, ha ilyen megkülönböztetés egyáltalán alkalmasnak látszik.

Először: sok olyan üzem, amely a közösségre életbevágóan fontos, egyúttal különösen veszélyes is. Azok, akik a kockázat vállalása következtében hosszabb ideig tartó vagy állandó keresőképtelenséget szenvednek

szenvednek vagy életüket veszítik, a keresetükkel arányban álló kártalanításra jogosultak és nemcsak annyira, amennyi a maguk és családjuk létminimumát biztosítja.

Másodsor: az az ember, aki foglalkozása közben válik keresésképtelenné, utasítás szerint végzett munka közben vált munkagéptelenné. Az egyéb baleseteknél és a betegségeknél általában nem ez a helyzet.

Harmadsor: csak ha külön intézkedéssel és a gondatlanság fennforgására való tekintet nélkül gondoskodunk a baleset vagy foglalkozási betegség áldozatáról, nyílik lehetőség arra, – aminthogy méltányossági okokból és a viták elkerülése érdekében ez kívánatos is – hogy a munkaadó szokásjogi felelősségét olyan cselekmények következményeire korlátozzuk, amelyekért ő erkölcsileg és ténylegesen felelős, nem pedig csupán valamely törvényes felelősségi elv alapján.

Az első érv igen erős. Ha valamely foglalkozás különösen veszélyes, az különleges javadalmaszása, „veszélyességi pótlékra” (*danger money*) adjon jogot. Nincs azonban sok értéke annak, ha a „veszélyességi pótlékot” csak magasabb bérek alakjában, azaz csak arra az időre adjuk, amíg nem történt baleset; ez nem biztosít arról, hogy az érdekeltnek több pénz áll majd rendelkezésére, amikor arra valóban szüksége lesz, azaz amikor a veszély már balesetet okozott. Ez a meggondolás önmagában is igazolná, hogy az átlagosnál veszélyesebb foglalkozásokban szenvedett baleseteket és foglalkozási betegségeket különös szabályok szerint kártalanítjuk, míg a más foglalkozásokban szenvedett balesetek és foglalkozási betegségek tekintetében az egyéb keresésképtelenségekre vonatkozó szabályok maradjanak érvényben.

Ha a második és a harmadik érv gyengébb is az elsőnél, azokat mégsem lehet könnyen figyelmen kívül hagyni. Egyébként a munkagéptelenségnek megkülönböztetést tenni nemcsak az előidéző ok, hanem foglalkozás vagy iparág szerint is (vagy foglalkozás és iparág szerint együttesen), annyit jelentene, mint éppen azon a téren szaporítani a megkülönböztetéseket, ahol abból a lehető legkevesebbnek volna szabad lennie. Ha már egyáltalán a kereset arányában akarjuk megszabni az üzemi baleset vagy foglalkozási betegség kártalanítását, akkor legjobban tesszük, ha figyelmen kívül hagyjuk a foglalkozást vagy iparágat, amelyben a keresésképtelenné vált alkalmazottat foglalkoztatva volt.

A szociális biztonság terve azt javasolja, hogy a baleseti járadék legyen kétharmada az elvesztett keresetnek, de egyelőre nem több mint 3 font, legalább pedig annyi, amennyi keresésképtelenség címén rendszeres segélyként járna. Ezenfelül pedig kapjon a sérült alkalmazott minden gyermek után gyermekpótlékot is.

Azt is javasolja, hogy egyes iparágakat, mint veszélyeseket vegyenek jegyzékbe és a nem-veszélyes üzemek kártalanítási költségeit meghaladó költségtöbblet kétharmadát viseljék az érdekelt munkaadók, a többit az alkalmazottak, a munkaadók egyeteme és az állam között osszák fel.

TEMETKEZÉSI SEGÉLY

Az általános temetkezési segélynek a kötelező biztosításba bevonásával kapcsolatban a terv megállapítja, hogy Nagy-Britannia lakosságának túlnyomó része, ha nem is az egész, temetkezési költségzükségletét jelenleg önkéntes magánbiztosítás útján fedezi, de rendkívül drágán, mert az ügyviteli költségek és valószínűen az egyéb tényleges kiadások is igen magasak.

A magán életbiztosítóintézetek összességének költséghányada – beleértve a nyereséget és az adókat

is – az 1937-40 években a díjbevétel 37,2%-a, tehát minden font után 7 shilling 6 penny volt. Ehhez viszonyítva a temetkezési segélynek, mint a társadalombiztosítás egyik részének ügyviteli költsége egészen jelentéktelen lesz. A társadalombiztosításban a temetkezési segély ügyviteli költsége aligha lehet több, mint a járulékok 2 vagy 3%-a, illetőleg fontonként 6 penny, a jelenlegi magánbiztosítási rendszer fontonkénti 7% shillingje helyett.

A temetkezési segélyként ajánlott összeg 20 font minden felnőtt után, fiatalok után kevesebb. Ahhoz, hogy valaki magának és családjának ezt a segélyt biztosítsa, a szükséges heti járulék összege férfiaknál kb. 1.8 pennyre, nőknél pedig 11 pennyre tehető a munkában töltött évek alatt. Célszerű lesz a temetkezési segélyből kizárni azokat, akik a biztosítás bevezetése idejében 60 éven felül vannak; ezeket a már fennálló magánbiztosításukra kell utalni.

Áttérve a keresetszerű magánbiztosításnak közintézménnyé átalakítására egy ú. n. *Industrial Assurance Board* felügyelete alatt, a jelentés megállapítja, hogy bár a magán életbiztosítóintézetek létszáma 160, az üzletág közel 90%-a nyolc nagy intézetben: a Prudential, Pearl, Liverpool, Victoria, Refuge, Cooperative, Royal Mutual, Royal Liver és a Britannia kötelékében van összpontosítva, melyek mindegyikének díjbevétele az 1939 évben meghaladta az évi 4 millió fontot. Az összes nagyobb intézetek, kivéve (Angliában) a Cooperative-t, érdekeltységük körébe vontak egyes elismert társaságokat, melyek a betegségi biztosítás ellátásában magánbiztosítással is foglalkozó üzletszerzőket alkalmaznak. A nagy intézetek legtöbbször folyton nagyobb tömegű rendes életbiztosítással is foglalkozik. Rendes üzletágaik díjjóvedelme 1939-ben évi 30 millió font körül járt; ezeknek az üzleteknek tekintélyes részét olyan személyekkel kötötték, akiknek egyéb biztosításuk is van.

A javasolt *Industrial Assurance Board*, amely természetesen nagyrészt azoknak tapasztalatára és képességeire támaszkodnék, akik jelenleg is ebben az üzletkörben tevékenykednek, törvényszerű monopóliummal rendelkeznek üzletszerzők alkalmazására és felhatalmazást kapna életbiztosítások kötésére, üzletszerzők útján vagy más módon, egy alacsonyra szabott maximális összegig, pl. 300 fontig. Átvénné az összes érvényes biztosítási kötvényeket és minden kötvénytulajdonos jogainak épségben tartásával kielégítené azokat. Kártalanítaná a részvényeseket, alkalmazná vagy kártalanítaná a személyzetet, ideértve az üzleti könyvekhez fűződő érdekek figyelembevételét is, vagyis az egyes intézetek ügynökeinek azt az értékes jogát, hogy kijelölhetik utódjaikat és üzleti könyveiket átruházhatják.

Ha az *Industrial Assurance Board* létrejön, gazdaságosabb biztosítási és takarékosági módok bevezetésére fog serkenteni, mint amelyeket jelenleg a magánbiztosítás követ.

FÉRJ ÉS FELESÉG EGYSÉGE

A háziasszonyoknak, mint a foglalkoztatott személyek külön biztosítási csoportjának elismerésére irányuló javaslattal kapcsolatban rámutatnak arra, hogy a munkanélküliség esetére szóló biztosítás rendszerében már elismerik, hogy a nők férjüknek felnőtt támaszai és ezért a férj munkanélkülisége esetében járó segély magasabb összegű. A betegségi biztosítás rendszere a feleséget egyáltalában nem veszi figyelembe, kivéve az anyaság idejében. A szociális biztonság terve a férjzett nőket külön biztosítási csoportnak veszi és a férjett feleségével együtt egy egységként kezeli. 1931 óta emelkedett ugyan a keresőfoglalkozást űző férjzett nők száma, de arany-

számuk közvetlenül a háború előtt valószínűen még mindig $\frac{1}{6}$ alatt maradt.

Az alkalmazott irányelv az, hogy a házasságkötéssel minden nő új életet kezd a szociális biztosítás tekintetében. Házastársi biztosítás címén, melynek elismerése régi biztosítási okmányára lesz rávezetve vagy ahhoz kapcsolva, olyan szolgáltatásokra és segélyekre szerez jogot, amelyeket a terv a házassági szükségletek között jelöl meg. A munkanélküliség vagy a keresőképтелenség esetére szóló segélyekre vonatkozóan házassága előtt szerzett jogait nem tartja meg; az ezekre szóló jogokat, ha akarja, a házasságkötés után új járulékfizetéssel szerezheti meg. Az átmenet kifejezése céljából a javaslat ajánlja, hogy a nő kiházasítási segélyt kapjon, amely amellelt, hogy a valószínű szükség pillanatában pénzforráshoz juttat, az ügyintézés szempontjából azt a hasznos ösztönzést is adná, hogy a házasságkötést a biztosítási hivatalnak idejekorán bejelentsék. A kiházasítási segély azonban nem lényeges alkotóeleme a biztosítási tervzetnek.

AZ ÉLETKOR PROBLÉMÁJA

A jelentés III. része rámutat az agkori ellátás problémájára, mint a szociális biztonság összes problémáinak legfontosabbikára és bizonyos tekintetben legnehezebbikére. Sem a méltányosság alapján, sem azon az alapon, hogy a ráutaltság igazolásának megkövetelése a takarékoskodástól riasztana el, nem lehet elfogadható érvet felhozni az ellen, hogy a megfelelő összegű, járulékfizetésen alapuló nyugdíjak kiutalása huzamosabb átmeneti időre felfüggesztessék, amely idő alatt a szükségleteket a ráutaltság igazolásához kötött nyugdíj-segélyek fedeznék.

A járulékfizetésen alapuló nyugdíjak fokozatosan emelkedő skálája lehetővé tenné mindenki részére, kivéve azokat, akik a nyugdíjazási korhoz máris közel állanak, hogy a saját, igen szerény tartalékuk hozzáadásával maguknak a létfenntartáshoz elegendő jövedelmet biztosítsanak és ne legyen szükségük a ráutaltság alapján nyújtandó nyugdíjsegélyre. Ez az egész különbség a nyugdíjat állandóan a ráutaltság igazolásától függővé tevő nyugdíjrendszer és olyan átmeneti kiegészítő rendszer között, amilyent a javaslat tartalmaz. Az elsőt el kell utasítani, a másik ellen nem lehet komoly ellenvetést felhozni.

Kétségtelen az is, hogy igen sok embernek, férfiaknak a nyugdíjra jogosító minimális 65-ik, nőknek a 60-ik életévük elérése után is meglesz a szükséges erejük, hogy munkájukat a köz javára, valamint a maguk megelégedésére folytathassák. Az élettartam állandó meghosszabbodásából folyó természetes feltevés az, hogy azoknak az éveknak száma, amelyek alatt a munkaképesség fennáll, szintén emelkedik majd annak arányában, ahogy az egészségügyi viszonyok javulnak és ahogy a gyermekkorban a nélkülözéstől, a munkaképes korban pedig a szükségtől és a dologtalanságtól való mentesülés a polgárok testi erejét és munkakedvét épen tartja.

ÖREGSÉGI NYUGDÍJAK

Az öregségi nyugdíjakra vonatkozó főbb javaslatok az alábbiakban foglalhatók össze:

1. A szociális biztonság terve magában foglalja a nyugellátásról való gondoskodást olyan alapösszegekkel, amelyek egyenlők a munkanélküliség és a keresőképтелenség esetében nyújtott segélyekkel, azaz heti 40 shilling házaspár részére és 24 shilling egyedülálló nyugdíjas részére; ezt minden állampolgár megkapja a ráutaltság igazolása nélkül, a járulékfizetés alapján.

2. A járulékfizetésen alapuló nyugdíjnak bevezetése fokozatosan történék, bizonyos átmeneti idő alatt, amelynek tartamát 20 évben javasolják megállapítani. Ez idő alatt a nyugdíj alapösszege házaspárnál heti 25 shillingtől, egyedülálló személyeknél 14 shillingtől kezdődően emelkedék fokozatosan a teljes összegig.

3. Nyugdíjsegélyt kapnának az arra rászorult, nyugdíjhatárt elért (férfiaknál 65 év, nőknél 60 év) személyek a szegénység meghatározásáról szóló törvény alapján kiállított egységes ráutaltsági bizonyítvány alapján, vagy a járulékfizetésen alapuló nyugdíj kiegészítéseként, vagy azon a címen, hogy járulékfizetésen alapuló nyugdíjra nem jogosultak.

4. A tervzet alapján keletkező összes járulékfizetéses nyugdíj tulajdonképpen nyugalombavonulási járadék, azaz csak olyan személyeknek adható, akik a munkát abbahagyták. Ha a nyugdíjas a nyugalombavonulás után kereső foglalkozást üz, a nyugdíjat a kereset arányában csökkenteni kell.

5. A nyugdíj alapösszege az az összeg, amelyet a minimális nyugdíjképes korban nyugalomba vonuló 65 éves férfi vagy 60 éves nő kap. Ha valaki a nyugdíjra jogosító életkor elérése után nyugalombavonulását elhalasztja, az elhalasztás időtartama arányában az alapösszegezen felül nyugdíjpótlékra is jogosulttá válik.

6. A jelenleg nyugdíjat élvező személyek megtartják jogaikat, vagyis ezeket a személyeket nyugalombavonulás nélkül is meghagyják eddigi járulékfizetéses nyugdíjuk élvezetében mindaddig, amíg munkájuk abbahagyását nem határozzák el és ezzel az új, magasabb összegű nyugdíj élvezetére jogosultakká válnak.

7. A járulékfizetéses nyugdíjknál az emelkedő skála alkalmazása különböző lehet a szerint, hogy a jelenlegi járulékfizetésen alapuló nyugdíjrendszer kiterjed-e valakire vagy nem (nem terjed ki főleg a II. és a IV. osztályba tartozó személyekre és az I. osztályban a biztosítás alól mentesítettekre), amely különbségtétel azon alapul, hogy a jelenlegi rendszer szerint az első esetben fizetett járulékot az illető, a másodikban pedig nem.

VÉDETTSEG NÉLKÜLÖZÉS ELLEN

A 20 évre terjedő átmeneti időszak nem érinti azokat a férfiakat, akik 45 életévüket és azokat az egyedül élő nőket, akik 40 életévüket a terv életbelépése időpontjában még nem töltötték be. A népességnek az a hányada tehát, amelyet az átmeneti időszak érint, aránylag csekély lesz. Ezeknek túlnyomó része is elég tekintélyes járulékfizetésen alapuló nyugdíjban részesülhet, ha nem is a teljes alapösszegeben. De akár részesülnek, akár nem, mindnyájan biztosítva lesznek a nélkülözés ellen az átmenetileg nyújtott nyugdíjsegélyek rendszere következtében. Az átmeneti időszakra vonatkozó javaslat sem jelenti azt, hogy a nyugdíjak tekintetében azonnal vagy az átmeneti időszak alatt nem történik változás. Ellenkezően, azonnal öt nagyjelentőségű változás lépne hatályba, amelyeket az átmeneti időszak alatt állandó változás követ, amennyiben a járulékfizetésen alapuló nyugdíj alapösszege folytatólagosan emelkedik. Az öt azonnal hatályba lépő változás a következő:

1. Az öregségi nyugdíj adminisztrációja egységesítették a helyett, hogy mint jelenleg, öt különböző testület között oszlanék meg: egészségügyi minisztérium, Skótzország egészségügyi minisztériuma, vám- és adóigazgatás, segélyügyi minisztérium és a közsegélyezésben érdekelt helyi hatóságok.

2. A jelenlegi, járulékfizetésen alapuló nyugdíj-biztosítás hatálya alá eső személyek nyugdíját – a nyugalombavonulás feltételének fennállása esetében – házass-

párok számára haladéktalanul 25%-kal, egyedülálló személyeknél pedig 40%-kal emelik fel.

3. Minden olyan munkaképes életkorban levő személy, aki jelenleg nem tartozik a járulékfizetésen alapuló nyugdíjbiztosítás hatálya alá, azonnal járulékfizetési kötelezettség alá esik és 10 évi biztosítás után már lényeges összegű, 20 évi biztosítás után pedig teljes összegű járulékfizetésen alapuló nyugdíjra válhatik jogosulttá.

4. Azok a személyek, akiknek nem-hozzájárulások nyugdíjra sincs igényük, a ráutaltság igazolása esetében nyugdíjsegélyben részesíthetők.

5. Ha olyan nyugdíjakat folyósítanak folytatólagosan, amelyek nem járulékfizetéssel szerzett jogokon alapulnak, hanem a ráutaltság igazolásától függenek, a ráutaltságot és az anyagi helyzetet minden esetben egy-egy elvek alapján kell elbírálni. A jelenleg használatos különböző igazolások helyett csak egyfajta igazolás lesz.

A TERV KÖLTSÉGELEŐIRÁNYZATA

A IV. rész a terv költségvetését tartalmazza. Megállapítja, hogy a szociális biztonság terve elsősorban arra irányul, hogy a szociális biztosítást miképpen kell megszervezni nemzeti támogatással és önkéntes biztosítással mint kiegészítő módszerekkel a megélhetés biztosítására. A terv életbelépésének feltételezett napja, abból a célból, hogy a számítások a várható számsorokhoz és a népesség várható megoszlásához viszonyíthatók legyenek: 1944 július 1. A jelentés becslést ad 1945-re, mint a segélyszolgáltatások első évére és 1965-re, mint a járulékfizetésen alapuló, teljes összegű nyugdíjak fizetésének első évére. Ez egy 20 évre terjedő átmeneti időt jelent, amely alatt a járulékfizetésen alapuló nyugdíjak összege fokozatosan emelkedik. Ez a szám azonban módosítható. Ha az átmeneti idő tartamának meghosszabbítása válnék szükségessé és a járulékfizetésen alapuló, teljes összegű nyugdíjak fizetésének megkezdését el kellene halasztani, ez a szerződéses viszony sérelme nélkül történhetné azokkal a járulékfizetőikkel szemben, akik az új járulékfizetéssel járó költségeket munkáséletüknek majd csak 20 éve alatt fizetik, 20 vagy 50 helyett, mint az utódaik. Másfelől azonban, ha az átmeneti időszak megrövidítése és a járulékfizetéses nyugdíjak gyorsabb ütemben emelése lehetségesnek és kívánatosnak mutatkoznék, ez sem érintené a terv alapelveit.

A biztonsági tervben előirányzott összes költségek összege, amelyek mind a jelenlegi rendszeren, mind az új intézkedéseken alapuló kiadásokat magukban foglalják, az 1945 évre 697 millió és az 1965 évre 858 millió font. Ezekből az összegekből 1945-ben 367 millió és 1965-ben 553 millió font a szociális biztosításra esik, amelyet a szociális biztosítás ellenőrző hatóságának felügyelete alatt a szociális biztosítás alapjai a saját költségvetésük keretében fedeznének. Az 1945 & az 1965 évek között a kiadások emelkedésének teljes összege tulajdonképpen a nyugalmabavonulási járadékokra esik és mind a nyugdíjas rétegnek növekedését, mind a járulékfizetésen alapuló teljes nyugdíjra való átmenetet tükrözi vissza. A nyugalmabavonulási nyugdíjnak az 1965 évben 300 millió fontra történt becslése azon a feltevésen alapszik, hogy a jelenlegi járulékfizetési osztályokban biztosítottak nyugdíja 1945-től 1965-ig, két évenként egyedülálló személyeknél heti 1 shillinggel, házaspároknál 1% shillinggel emelkedik, függetlenül a nyugalmabavonulási időpontjától. Az új nyugdíjosztályokban azonban a járulékfizetési elv szigorúan alkalmaztatnák olyképen, hogyha ilyen személy nyugdíjba megy, nyugdíjának összege később már nem változik.

A szociális biztosítás rendszere a járulékfizetési elv fenntartásán nyugszik, amit Nagy-Britannia biztosítottainak legszélesebb körére kiterjedő szervezetek is hangsúlyoztak és elfogadtak, nevezetesen: az önszervező-egyesületek nemzeti értekezlete és a szakmai szervezetek főtanácsa. Ezt, mint a szociális biztonság tervének lényeges alkatelemét fenntartották azért, mert a biztosítottak fizetni képesek, hajlandók rá és inkább fizetnek, mint nem.

A mellékeltlen között táblázat¹ összehasonlítja a tündet fel abban a tekintetben, hogy egy családfenntartó járulékfizető a jelenlegi munkanélküliség esetére szóló biztosítás alapján milyen segélyekre volt jogosult a háború előtt és milyenekre lenne jogosult a jelentésbe foglalt tervezeten alapuló járulékfizetés alapján, vagyoni helyzetének kutatása nélkül. Ez nem jelenti azt, hogy a háború előtt a felmerült különböző szükségletek közül csak a táblázatban feltüntetettekről történt gondoskodás; akár köz-, akár magánkórházi ápolás igénybevehető volt a vagyoni állapot kivizsgálása vagy önkéntes járulékfizetés alapján. Azt sem jelenti, hogy a javasolt szolgáltatások összességét a biztosítási járulékokból létrejött biztosítási alapokból fogják fizetni; pl. a segélyek heti összegében bennfoglalt gyermeknevelési pótlékokat teljes egészükben, az orvosi kezelést pedig túlnyomó részben az általános nemzeti vagy önkormányzati adójövedelmekből és nem a biztosítási alapról fogják fedezni. De a gyermeknevelési pótlékok és az orvosi kezelés beletartoznak a tervezetbe és minden rájuk utalt polgár megkapja bármiféle pótfizetés vagy anyagi helyzetének igazolása nélkül. Az összehasonlítás arra vonatkozik, milyen szolgáltatásokra volt jogosult a biztosított a háború előtt heti 1 shilling 7 penny járulékfizetés alapján és milyenekre lesz jogosult heti 47⁴ shilling járulékfizetés ellenében a tervezet szerint.

A jelentésben javasolt heti járulékok tételei az I., II. és IV. osztályban (a szociális biztonság tervének második részében foglalt osztályozás szerint), a következők:

	Férfiak			Nők		
	biztosított	munkaadó	együtt	biztosított	munkaadó	együtt
	s	h	i	l	i	n
I. osztály						
21 évtől feljebb...	4 ¹ / ₄	3 ¹ / ₄	7 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	6—
18—20 évesek ...	3 ¹ / ₂	2 ³ / ₄	6 ¹ / ₄	3—	2—	5—
16—17 évesek ...	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	5—	2—	2—	4—
II. osztály						
21 évtől feljebb...	4 ¹ / ₄	—	—	3 ³ / ₄	—	—
18—20 évesek ...	3 ¹ / ₂	—	—	3—	—	—
16—17 évesek ...	2—	—	—	2—	—	—
IV. osztály						
21 évtől feljebb...	3 ³ / ₄	—	—	3—	—	—
18—20 évesek ...	3—	—	—	2 ¹ / ₂	—	—
16—17 évesek ...	1 ¹ / ₂	—	—	1 ¹ / ₂	—	—

Ha a biztonság költségvetését mint egészét vesszük szemügyre, annak a három teherviselő fél között javasolt megosztását első pillantásra sem tekinthetjük észszerűtlennek. Az átmeneti időszak végén a biztosításból, segélyezésből, gyermeknevelési pótlékokból, valamint az egyetemes egészségvédő és gyógyító szolgáltatásokból származó kiadások teljes összege megközelítően évi 858 millió font lesz, amely összegből 553 millió font esik a készpénzszolgáltatásokra és azok ügyviteli költségeire.

¹ lásd 54. oldalon

A szociális gondoskodás részletes táblázata:
Férfi, nő és két gyermek (jelenlegi osztályok)

H á b o r ú e l ő t t ²			J a v a s l a t s z e r i n t	
	Összeg	Időtartam és feltétel	Összeg	Időtartam és feltétel
Munkanélküliség	36 shilling hetenkint	26 hét, utána szegénygondozás, rászorultság igazolása alapján.	56 shilling hetenkint	Korlátlan ideig, rászorultság igazolása nélkül. Hosszabb m. esetén egy átképző tanfolyamon való részvételhez kötve.
Munkaképtelenség (nem baleseti)	15 shilling hetenkint	26 hét, utána rokkantság esetén 7/6 shilling. Bizonyos esetben további segély.	56 shilling hetenkint	Időben korlátlan. Rászorultság igazolása nem kell.
Öregség (nyugalombavonulás)	20 shilling hetenkint	—	40 shilling hetenkint	Munkától visszavonulás után. A v. elhalasztása esetén évenként 2 shilling emelkedés. (Teljes járadék csak átmeneti idő u. Addig támogatás rászorultság ig. alapján).
Özvegyiség	18 shilling hetenkint	—	40 shilling hetenkint	Levonva belőle az esetleges kereset egy részét.
Anyaság	£ 2.—	—	£ 4.—	—
Anyaság, ha a feleség dolgozik	£ 2.— hozzá	—	36 shilling hetenkint 13 héten	Kisebb összegek juttatásával a gyermekek után.
Temetkezés	Semmi	—	£ 20.—	—
Baleseti munkaképtelenség	Kereset fele, hetenkint legfeljebb 30 shilling	Átalányösszegben való megegyezés lehetőségével.	56 shilling hetenkint 13 héten keresztül. Utána a kereset ² / ₃ része (hetenkint legfeljebb 76, de legfeljebb 56 shilling). Teljes m. esetén nem lehet átalányösszegben megállapodni.	—
Orvosi kezelés	Háziorvosi kezelés férfiak részére. Bizonyos esetekben további kezelési segély	—	Kiterjesztett orvosi k. (kórházi, fogászati és szemészeti), ápoló- és lábadozóotthonok : az egész család részére. Egészség helyreállítása az orvosi kezelést követően.	—

² A háború előtti járadékösszegek egy részét a jelenlegi háború folyamán módosították. A jelentés megjelenése idején a munkanélküli segély 2 shillinggel magasabb volt mint a táblázatban feltüntetett összeg, míg a munkaképtelenségi segély összege 3 shillinggel magasabb. A baleseti járadéknál a maximum a háború előtti 30 shillingről 35 shillingre emelkedett

s megtoldották egy gyermeknevelési segéllyel, mely az első két gyermek mindegyike után 4 shillinget, további gyermekeknél 3 shillinget tesz ki. A nyugdíj járadékoknál a nők nyugdíjképes korát 65 évről 60-ra szállították le. E változások következtében a felnőtt férfi teljes hozzájárulási díját emelték (hetenkint 1938-ban 1/7 shilling, 1942-ben 1/10 shilling).

A biztosítottaktól befolyó járulékok teljes összege kb. 192 millió fontra becsülhető, amiből 33 millió fontot a gyógykezelési költségek fedezésére szántak. Ha a biztosítottaktól befolyó teljes járulékjövedelmet az egész biztonsági költségelőirányzathoz viszonyítjuk, az körülbelül 22%-ot tesz ki. Az alkalmazottak körülbelül negyedrészét fizetik meg azoknak a készpénzszolgáltatásoknak, amelyekben részesülnek. A nemzeti betegségi biztosítás bevezetését megelőző tárgyalások kifejezés módját használva: a szociális biztonság terve a biztosított alkalmazott javára nem 9 pennyt jelent 4 penny ellenében, hanem 1 shillinget 3 pennyért. Ez azonban csak azt jelenti, hogy azok a polgárok, akik e járulékokat jövedelmükre tekintet nélkül fizetik, ezenfelül teljesítőképességükhöz mérten mint adófizetők is fizetni fognak.

Egy táblázatos kimutatás becslést ad arról, hogy az 1945 évben mennyi költség hárulna a járulékfizetésben résztvevő egyes csoportokra abban az esetben, ha a jelenleg érvényben levő rendszer változatlan járuléktételekkel továbbra is érvényben maradna. A számok azt mutatják, hogy a biztonsági költségelőirányzatnak kiadási tételei, amelyek a jelentésben foglalt javaslatok eredményeképpen jelentkeznének, kb. 265 millió fonttal magasabbak azoknál, amelyek a jelenlegi rendszer alapján keletkezhetnek. A javaslat a biztosítottaktól és a munkaadóiktól befolyó bevételeket a terv megvalósulásának kezdetén erősen megnöveli, míg a kincstár kiadástöbblete csak a gyermeknevelési pótlékokra korlátozódik. Később a biztosítottaktól és a munkaadóktól származó bevételek változatlanok maradnak és a kincstár viseli a járadékok növekvő terhet.

Az V. rész a technikai és ügyviteli kérdések részleteit tünteti fel.

A GYERMEKNEVELÉSI PÓTLÉKOK

A jelentés VI. része a szociális biztonsággal és a szociális politikával foglalkozik. A szociális biztonság terve három, ezzel szorosan összefüggő reformot ölel fel: a gyermeknevelési pótlékokat, az egyetemes egészségvédő és gyógyító szolgálatot és a foglalkozás biztosítását. Ha a gyermeknevelési pótlékoknak a gyakorlatban történő alkalmazását a szociális biztonság szempontjából mérlegeljük, a rendezésre váró főbb kérdések a következők: miből fizessék azokat, milyen mértékűek legyenek a pótlékok, mely gyermekek után legyenek fizetendők és mely szerv lássa el azoknak ügyvitelét.

Az irányadóul vett szempont az, hogy a pótlékok ne járulékfizetésen alapuljanak, hanem kizáróan adókból fedeztessenek és még részben se a biztosítási járulékokból. Gyakorlati megfontolások vezettek erre az elhatározásra. A javaslat úgy szól, hogy mindaddig, amíg az eltartásra köteles szülő keres, a családban az első gyermek a szolgáltatásoknál figyelmen kívül marad. Minden további gyermek után és – ha az eltartásra köteles szülő segélyben vagy nyugdíjban részesül, az első gyermek után is – a szülő a jelenlegi természetbeni segélyhez heti 8 shilling átlagos nevelési pótlékokat kapjon, beleszámítva ez összegbe egyelőre a háború utáni áremelkedést is. Ha átlagosan heti 8 shillinget veszünk alapul, a kereső szülő első gyermekének figyelmen kívül hagyása a pótlékok teljes összegét évente majdnem 100 millió fonttal csökkentti azzal a kiadással szemben, mely akkor állna elő, ha kivétel nélkül minden gyermek után fizetnék a pótlékokat. Ha a gyermekpótlékok engedélyezése minden család részére, tekintet nélkül annak anyagi helyzetére, esetleg úgy tűnhet fel, hogy ezzel jómódú embereknek szükség nélkül juttatunk pénzt, a dolgon úgy segíthetünk, hogy a jövedelmi adónál a gyermekek után enge-

délyezett levonásokat kiigazítjuk. A pótlékok élvezete addig tartana, amíg a gyermek nevelése 16. életévének betöltése után befejezést nem nyer.

NEMZETI EGÉSZSÉGÜGYI ÉS TELJES FOGLALKOZTATÁS

Mindenkire kiterjedő egészségvédő és gyógyító szolgálat bevezetése egy nemzeti egészségügyi szervezet megeremtését jelenti, azzal a céllal, hogy a betegséget és keresőképtelenséget orvosi kezeléssel megelőzzük és meggyógyítsuk, valamint az egészséget és munkaképességet orvosi vagy egyéb gyógyeljárással helyreállítsuk. Egy átfogó nemzeti egészségügyi szolgálat majd lehetővé teszi, hogy minden polgár részére rendelkezésre álljon a kellő gyógykezelés, bármily formában legyen is rá szüksége.

A foglalkozás biztosításának bevezetése – ahogy a jelentés is hangsúlyozza – nem foglalja magában a munkanélküliség teljes kiküszöbölését. A szociális biztonság költségelőirányzatának elkészítésénél feltételezték, hogy a jelenlegi biztosítás hatálya alá eső iparágakban a munkanélküliek átlaga a jövőben 10%, az I. osztályba tartozó biztosítottak összességénél pedig 8% lesz. Jogosan feltételezhetjük, hogy a munkanélküliség e színvonal alá is nyomható, amely esetben a szociális biztosítás alapjánál több pénz maradna akár a szolgáltatások javítására, akár a járulékok leszállítására; az óvatossággal megkivánja azonban, hogy a biztonság költségelőirányzatának elkészítésénél ne vegyük alacsonyabbra a lehetséges munkanélküliséget. A reform nem a munkanélküliség teljes megszüntetésére, hanem a tömeges és olyan munkanélküliség kiküszöbölésére irányul, amely ugyanannál a személynél évről-évre tovább tart. Lehetővé kell tenni, hogy normális időkben ritkává váljék az, hogy valaki egyfolytában 26 hétnél hosszabb ideig munka nélkül legyen.

A szociális biztonság tervének célja a nélkülözés kiküszöbölése és annak lehetővé tétele, hogy minden polgár, aki munkaerejének megfelelően dolgozni kész, állandóan rendelkezze annyi jövedelemmel, amennyiből kötelezettségeinek eleget tehet. Vájjon hatalmunkban áll-e ennek a célnak elérése közvetlenül a háború után? A megélhetési viszonyok alakulása Nagy-Britannia néhány fő ipari központjában 1928 és 1937 között azt mutatja, hogy a közösség segélyforrásai bőségesen elegendők voltak a nélkülözés kiküszöbölésére. A jelen háború előtt a nélkülözést meg lehetett volna szüntetni a jövedelem helyesebb megosztásával a munkabérből élő osztályok között, anélkül, hogy a vagyonosabb osztályok bármelyikéhez hozzányúltunk volna.

Hogy a nélkülözéstől való szabadulás olyan háború utáni célnak tekinthető-e, amely hamarosan megvalósulhat, csak igennel felelhetünk az alábbi négy feltétellel:

1. Hogy a háború utáni világ olyan világ lesz, amelyben a nemzetek a békés termelésben való együttműködéshez fognak ahelyett, hogy nyíltan vagy titokban egymásnak háborús elpusztítására törekedjenek.

2. Hogy a brit gazdasági politikának és szervezetnek a háború utáni megváltozott feltételek által megkövetelt átállítása megtörténik úgy, hogy a produktív foglalkoztatás biztosítva legyen.

3. Hogy a szociális biztonságra, azaz a létfenntartáshoz szükséges jövedelem biztosítására irányuló terr elfogadtassék, minden felesleges ügyviteli költségtől és pazarlástól mentesen.

4. Hogy a terv lényegére, azaz a szociális biztosítás és az azzal kapcsolatos ellátás megszervezésére vonatkozó intézkedések még a háború folyamán megtörténjenek.

AZ ELSŐ LÉPÉS

Ha ennek a jelentésnek fő javaslatait a kormány magáévá teszi, az első lépés lesz azokat a parlamentnek állásfoglalás végett beterjeszteni. Ha elfogadják, következnie valamely szerv kijelölése – egy vagy több miniszter, vagy egy kiküldöttekből álló testület formájában – a törvényelőkészítő munka elvégzésére. A jelentésben foglalt tervnek megvalósítása több törvénynek hatályon kívül helyezését és azoknak egy vagy két törvénnyel való pótlását vonná maga után, kiegészítve a megfelelő részletes jogszabályokkal. Az új törvényjavaslatok tárgyalása másodszor is alkalmat adna a

parlamentnek, hogy a tervet konkrét alakban újból felülbírálja. Minden végrehajtási rendeletet annak hatálybaléptetése előtt a parlament elé terjeszteni. A jelentés megjegyzi, hogy bármely testület bizatnék is meg az új törvényhozás és rendeletanyag előkészítésével, sok olyan részletkérdéssel kell majd foglalkoznia, amelyekre a jelentés megoldást nem tartalmaz, vagy csak ideiglenes megoldást javasol. Egyes tárgyokban új, beható tanulmányokra lesz szükség.

127 testületnek és személynek a bizottság elé terjesztett emlékirata külön Fehér Könyvben jelent meg¹.

¹ A Times 1942 december 2-iki számában megjelent részletes ismertetés szövege.

Fordították:

Csáktornyai Ferenc
és Vigh Győző

A BIZTOSÍTÁS ESZMÉJE A BEVERIDGE TERVEZETBEN

Amikor a kötelező társadalombiztosítás korszerű gondolata a nyolcvanas évek elején a Német Birodalomban megjelent, hogy közjogi alapon új lendületet adjon a középkori munkássegélyző, különösen bányászsegélyző egyesületekből kisarjadt mozgalomnak, az uralmon lévő Bismarck-rendszer a felvetett gondolat szociálpolitikai értékét elsősorban a kor szabadság-ideológiája szempontjából mérlegelte. Bismarck az érdekelt együttműködését tartotta a társadalombiztosítás lényegének. Ettől az együttműködéstől olyan eredményeket várt, amelyek a munkaviszonyba való állami beavatkozás mellőzését lehetővé teszik; végeredményben tehát ezekben az eredményekben a közszabadságok védelmének fontos eszközét látta. Tudott dolog ugyanis, hogy a vaskancellár elzárkózott a szerződési szabadság elvének bármilyen fontos okból való megsértésétől, s emiatt következetesen elzárkózott minden olyan ügynevezett „törvényes” munkásvédelmi intézkedéstől, amelynek lényege a munkaviszonyok világában a gyöngébb fél: a munkavállaló javára érvényesített állami beavatkozás. A kancellár ezt a beavatkozást elkerülhetőnek látta abban az esetben, ha az érdekelt társadalmi rétegek maguk tudnak gondoskodni mindazoknak a szociális hátrányoknak kiküszöböléséről és e hátrányok okozta károk jóvátételéről, amelyeknek eredete a munkaviszonyban érdekelt felek erejének egyenlőtlenségére vezethető vissza. Az akkori német kormányzatnak ebből az alapvető gondolatából következik, hogy az említett gondolatban gyökerező félévszázados kontinentális társadalombiztosítási politika a társadalombiztosítás intézményét mindeztől tartós vagy átmeneti keresetnélküliség okozta bajok megoldásánál: szolgálatába állította és szerkezetét úgy építette fel, hogy az – a szabad társadalomgazdasági rend elvi és politikai szerkezetének lényeges érintése nélkül – lehető tökéletesen alkalmazkodjék a munka gazdasági ellenértékének: a munkakeresménynek, a munkabér-

nek természetéhez. Így jött létre és így maradt fenn napjainkig a társadalombiztosítás, mint a munkabér intézményes kiegészítése, helyesebben mint az említett kiegészítést szolgáló sajátos szociálpolitikai berendezkedés, amely a keresethiány kártalanítása útján a fennállott szabad társadalomgazdasági rend biztonságát és zökkenőmentes fejlődését szolgálta. A társadalombiztosítás tehát szilárdan épült be a liberális gazdasági rend szerkezetébe s alkalmasnak látszott arra, hogy ennek a szerkezetnek mechanizmusa számára kielégítő szociális olajozást nyújtson.

Ezen az alapvető elrendezésen az utolsó hatvan év politikai mozgalmi nem sokat változtattak. A világ népei lényegében a társadalombiztosításnak ezt a fogalmazását ismerték meg és tették magukévá. Nem változtatott az alapszerkezeten még a Szovjet sem, amely pedig civilizációnk jogintézményeit csak jelentős és gyökeres változtatásokkal, sőt legtöbb esetben súlyos eltorzításokkal állította politikai céljainak szolgálatába. Igaz ugyan, hogy a Szovjet a szociális teherviselés alól a munkavállalókat teljesen mentesítette, de nem szakította el a társadalombiztosítást a munkaviszonytól s ezzel lényegében fenntartotta annak a gondolatnak érvényét, amelynek jegyében a modern társadalombiztosítás született. Nem változtatott a társadalombiztosítás alapvető sajátosságainak lényegén a két európai jobboldali forradalom sem. Mindkettő inkább arra törekedett, hogy a társadalombiztosításnál: demokratikus önkormányzati szervezetét alakítsa át oly módon, hogy ez a szervezet a fasiszta, illetőleg nemzetiszocialista párt-társadalmi rendbe beleilleszkedjék. Így került az olasz, illetőleg a német társadalombiztosítás kizárólag strukturális szempontból összefüggésbe a munka alkotmányára vonatkozó fasiszta, illetőleg nemzetiszocialista jogintézményekkel, anélkül, hogy a munkabérrel szemben jelentkező függősége megszünt volna.

Sir William Beveridge terve ezzel szemben gyökeres szakítást jelent az eredeti elrendezés alapelveivel. A terv a társadalombiztosítást elválasztja a munkaviszonytól, függetleníti a munkabértől s teleológiai vonatkozásban is újszerű beállítást tartalmaz, mert a társadalombiztosítás célját nem a fennálló társadalomgazdasági rend működésének védelmében, hanem az általános közjólét bizonyos elemi színvonalának megteremtésében, továbbá az angol családok és az angol nép hatékonyabb védelmében jelöli meg.

Beveridge tisztában van tervének rendkívüli, sőt – a szociális gondoskodás elvi vonatkozásaiban – bizvást forradalminak nevezhető jelentőségével. Ez a forradalom azonban – mint mondja – „brit” forradalom, vagyis lényegében reform, amely a jövő fejlődés feltételeit hivatott megteremteni.

A terv nemcsak társadalombiztosítási módszereket javasol az országos közjólét megteremtése érdekében, hanem közigazgatási, egészségpolitikai és kulturális intézkedéseket is kívánatosaknak tart. Ezek a különböző módszerek azonban egymást átkarolva, egymást kiegészítve kívánják a végső célt: a társadalmi biztonságot szolgálni. A cél helyes kijelölésének, a megfelelő módszer alkalmazásának, s a szociálpolitikai apparátus ellenőrzésének feladatát központi kormányhatóság: a szociális biztonság (social security) felállítandó minisztériuma látná el, amelynek hatáskörét a meglévő minisztériumok hatásköréből kellene kihalásítani. *A terv alapszövedékét egy óriási méretű népbiztosítás adná meg*, amely kiterjedne minden brit alattvalóra, nemre, foglalkozásra, életkorra és – jórészt – keresetre tekintet nélkül. Ennek a népbiztosításnak keretében történne gondoskodás az állampolgárokat megillető minimális életszínvonal fenntartásáról, a biztosítottaknak bármi címen történő keresetnélkülisége esetén. E keretben gondoskodnának a biztosítottakról betegség, baleset, munkahiány, rokkantság, öregség, az asszonyoknál özvegyesség, elválás esetén s intézkedés történne arról is, hogy a biztosítás szolgáltatásaiban részesülők a gyermekeik után – azok megfelelő nevelése érdekében – számottevő összegű pótlékot kapjanak. Bizonyos, hogy a szolgáltatásoknak ez a rendkívül széleskörű és igen változatos rendszere sok olyan kérdést vet fel, illetőleg érint, amely alapos körültekintést és bölcs mérlegelést igényel. Így többek között felveti az orvosi társadalom legégetőbb problémáját: a magánygyakorlat és az ebből eredő jövedelem kétségessé válását, a polgári takarékoskodás sajátos és brit földön igen terebélyessé vált intézményeinek létjogosultságát, s főképpen azt a kérdést, vajjon a terv valóra válása esetében milyen mértékben lehetne Angliában a kispolgári rend megizmosodásának, felemelkedésének a tőkeképzé-

sen alapuló lehetőségével számolni. A *Beveridge*-terv körültekintő gondossággal veti fel ezeket a kérdéseket, s igyekszik azokra minden vonatkozásban elfogadható – ha nem is teljesen megnyugtató – válaszokat adni.

A népbiztosítás természetéből következik, hogy a gondoskodás szakít a legismertebb társadalombiztosítási rendszereknek eddig érintetlenül vagy legalábbis lényegükben érintetlenül érvényesített azzal az alapfíkciónal, hogy a biztosítás nyújtotta védelem csak a munkában alkalmazottakra terjedhet ki, mert ezek az önálló személyekkel szemben társadalompolitikai szempontból hátrányosabb helyzetben lévőknek tekintendők. A tervezet akár a munkaviszonyban, akár azon kívül álló állampolgárok részére az életszínvonalnak bizonyos legkisebb mértékét biztosítani akarja s ezzel eltávolodik attól a szoros szerves kapcsolattól, amely a társadalombiztosításnak eddig ismeretes rendszerei és a tőkés termelési rend alapintézményei között fennállott. A biztosítási kötelezettség szempontjából a munkavállalók, a munkaadók, az önálló személyek, sőt az eddig kizárólag csak családtagnak tekintett háziasszonyok egyaránt külön-külön jogalanyként jönnek tekintetbe.

A *Beveridge*-terv szerint a biztosítási szolgáltatásokat minden biztosított részére egyenlő mértékű járulékfizetés ellenében *egyenlő mértékben kell nyújtani*. Ez a mérték független lenne a biztosított javadalmazásától, s összegét a járadékbiztosításban csak a biztosítási idő befolyásolná. A biztosításnak – *Beveridge* terve szerint – nem az lenne a célja, hogy a keresetnélküliség tartamára a kiesett jövedelemmel egyenlő vagy azt megközelítő ellátást adjon, hanem az, hogy a *létminimumot fenntartsa*. Ezzel elérni véli a terv a legkedvezőbb munkapiacpolitikai hatást is, mert felteszi, hogy a létminimum színvonalán álló ellátás megszerzésének lehetősége a biztosítottakat a termelő munka abbahagyására nem fogja olyan mértékben csábítani, mint az említett mértéket meghaladó szolgáltatások élvezésének vágya, amelyet Angliában nem ok nélkül hívnak „járadékbetegségnek”. A mindenkinek egyenlő mértékben járó, viszonylag alacsony színvonalú járadékok adása lényegében *intézményesített alulbiztosítást* jelent, aminek a nemzeti munkakedv fenntartása céljából *Beveridge* óriási jelentőséget tulajdonít. Elgondolása szerint ugyanis az alacsony járadékot élvező személy továbbra is arra törekednék, hogy jövedelmét munkával egészítse ki. Ennek a törekvésnek viszont a közösség szempontjából az lenne a következménye, hogy jelentékeny munkabíró tömegek nem kapcsolódnának ki a nemzeti termelésből. Ez – felfogása szerint – különösen azért lenne fontos Angliában, mert az angol társadalomban a kereső és a járadékos

elemek aránya a nemzeti munka szempontjából nem kedvező, s bizvást lehet a dolgozó társadalom elöregedéséről beszélni.

Bizonyosra veszi a terv készítője, hogy a létminimum színvonalán mozgó szolgáltatások az angol dolgozó társadalom polgárosultabb rétegeit *nem* elégitik majd ki, s ezért nagy tömegek fognak az új népbiztosítási szolgáltatások kiegészítésére törekedni. Ettől a törekvéstől Beveridge az önkéntes többletbiztosítás iránt való nagyobb érdeklődést várja, amit a magánvállalkozások körében óhajtana – az angol gazdasági szellem kívánalmainak megfelelően – kielégíteni. Ez a törekvés alkalmasnak látszik arra, hogy a szociális biztosítás, helyesebben a járadékbiztosítás eddigi tökélező jelentőségét némileg pótolja s elviselhetővé tegye annak az óriási hitelforrásnak kiapadását, amelyből eddigelé az angol ipar jelentékeny mértékben táplálkozott.

A Beveridge-féle terv szerint ugyanis az új népbiztosítás a járadékszolgáltatások fedezetére tőkét nem gyűjtene, hanem a szolgáltatások költségét az ú. n. felosztó-kirovó rendszer alapján teremtené elő. Elvi álláspontjának magyarázatául az a feltevés szolgál, hogy a széles tömegek mérsékelt színvonalon történő öregségi és rokkantsági, illetőleg más, huzamos időre szóló ellátása örökéletű biztosítás lenne, amelynek terjedelme csak a lakosság számának növekedése arányában bővülne, s amely mögött lényegében az angol államkincstár vállalná óriási anyagi erejével a szolgáltatás folytonosságáért, zavartalanságáért a garanciát. Bár ilyen széleskörű szociális biztosítás bevezetése esetén biztosítási elméleti szempontból el lehet fogadni a díjtartalékgyűjtés mellőzését, a tőkefedezeti rendszerrel felhagyás hitelpolitikai vonalon súlyos megpróbáltatásokkal fenyegeti a közgazdaságot. Ezt a megpróbáltatást nem látja szívesen sem a kormány, sem a konzervatív közvélemény, s ebben kereshető egyik fő oka annak a bírálatnak, amely a tervvel szemben a kormány és a konzervatív párt irányából jelentkezett és amely közrehatott abban, hogy a parlament a tervet alapelveiben elfogadta ugyan, de kivitelét későbbi időkre halasztotta. Beveridge nem titkolja a hitelpolitikai vonalon jelentkező veszedelem fontosságát, s annak ellensúlyozásaként rámutat a terv bevezetése esetén jelentkező fogyasztáspolitikai hatásokra, amelyek lehetővé tennék a termelés zavartalan fejlődését. A szociális biztosítási szolgáltatásoknak a társadalom egészére való kiterjesztése ugyanis állandó fogyasztóképességet biztosítana úgyszólván mindenki számára, ami a legbiztosabb alapja lenne az angol ipar termelvényei iránt való érdeklődésnek és felvevőképességnek. Ebben a körülményben a termelés némi kárpótlást találhatna a hitelpolitikai vonalon fenyegető hátrányokért.

A járadékbiztosítás kérdéseinek érintése után nem mehetünk el szótlánul a betegségi biztosítás problémái mellett sem, amely a népbiztosítási rendszerben inkább egészségügyi népgondozássá alakulna át. Ennek a népgondozásnak fenntartása úgyszólván teljesen igénybevenné és elfoglalná a brit orvosi kart, valamint az állam összes gyógy- és közegészségügyi intézményeit, akik, illetőleg amelyek a gondozás és egészségügyi ellátás szükségének teljes tartama alatt ellátnák a biztosítás körébe tartozókat. A gondolat szerint tehát a betegségi gondoskodásnak *nem lenne semmijeie időbeli határa*. A gondoskodás tartamának első részében az ellátást igénylőnek joga lenne arra, hogy gyógyítása céljából a személyes szabadság elvének széleskörű alkalmazásával maga kereshesse meg a neki tetsző orvost vagy gyógyintézetet, tartósabbá vált betegség, illetőleg huzamos gyógykezelés szüksége esetében azonban már alá kellene vetnie magát bizonyos kényszerellátási, illetőleg kezelési rendelkezéseknek.

A nagy tömegeket magában foglaló népbiztosítási rendszer költségeit az állam, a biztosítottak és a munkaadók viselnék. Az elsőrendű teherviselő az állam lenne, amely a költségek túlnyomó részét a jövedelemadó pótlékolásából származó külön bevételéből fedezné. A munkaviszonyban álló biztosítottak kockázatát fedező járulékok terhének nagyobb része a biztosítottakat, kisebbik része a munkaadókat terhelné. Nem kétséges, hogy az állami hozzájárulásnak kiemelkedő szerepe jelentékenyen emelné az angol társadalom adóterheit, ami végső elemzésben azt jelentené, hogy a közhatalom a jövedelemelosztás arányosabbá tétele érdekében a nagyobb jövedelmű állampolgárokra nagyobb megterhelést hárítana. A magas adóztatás a Smith Ádám hagyományain kivirágzott angol közgazdaság előtt nyilván nem lesz rokonszenves. Ennek ellensúlyozására Beveridge a társadalmi biztonság közgazdasági jelentőségét hangsúlyozza ki, amely kétségtelenül alkalmas arra, hogy a nagyobb jövedelmű állampolgárok érdekeinek megóvása szempontjából kielégítő ellenértékként szerepeljen.

Beveridge tipikusan brit elgondolásnak tartja tervét s helyeselnünk kell ezt a megállapítást nemcsak azért, mert az evolúció tipikusan brit eszméjét szolgálja, hanem azért is, mert a társadalombiztosítás fennálló rendszere talán sehol sem szorult rá annyira a gyökeres változtatásra, mint Nagy-Britanniában. A fennálló társadalombiztosítási rendszer teljesen elmerült, elsekélyesedett a politika és az üzlet mocsaras vizeiben s nem tudott a közvélemény szemében olyan fontosságra szert tenni, mint aminőt a középeurópai társadalombiztosítás elért. A társadalom háborús erőfeszítései, a hadiipari termelés megfeszített fokozása, a szövetséges

Szovjet részéről hallható szociálpolitikai szirénhangok egyaránt gondolkodóba ejtették a brit szociálpolitika képviselőit, akik sorából a legkiemelkedőbb jelentőségű férfiú a fentiekben érintett és a Szemle más helyén részletesebben is ismertetett tervvel lepte meg a világot. Ez a meglepetés azonban feltehetően nem lesz egyedülálló. A nagy háborúk idején mindig jelentkeznek gondolatok, amelyeknek célja a nélkülöző, sok megpróbáltatásnak kitett emberiség boldogítása legalább is a jövő terveiben. Az első világháború alatt ugyancsak jelentkeztek több oldalról tervek, amelyek a munkásjólét biztosítását nemzeti keretekben, sőt azokon *túl*: nemzetközi fórumok útján is intézményessé tenni kívánták. Emlékszünk a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet megalakítását megelőző mozgalmakra, amelyek alapeszméjében a háborús világ minden harcoló társadalma egyetértett. Az annakidején felvetett gondo-

latok kölcsönösen rokonszenves visszhangra találtak mindkét oldalon. Nem lehetetlen, hogy a Beveridge-tervel kapcsolatban is meg fog ismétlődni ez a jelenség, s a társadalombiztosítási politika az említett kezdeményezés nyomán vagy azzal kapcsolatban Németországból, illetőleg a vele szövetséges államokból is fog majd kapni olyan erőteljes újabb indítékokat, amelyek a szociálpolitika ügyét lendületesen viszik előre. Különös várakozással tekintünk ebben a vonatkozásban a Német-Birodalom felé, amely a szociális biztosítás ideológiájának, politikájának és gyakorlatának kitermelésében, illetőleg kialakításában minden népek mestere volt és amelynek kiváló szakemberei olyan biztosan vezették át a szociális biztosítás hajóját az első világháború, az infláció és a 30-as évek gazdasági válságának viharain.

Mihálffy Antal

A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI BETEGELLÁTÁS A HÁBORÚ ALATT

ÍRTA:
KELETI JÓZSEF

A szociális állam keretében az „egészség” teljesen elveszti magánérdekjellegét és olyan közüggé válik, melyre nézve az egészségügyi törvények és a társadalombiztosítás szabályai az irányadók. A társadalombiztosítás mindenütt, ahol bevezették és ahol korszerű színvonalra emelték, a legfontosabb egészségügyi és szociális, de egyúttal a leghatalmasabb ember-, család-, nép- és nemzetvédelmi tényezővé vált. Teljesítőképességétől függ a nemzettagok millióinak sorsa, különösen mióta az egészségvédelmi szolgálat is működési körébe tartozik. A társadalombiztosítás az ártalmakkal szemben védi, megbetege-
dése, megrokkánása, előregedése esetén szolgáltatásaival látja el a családfőt; védi és segíti az anyát, a csecsemőt és a gyermeket; testben és lélekben erős felnőtté kívánja nevelni az ifjú munkavállalót, hogy az minél hasznosabb tagja lehessen a társadalomnak. Gyámolítja az özvegyeket, árvákat és mindebből nemcsak az egyénekre és családokra, hanem a közgazdaságra és honvédelemre is felbecsülhetetlen haszon származik. Az eddigi tapasztalatok mind meggyőzőbben bizonyítják, hogy minél szélesebb népréteg tartozik egy-egy országban a társadalombiztosításhoz és minél jobb a társadalombiztosítása, annál jelentősebb az illető ország ember- és nemzetvédelmi szolgálata. A társadalombiztosítás teljesítő-

képességének fenntartása és növelése tehát minden időben az egyik legfontosabb országos belügy. Intézményeinek békében és háborúban egyaránt maradék nélkül meg kell állaniuk a helyüket.

Most háború pusztítja a világot, mégpedig „totális háború”, olyan, aminő eddig még nem volt és amelyik előreláthatólag az egyik fél végkimerüléséig tart. A legfőbb cél az, hogy hazánk ne a kimerült félhez tartozzék és hogy népének élet- és munkareje minél tökéletesebben legyen átmenthető a békekorszak számára. Hogy gazdasági, ellátási és katonai vonatkozásokban milyen súlyos feladatokat teremt a totális háború, azt az arra illetékesek már sokszor elmondották. Én most néhány szóval azt szeretném elmondani, hogy a totális háború milyen feladatok elé állítja az ország orvosi és egészségügyi kérdéseinek intézőit, közöttük a társadalombiztosítás felelős vezetőit. *Feladatuk fenntartani az ország népmillióinak lelki és testi épségét, hogy azok a felfokozott munkát és megpróbáltatásokat a háborús nélkülözések között is elbírák. Feladatuk, hogy az ország népét a háborús időkben mindig jobban fenyegető járványok pusztításától és a táplálkozási zavarok okozta tömeges megbetegedésektől megvédjék. Hivatásuk az is, hogy a testileg-lelkileg legyengülteket, a betegeket és az esetleges légítámadások és egyéb katasztrófák sérültjeit minél egyszerűbb eszközökkel és minél gyorsabban*

talpraállítsák és foglalkozásuknak visszaadják. Óriási feladat nehezül tehát az ország egészségügyi szolgálatára, mint ahogy heroikus feladat hárul az ország népességére. Ebből a tényből az következik, hogy a hátsó arcvonal egészségügyi szolgálatát gondosan meg kell szervezni, ugyancsak hadi készülségre kell emelni. A háborús hátsó arcvonal egészségügyi igényeinek kielégítése nem maradhat el fontosságban a katonai egészségügyi igények kielégítése mögött. Mégis tudomásul kell venni, hogy a katonai igények kielégítése az első, ezért a hátsó arcvonalbeli népesség ellátásában csak a katonaság által meghagyott orvosi munkakerőkre lehet támaszkodni. Ez a tény igen nehéz helyzetet teremt, mert a polgári igények a békeviszonyokhoz képest is, de főleg az ország ismételt területi gyarapodása folytán szintén tetemesen megnövekedtek. Ezeknek az igényeknek kielégítése valójában több orvost kíván, mint amennyi rendelkezésre áll. Az egyensúlyt azonban az igény és teljesítés között mégis fenn kell tartani, mert különben az egészségügyi viszonyok megromlása feltétlenül veszélyezteti a termelés, végeredményben pedig a honvédelem érdekeit is.

Az egyensúlytartás érdekében fel kell mérni a háborús idők és a megnagyobbodott ország polgári egészségügyi igényeit, mint ahogyan a katonaság is felmérte a maga szükségletét. A felmérés eredményeihez képest kell azután a maradék munkakerőn megosztani. A polgári lakosság abból a szempontból nézve, hogy betegsége stb. esetén miképpen jut az orvosi ellátáshoz, két nagy csoportra osztható: a betegségi biztosításhoz tartozók és az oda nem tartozók csoportjára. A biztosított népesség igényeit a tágabb értelemben vett társadalombiztosítás,¹ a nem biztosítottakét legfelsőbb fórumként az egészségügyi kormány képviseli. A „nem biztosított” réteghez az ország jobbmódú és alkalmaztatási viszonyban nem álló polgárságán és az ú. n. felső tízezen kívül az őstermeléssel foglalkozó mezőgazdasági népesség is hozzátartozik, a visszacsatolt felvidéki területrészes mezőgazdasági munkásságának kivételével, mert ez a népréteg az OTI-nál van biztosítva. A „biztosított” réteghez általánosságban az ipar, a kereskedelem, a közlekedés, a magánvállalkozás, a közszolgálat alkalmazottai, illetőleg szellemi és testi munkásai tartoznak. Mindegyik csoport igen népes és a háborús gazdasági élet szempontjából igen fontos. Ezért mindegyik csoport gondviselő tényezőjének arra kell törekednie, hogy a maga feladatának a lehető legjobban megfeleljen. Bár háború idején az orvosi munkakerő mindkét tényezőnek csak korlátozott számban áll rendelkezésére, mégsem szabad a társadalombiztosítás és az egészségügyi kormány

¹ A tágabb értelemben vett társadalombiztosítás körébe az 1927: XXI. t.-c. hatálya alá tartozó intézményeken kívül a betegellátással foglalkozó alakulatokat is beleszámítom pl. az OTBA-t; Székesfővárosi Alkalmazottak Segítő Alapját, stb.

között érdekellentétnek kifejlődnie. Mikor ugyanis az egészségügyi kormány a különböző kórházak, gyógyintézetek, továbbá a falusi népesség orvossal való ellátásáról gondoskodik, egyben a társadalombiztosítás érdekeit is hathatósan képviseli, amennyiben lehetővé teszi a falun vagy kisvárosban lakó, avagy a kórházi kezelésre szoruló biztosítottak betegellátását. A társadalombiztosításnak tehát üdvös munkaközösségre kell lépnie az egészségügyi kormány megfelelő szerveivel és ahol csak lehet, közösen kell gondoskodni a vidéken mutatkozó orvoshiány leküzdéséről. Nagyon komoly formában kell foglalkozni azzal a gondolattal is, hogy a társadalombiztosító intézetek a fővárosban vagy a nagy városokban működő orvosaik közül megfelelő számú az egészségügyi kormány rendelkezésére bocsássanak a vidék ellátása céljából. Minthogy tehát a biztosított és nem biztosított népesség háború alatti egészségügyi ellátásáról csak szoros összefogással lehet gondoskodni - az összefogás pedig csakis egységes elgondolás alapján lehetséges -, itt a legfőbb ideje annak, hogy a legmegfelelőbb tervgazdálkodás rendszerét megállapítsák.

Nem érzem magamat hivatottnak arra, hogy a nem biztosított népesség orvosi ellátása ügyével a mondottakon túlmenően foglalkozzam. A biztosított népesség betegellátási ügyével való foglalkozás tartozik feladataim körébe. A továbbiakban tehát annak felvázolását kísérellem meg, hogy hozzávetőleg mekkora a társadalombiztosítás orvosi munkakerő-igénye és hogy miképpen lehet azt kielégíteni.

Az igények megállapítása érdekében a biztosított népesség számát, területi elhelyezkedésének adatait és egészségi kulturális igényeit kell ismerni. A népesség száma évek óta folyton növekvőben van - ezidő szerint a kb. 2.5 millió biztosított után - ezidőig oszult hozzátartozókkal együtt kb. 67 millióra tehető. A biztosított népesség területi megoszlása jól ismert, igénye a biztosításhoz tartozók különböző rétegeinek műveltségi fokától, szociális helyzetétől és nem kevésbé a lakóhelyeken található adottságoktól függ. Más a fővárosi és nagyvárosi, más a kisvárosi és ismét más a falusi biztosítottak igénye.

A tüzetesebb ismertetés érdekében a MABI adataiból indulok ki, mert a hozzátartozó népesség betegellátási kérdéseit négy év tapasztalataim alapján jól ismerem. Tudom azt is, hogy a társadalombiztosításhoz tartozó más intézetek biztosítottjainak igényei a székesfővárosban és környékén, továbbá a nagy iparvárosokban és telepeken a MABI-tagoké mögött nem maradnak el. Ennek folytán úgy vélem, hogy a MABI-ban szerzett tapasztalataimból a társadalombiztosításba sorolt népesség meglehetősen tekintélyes részének igényeire is vonhatok le következtetéseket.

A MABI százezernél valamivel nagyobb számú (legutóbb 106.000) biztosítottjának és igényjogosult hozzátartozóinak betegellátásához a szerződött orvosokra bízott munkaterületen az 1941 évben 1,173.394 szakorvosi rendelés, 381.982 házi-orvosi, illetve körzeti szakorvosi rendelés és 132.023 beteglátogatás „volt szükséges. A folyó 1942 évi igénybevétel nem marad el az előző évi mögött, sőt azt meg is haladhatja. E nagyszámú tevékenységet a folyó évben 190 rendelőintézeti szakorvos, 12 körzeti szakorvos és 95 körzeti kezelőorvos (házi-orvos) végzi és munkájukkal szemben már nem hangzanak el érdemi kifogások. A rendszeresített állásokat betöltő körzeti kezelőorvosokon kívül Budapest távolabbi környékén még 36 megbízott társintézeti orvos is résztvesz a házi-orvosi betegellátásban. Mindezek felül sürgős szükség vagy egyéb címen évenként elég jelentékeny számú magánorvosi ténykedést is igénybe kell venni a kórházi és gyógyintézeti kezelésen kívül. Minthogy az utóbb említett orvosok igénybevévését és a magánorvosi ténykedések legnagyobb részét a MABI működési területétől, tehát Budapest és környékétől távolabb lakó kb. 4-6000 biztosított betegellátása okozza, az elsősorban közölt orvosi ténykedések kb. *százezres biztosított létszáma vonatkozthatók.*

Eléggé pontosan ismeretes az az orvosi munkára szám is, amelyen át a rendelőintézeti és körzeti szakorvosok, továbbá a körzeti kezelőorvosok *napi magteljesítményképen* dolgoznak. A 190 rendelőintézeti szakorvos naponta átlag 570, a 12 körzeti szakorvos legalább napi 44, a 95 körzeti kezelőorvos pedig szintén legalább napi 570 órán át dolgozik. Az Intézet összes orvosának napi teljesítménye tehát n84Óra. Az orvoscsoportonként közölt elfoglaltságból egy-egy szakorvosra átlag 3, egy-egy körzeti szakorvosra átlag 3,6, egy-egy körzeti kezelőorvosra pedig átlag napi 6 órai munka esik. Meg kell jegyezni, hogy vannak szakorvosok, akik a rendelőintézetben csak napi 2,5, de vannak néhányan már olyanok is, akik napi 4-5, sőt 6,5 órán át dolgoznak. A körzeti orvosi elfoglaltság a taglétszámhoz és a területi viszonyokhoz igazodik. A környéki kis taglétszámú körzetet ellátó orvosok elfoglaltsága napi 2-3, a működési területen belül eső nagy taglétszámú körzeteket ellátóké 6-9 óra között ingadozik. Járványos időszakban, ami majdnem minden évben kb. 6-10 hét tartamára bekövetkezik, a szakorvosi rendelések lebonyolításához bizonyos szakmákon 20-50%-kal, a körzeti orvosi betegellátáshoz 100-300%-kal több munka szükséges. Ezt a munkatöbbletet a szakorvosok rendelési idejük meghosszabbításával, a körzeti orvosok pedig csak emberfeletti túlmunkával és kisegítő orvosok támogatásával képesek ellátni.

A közölt adatokból többirányú következtetések vonhatók le. Először is meg lehet állapítani, hogy a

MABI-ban biztosított népesség orvoshoz fordulási hajlandósága, úgy is mondhatnám „orvos-fogyasztása” igen nagy, jóval nagyobb, mint a nem biztosított népességé. Az ismertetett számú orvosi ténykedésből minden egyes biztosítottra egy év folyamára 10-12 szakorvosi, 3-4 körzeti orvosi rendelés és legalább egy háznál tett látogatás esik. Szinte lehetetlen, hogy a MABI-tagok és hozzátartozóik annyira betegek lennének, hogy ilyen nagy orvosi istápolásra szorulnának, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a klinikai, kórházi és gyógyintézeti beutalások nagy számát is. Miként előbb már mondtam, *ilyen nagymérvű a többi betegségi biztosítóintézethez tartozók orvosi kezelésekre iránti igénye is, ezért a közölt adatokat a fővárosban és környékén, továbbá a nagy iparvárosokban és ipartelepeken élő biztosított népesség „orvos-fogyasztására” nézve irányadónak tartom.* Emellett természetesen keresni kell e jelenség okait és a rendes mederbe visszatérés módjait is, mert, mint később rátérek, az orvosok nagymérvű katonai, vagy közérdekű munkaszolgálatra behívása esetén az ennyire felfokozott igények teljesítése lehetetlen lesz. Amennyire kívánatos az egészségügyi kultúra terjedésével velejáró nagyobb orvosigénylés, annyira helytelen és káros az orvosoknak az a feleslegességig menő igénybevétele, ami a hazai biztosított népesség részéről tapasztalható.

E megállapítás lerögzítése után visszatérek a mai rendszer mellett ténylegesen mutatkozó szükséglet kérdésére és bizonyos fenntartással úgy merek nyilatkozni, hogy a biztosítottak és hozzátartozóik minden tízezernyi tömegének elfogadható betegellátásához nagyjában *napi 118-120 munkaóra szükséges.* Ebből átlag 57-58 óra esik a különböző szakorvosokra, 4,5-5 a körzeti szakorvosokra (főleg a nőorvosokra) és ugyancsak 57-58 a körzeti kezelőorvosokra (azaz házi-orvosokra). Ott sem igen változik a helyzet, ahol nincsenek szakorvosok (pl. kisvárosokban, falvakban), mert az ilyen helyeken a szakorvosok munkakörének nagyrészt a házi-orvosok kénytelenek elintézni. Ezeknek ráadásul sokkal több időt kell eltölteniük a rendelőtől és az egymástól távolos betegek felkeresésével. A tapasztalat valóban azt mutatja, hogy a kb. 100 tagot ellátó vidéki körzet orvosának napról-napra megadódik az egy-egy órai vagy azt meghaladó elfoglaltsága.

Az éveken át folyó pontos statisztikai adatgyűjtés révén ismeretes a szakorvosok szakmák szerinti igénybevévésének aránya is. Így meglehetősen pontosan meg lehet határozni az egyes szakmák orvosi számára szükséges átlagos munkaórák számát is. Az idevonatkozó adatok ismertetésével azonban nem terhelem az olvasót.

Rátérve a társadalombiztosítás háborús idők alatti helytállásának kérdésére, *azon a nézeten vagyok, hogy az elfogadható betegellátás érdekében a megjelölt orvosi munkaóramennyiséget lehetőleg biztosítani kell.*

Más kérdés az, hogy a területi sajátos viszonyok között ehhez hány orvos, helyesebben hány szakorvos és hány háziorvos szükséges. Annak ellenére azonban, hogy ma még nem is áll mindenütt a betegek rendelkezésére az általam megjelölt munkaóramennyiség, – merem állítani – *Budapesten mégis kevesebb orvos is elegendő lesz, mint amennyit ma foglalkoztat a társadalombiztosítás és a vidéki nagy iparvárosokban sem kell több, azt a látszólag merész állítást az alábbiakkal bizonyítom.*

Az egészségügyi kormány illetékes szervének megállapítása szerint a társadalombiztosítás keretében szervezett szerződött orvosi állások száma 1941-ben 5355 volt. Ma már ennél is több! Ez azonban nem jelenti azt, hogy ugyanannyi a szerződött orvosok száma is, mert az lényegesen kevesebb. A való helyzetre nézve az Országos Orvosi Nyugdíjintézet szintén 1941 év végére vonatkozó statisztikai adatai nyújtanak némi tájékoztatást. A betegségi biztosító intézetek többsége ugyanis a Nyugdíjintézet révén biztosítja szerződött orvosai nyugellátását, a nagyobb intézmények közül csak az OTBA orvosai hiányoznak a tagok sorából. Ugyanakkor, amikor az állam 5355 állást tartott nyilván, a Nyugdíjintézet 3908 állás nyugdíjbiztosításával foglalkozott. Ezt a 3908 állást 3233 biztosítóintézeti orvos töltötte be, ami azt jelenti, hogy egy-egy orvosnak több szerződött orvosi állása is van. Talán nem lesz érdektelen az sem, ha a megoszlás adatait is közlöm, mert ez az orvosok foglalkoztatására, helyesebben mondva az orvosi munkaerők kihasználási fokára nézve is támpontot ad. A Nyugdíjintézet adatai szerint a 3233 orvos közül 512-nek van 2 állása, 59-nek 3 állása, 12-nek 4 állása, 1-nek 5 állása és szintén 1-nek 6 állása. Meg kell jegyezni, hogy legtöbbször a két, de a több, sőt az öt-hat állás sem tesz ki egy egész napi elfoglaltságot. Hogy az új orvosi álláshalmazás – ami azelőtt kárhóztatott dolog volt, ma pedig már egyenesen kívánatos lett – ezidőszert mennyire elterjedt és hogy egy-egy „álláshalmazó” számára valójában mekkora elfoglaltságot jelent, álljanak itt az alábbiak.

A MABI 190 rendelőintézeti orvosa közül 82-nek van részben az Intézetben belül – részben másutt egy vagy több állása. E 82 orvos közül kb. egyharmadrész tekinthető teljesen elfoglaltnak, esetleg már túlterheltnak is, a többség legfeljebb csak napi 4.5-6 órán át dolgozik. 108 szakorvosnak nincs más állása és a MABI-beli átlag napi 3 órai elfoglaltsága és teljesen bizonyítatlan lekötöttséget jelentő magángyakorlata révén kénytelen megélni. Az összesen 107 körzeti kezelő- és szakorvos közül 63-nak van az Intézetben belül vagy másutt is állása. Ezek az orvosok – némi magángyakorlatukat is beleszámítva – teljesen lekötötteknek tekinthetők, de a 44 egyállású körzeti orvos közül csak kevésnek van olyan

nagy taglétszámú körzete, hogy meglévő magángyakorlatát is figyelembe véve, teljesen lekötötteknek tekinthető lenne.

Az elmondottakból megállapítható, hogy elég jelentős orvosi munkaerő hever parlagon, amit a társadalombiztosítás számára értékesíteni lehetne! Ez a tény lehetővé teszi azt, hogy a katonai behívások okozta hiányt bizonyos mértékig a társadalombiztosítás keretében már foglalkoztatott orvosok munkajelöltje pótolja. Ezenkívül lehetővé teszi azt is, hogy azoknál a betegségi biztosítóintézeteknél, melyeknek teljesítőképességét a háborús behívások okozta hiányok pótlásán túlmenően is fokozni kell, ezeket a munkaerőket vegyük igénybe. Ha az esetleges továbbfejlesztés lehetőségének kereséséről van szó, nem szabad számításán kívül hagyni a fővárosban és esetleg az egyes nagyobb, főleg egyetemi városokban fellelhető állás nélküli orvosok bevonását sem.

Ezek után szeretném felhívni a figyelmet a katonai szolgálat által teremtett mai helyzetre. 1938 óta sohasem teljes a betegségi biztosítóintézetek megállapított orvosi létszáma, mert az orvosok jelentékeny száma katonai szolgálatot teljesít. A jelzett időpont óta a behívottak helyettesítése bizonyos szakmákban nehézséget okoz. A törvényes rendelkezéseknek megfelelő származású röntgenező orvost, szemészt, laboratóriumost és tüdőgyógyászt csak kivételesen, vagy sehogysem lehet találni – de azért eddig még mindig lehetett pótolni a hiányt. Ha másképpen, nem ment, a rendeléseken visszamaradt munkaidéjét hosszabbítottuk meg, avagy a szomszédos körzeti orvos vállalta magára a helyettesítést.

Reméljük, hogy további nagyobbarányú behívásokra nem kerül a sor, de egyáltalán nem szabad kihagyni a számításból, hogy a betegségi biztosító intézetek kénytelenek lesznek nélkülözni szerződött orvosainak a mainál esetleg nagyobb részét. Tehát minden eshetőségre fel kell készülni. Többek között arra is, hogy a polgári lakosságot – így a biztosított népeiséget is igen kedvezőtlen egészségi viszonyok vagy egyéb természetű csapások sújthatják, amikor a betegellátásnak egyáltalán nem szabad csődöt mondania. Hogyan lehetséges ilyen körülmények között a helytállás? Ez úgy és csakis úgy képzelhető el,

1. ha a biztosítóintézetek egységes irányítás mellett pontosan felméri szükségletüket, megállapítják orvosaik elfoglaltságát és igénybevehető idejét és ennek alapján elkészítik a szükségsgazdálkodás terveit,
2. ha az intézetek a rendelkezésükre álló orvosok teljesítőképességét és munkakedvét felfokozzák,
3. ha az egészségügyi kormány a társadalombiztosító intézetek számára is kirendel munkaszolgálatosokat,

4. ha a véderő is lehetővé teszi a helyi szolgálat teljesítésére behívott, de nem teljesen kihasznált orvosok társadalombiztosító intézeti foglalkoztatását és rendezi díjazásuk kérdését,

5. ha a belügyi kormányzat és a többi illetékes minisztérium is hozzájárul ahhoz, hogy a társadalombiztosító intézeteknél, vagy egyéb közhivatalokban tisztviselőként működő orvosok, – amennyiben állásukban nagyobb foglalkoztatásuk nem vált szükségessé – a társadalombiztosító intézeteknél gyógyító (szerződött) orvosként működhessenek,

6. ha kifejlődik a munkaközösség az egyes betegségi biztosító intézetek között, továbbá a biztosító intézetek és egyéb egészségügyi intézmények között és orvosaik kölcsönösen kisegítik egymást,

7. ha megvalósul az orvosi munkaerő kihasználása érdekében az annyira szükséges ökonómia,

8. ha a biztosított népesség, belátva a háborús szükséghelyzetet, orvosi igényét mérsékli és helyes mederbe tereli.

Az 1., 3., 4., 5., 6., 7. sorszám alatt említett feltételek nem igényelnek bővebb fejtegetést. A 2. alatt említetthez a következő kiegészítést fűzöm.

A szerződött orvosok teljesítőképessége többek között úgy fokozható fel, ha például a szakorvosok foglalkoztatása lehetőleg egy intézeten belül történik és így az orvosoknak nem kell órákat eltölteniük az egyik munkahelyről a másikra utazással. Amikor ezt javaslom, be kell vallanom, hogy ennek a szándéknak a szerződött orvosok mai adóztatási rendszere nagyon is útjában áll, ezért azt az egy intézeten belüli többszörös foglalkoztatás lehetővé tétele érdekében módosítani kellene.

A szakorvosok munkateljesítményét nagyon felfokozná, ha maguk mellé a feltétlenül szükséges írásbeli munka elvégzésére kisegítő munkaerőket kapnának. A nagy területek naponta többszöri bejárására kényszerülő körzeti orvosok teljesítőképességét az autótartás előmozdításával és járműveik kellő mennyiségű üzemanyaggal való ellátásával lehetne felfokozni. A munkakedv serkentésére alkalmas a szerződött orvosok illetménykérdéseinek rendezése és szociális helyzetük megjavítása.

A nyolcadik helyen – utolsónak – említett feltétel megteremtése érdekében a biztosítottak tömegeihez kell szólni a felvilágosítás szavával, minden rendelkezésre álló lehetőséget megragadva: hírlapi cikkek, rádióelőadások és a munkás érdekképviseletek részéről elhangzó figyelmeztetések útján. Feltétlenül szükség van a betegsegélyezési rendtartás

mielőbbi kibocsátására is. Ennek megalkotását egyébként az 1927: XXI. t.-c. 100. §-a az önkormányzati közgyűlés hatáskörébe utalja. Ebben a rendtartásban (és ha ez időben el nem készült, az azt pótló kormányrendeletben) elő kell írni a legnagyobb takarékossgot, azaz lelkiismeretességet az orvoshívás terén. Ha a polgári lakosság a háborús kényszerhelyzet miatt csökkenteni kénytelen a fogyasztási, fűtési, világítási, ruházkodási, utazási, stb. igényeit, tanuljon önfegyelmet az orvos- és a gyógyszerigénylésben is és kiki a komolyan beteg biztosított társának jobb orvosi ellátása érdekében tartózkodjék az orvosok megokolatlan házhoz hívásától. Ha ez másképpen nem sikerül, valami alkalmas fékezőrendszerrel kell bevezetni.

Az elmondottak a társadalombiztosítás ügynevezett gyógyítóorvosi szolgálatára vonatkoznak. Emellett igen jelentős munkateljesítményt fejt ki az egyes intézeteket ellenőrző tisztviselőorvosi kar és az ügynevezett saját kórházak és gyógyintézetek orvosi személyzete is. Ez utóbbi két szolgálatnak sajátosságai lényegesen eltérnek a szerződött orvosok útján nyújtott betegellátástól. Ez a szolgálat sokkal jobban kézben tartható és bár szintén nagyon fontos, lényegesen kevesebb munkaerővel bonyolítható le. A már említett belügyminisztériumi adatszolgáltatás szerint a társadalombiztosító intézeti tisztviselő- (ellenőrző, kórházi, szanatóriumi, egyéb gyógyintézeti) orvosok száma 1941-ben 317 volt. Ez az aránylag kicsi létszám annak tulajdonítható, hogy a tisztviselőorvosok munkakörének és számának megállapítása terén már kezdettől fogva érvényesült az annyira szükséges ökonómia.

A katonai behívások és a munkaszolgálatra kirendelések a tisztviselőorvosok számát is apasztják és miattuk a felülvizsgálatok és kórházi osztályok ellátása már több helyen meglehetősen nagy nehézséggel jár. Minthogy e kérdések rendezése – tisztviselőkről lévén szó – kizáróan a kormányra tartozik, problémáit nem érintem. Tagadhatatlan azonban, hogy e kérdések elrendezésétől is nagymértékben függ a társadalombiztosítás háborús teljesítőképessége.

A hosszúra nyúlt ismertetés során igyekeztem a tárgyalt kérdés főbb nehézségeit és sajátosságait megvilágítani. Szeretném, ha az olvasó arra a meggyőződésre jutna, amit én vallok, hogy az egészen szélsőségesen válságos időktől eltekintve, kellő eréllyel és előreható elrendezéssel a háború alatt is lehet biztosítani a kielégítő betegellátást a társadalombiztosítás intézményeiben.

S Z O C I Á L I S F I G Y E L Ő

FÖLDBÉRLŐSZÖVETKEZETEK MAGYARORSZÁGON

A fenti címen érdekes propagandakönyvet adott ki dr. Schandl Károly, az Országos Központi Hitelszövetkezet alelnök-vezérigazgatója. Erdeklődésünkre természetesen elsősorban e szövetkezetek fejlődéséről és szervezetről adott rajza tarthat számot, de figyelmet érdemel az a szándék is, mely e könyvet megíratta vele. Az előbbi ugyanis csupán anyag volt, amelybe ez utóbbi lehelte lelket.

Ami a lelket illeti, mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a szerző mélyen átérzi a szövetkezés népnevelő és a társadalmi felemelkedést szolgáló jelentőségét, bár ebben az érzésben van bizonyos lehajlás, gyöngéket óvó emberszeretet, ami nem teljesen fedi a szövetkezeti szellem mélyén rejlő erőtudatot és az önszegély útján való érvényesülés akaratát. Igaz viszont, hogy ez az erőtudat és akarat nálunk még kifejtésre vár s hazai viszonyainknál fogva a szövetkezeti gyakorlat mifelénk legjobb esetben a jóindulatú gyámkodás jellegét öltötte magára. A szerző tehát csak a régi hagyományokat folytatja, midőn mondanivalóját most is ahhoz a birtokos arisztokráciához intézi, amely Széchenyi Istvánt és Károlyi Sándort adott a gazdasági fejlődés útjait kereső országnak, és amelynek megértő magatartásától várja a jövőben is a szövetkezés ügyének felkarolását.

Szövetkezői meggyőződésének őszinteségéhez kétség nem férhet, épp ezért sajátos viszonyainkra jellemzőnek tűnhetik fel a rábeszélésnek az a módja, amelyet a nagybirtokosok megnyerésére mindvégig használ. Ha nem az ügyvédi kapacitálás simulékony fordulatait látnók benne, valóban azt kellene hinnünk, hogy legalább annyira aggódik a latifundiumok esetleges feldarabolása miatt, mint amennyire szívén viseli a „kisemberek” dolgát. Különben, ki tudja? E kétfelé pillantó beállítottság talán szükséges velejárója annak a haladó konzervatív megoldásnak, amelyet oly előszeretettel hangoztat.

Fejtegetése szerint ugyanis birtokpolitikára azért van szükség, hogy ne kerüljön sor radikális földreformra, amely mindig megrázkódtatásokkal jár a társadalmi és gazdasági életben egyaránt. Figyelmezteti a birtokosokat, hogy aki földbérlőszövetkezeteknek ad bérletbe megfelelő területet, az mentesülhet a telepítési és kisbérleti törvény alapján elrendelhető kisajátítás alól. „Az előrelátó földbirtokos nem várja tehát be azt az időt, amikor a földművelésügyi kormány kényszerintézkedésekhez nyúl s birtokán végrehajtja a kisbérleti törvényt, hanem már előre iparkodik földbérlőszövetkezeteknek bérbeadni birtokából megfelelő területet önkéntes megállapodás alapján”, – írja a 46. oldalon. Megnyugtatóan pedig hozzát teszi, hogy a hitelszövetkezetek nem fognak propagandát indítani ebben az irányban, mivel még a látszatát is kerülni kívánják annak, mintha erőszakos nyomást akarnának gyakorolni a birtokosokra.

A földbérlőszövetkezetekről magukról, amelyek kiépítése jórészt Schandl Károly érdeme, csak a legnagyobb elismerés hangján emlékezhetünk meg. Teljesen igaza van abban, hogy a földbérlőszövetkezeti mozgalom értékes előiskolája a céltudatos birtokpolitikának, mivel alkalmas alanyokat nevel az önálló portálval rendelkező gazdatársadalom kereteinek bővítésére és erősítésére. Abban azonban némi túlzást kell látnunk, hogy ilyen előiskola nélkül a földtulajdonhoz juttatást

nagy területeken sötétbeugrásnak minősíti, különösen, ha ezt az állítást a földbérlőszövetkezetek fejlődésének eddigi üteméhez mérjük. Ha negyedszázad alatt 120.000 kat. hold földön mindössze 20-25 ezer ember (családtaggal 120.000) járta ki ezt az iskolát, akkor földbirtokpolitikánk még hosszú ideig nem fogja megtalálni a kellő előfeltételekkel rendelkező gazdajelölteket. Viszont abban a földreformnak alighanem legutóbbi mélyebb sürgetői is egyet fognak érteni, hogy az újonnan földhöz juttatott gazdákat ajánlatos a szövetkezeti irányítás és együttműködés keretében összefogni. Ez nyilván csak szervezés kérdése s épp ebből a szempontból tartjuk a földbérlőszövetkezetek által nyújtott példát – bármennyire töredékes is – értékesnek. Ezért, úgy véljük, nem lesz felesleges, ha a szerző által közölt adatokat kissé részletesebben ismertetjük.

Az 1907-ben elindított első földbérlőszövetkezet nyomában csak lassan alakultak meg az OKH kötelékébe tartozó hitelszövetkezetek hasonló bérlőcsoportjai. Az első világháború után bizonyos lendületet vett a mozgalom, a húszas évek során azonban a bérlőcsoportok száma így sem haladta meg a 64-et (1925), a bérelt földek területe az 51.000 kat. holdat (1923) és a bérlőtárgyak létszáma a 8000 családot (1924). A gazdasági válság ezeket a számokat is érezhetően lenyomta s csupán a legutóbbi években ért a szövetkezésnek ez a formája újabb virágzásához. A múlt év őszén 103 hitelszövetkezetben 142 bérlőcsoport működött 68.000 kat. holdon s a bennük tömörült bérlőcsaládok száma 15.000 volt. E számok nyilván nem túlnagyok, de mindenképpen életképességről tanúskodnak. Ami fejlődés megmutatkozik azonban bennük, annak magyarázata nemcsak a válság eltűnésében keresendő, hanem hihetőleg a nagybirtokosoknak abban a gyakorlatias megfontolásában is, – amelyre egyébként szerzőnk is felhívja a figyelmüket – hogy u. i. a szövetkezeti megoldás kétségtelen előnyököt rejt magában az átengedésre kötelezés útján előálló visszacsinálhatatlan területvesztéssel szemben.

Jogi és gazdasági szerkezetüket tekintve a földbérlőcsoportok nem önálló szövetkezetek, hanem az OKH kötelékében működő hitelszövetkezetek „szakcsoportjai”, amelyeknek tagjai a hitelszövetkezet által bérlet birtokán parcellánként gazdálkodnak. A bérleti szerződést a földbirtokossal a hitelszövetkezet köti s a kebelében alakított szakcsoport tagjainak ő adja át egy ú. n. szervezeti szabályzat aláírása ellenében. E szabályzat, mely lényegében egy külön társasági szerződés, a bérlet egész tartamára kötelezővé teszi a részvételt s kényszerű kiválás esetén a tag továbbra is vagyoni jogi felelősséggel tartozik a földbérlési vállalkozásból származó minden kötelezettségért. A csoport tagjai ezenfelül egymásért is egyetemleges kötelezettséget vállalnak a szövetkezet irányában, amely viszont a birtokos felé szavatol értük. A hitelszövetkezet igazgatósága gondoskodik a bérlőcsoport adminisztrációjáról is, míg ez utóbbi a maga közgyűlésén választott előjáróság útján intézi saját belső dolgait. Az előjáróság segítségével a hitelszövetkezet a tagok gazdálkodását is ellenőrzi s ügyel ennek okszerűségére és szerződésszerűségére. E célból egyik igazgatósági tagját bérleti felügyelőül rendeli ki, sőt ha nagyobb területről van szó, külön szakértő alkalmazottat is szerződött, esetleg a birtok majorját átvett szövetkezeti közpérlőt bizza meg a bérlet felügyeletével. A föld művelése általában a négyes forgórendszerben történik, amely

vetésforgót a bérleti szerződés kikötései keretében az OKH szakértőjének közreműködésével állapítják meg az egész bérleti időtartamra. A vetésforgó betartása szigorúan kötelező s ha a birtokhoz legelő is tartozik, annak közös használatát a központ hozzájárulásával szerkesztett külön „rendtartás” szabályozza.

Tovább is folytathatók e rendkívül tanulságos szervezőmunka részleteinek felsorolását, annak az állításhoz, hogy az alátámasztására azonban, amit fentebb megkockáztattunk, ennyi is elég. A szerző maga adja kezünk-ügyébe az érvelés igazolására, hogy nincs „sötétbeugrás”, hq valami kellő előrelátással és körültekintéssel van megszervezve. Elvégre a szövetségek tagjai sem valamilyen előzetes tanoncgyakorlat alapján választódnak ki, mégis azt olvassuk könyvében, hogy az OKH többévtizedes gyakorlatában még nem fordult elő, hogy a tagok ne tettek volna eleget kötelezettségeiknek. A szövetségi vezetés, valamint a tagok kölcsönös ellenőrzése mindig megette a magáét abban az irányban, hogy a vállalkozás semilyen tekintetben ne vezessen kudarca. A földreform gyorsabb ütemének kérdése tehát ezen a ponton semmiesetre sem bukhat meg...

Tulajdonképpen nem tartozik a tárgyhoz, de mégis élni akarunk az alkalommal, hogy szívből tegyünk egy színt csak árnyalatban érzékelhető „stíluskérdést”. Emberszemléletünket, mondjuk meg röviden, kissé bántja a „kisember” megjelölés használata. Tudjuk, a szóban nincsen semmi bántó él, legkevésbé a szerző tolla alatt, akinek rokonszenves hajlandóságaival tisztában vagyunk. Ahhoz a szó már túl kopott és lompos, de épp ezért nem árt, ha egyszer alaposabban szemügyre vesszük. Szemérmatosan és a dolgok fájó lényegét kerülgető tartózkodással a szó egyszerűen kisvagyoni vagy éppen szegény emberekre céloz. A gyenge gazdasági megalapozottság takargatni való képe húzódik meg mögötte és mivel majdnem kizáróan a mezőgazdaság körében használatos, nagyjából kisbirtokost, zsellért, földtelen gazda-

sági munkást, bérest és egyéb földtűró szegénységet jelent. A „kisember” a vagyoni cenzus hozta létre. Számunkra azonban az ember, túl az antropológiai vonatkozásokon, elsősorban etikai fogalom, mely belső értékek, eszmények és a gondviselésről ránk ruházott méltóság tudatának hordozója. Azzal a transzcendens valamivel kapcsolatban, amit az ember személye jelent, az anyagi ellátottság mérésének ürügyén ne alkalmazzunk olyan megkülönböztetést, mely a kisebb értékűség képzetét kelti, hanem szabatosan nevezzük meg azt a társadalmi kategóriát, amelyre gondolunk. Elvégre, amint senkinek sem jut eszébe, hogy a nagybirtokost egyéb jogcímei híján „nagyembernek” mondja, úgy talán a „kisember” sem mindig azonos a szegény emberrel.

Tóth Béla

AKTUÁLIS NÉPESEDÉSI KÉRDÉSEK – AZ ÖREGEDŐ EURÓPA

Amerika belépése a háborúba nemcsak politikai és gazdasági, de népszéppolitikai viszonylatban is fontoságot adott a mai háborúnak, amely európaiból a kontinensek harcává alakult át.

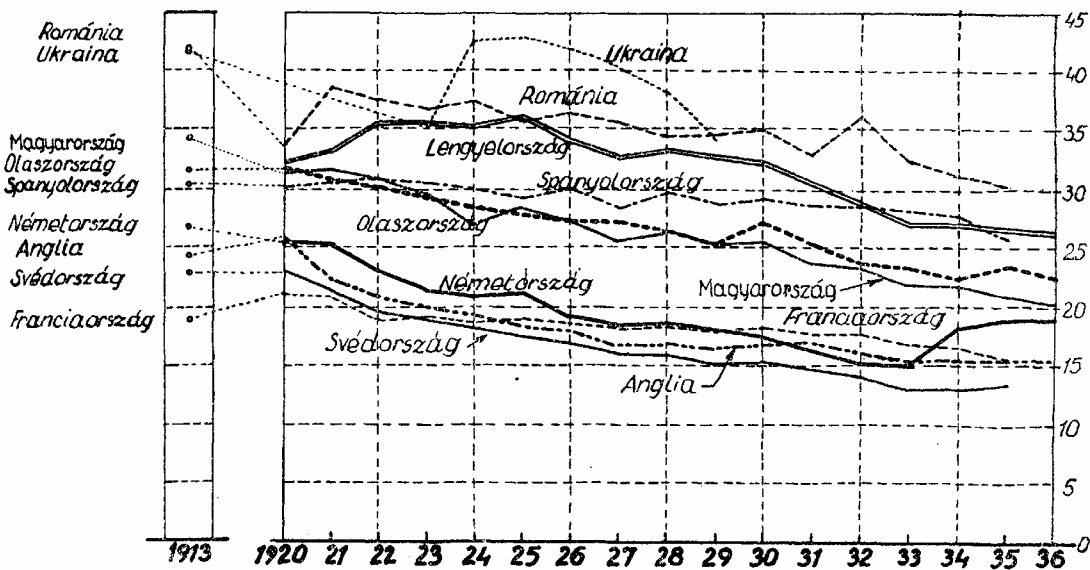
A mindennapi életben gyakran használjuk „az öreg és az új kontinens” kifejezést. Az első Európát, a második»n Amerikát értjük. Vájjon megérdemli-e Európa az öreg kontinens nevet?

Az újkori népesedési mozgalmakra a rendkívül éles szaporodás-csökkenés a jellemző. Ez először Franciaországban, közvetlenül a francia forradalom és a napóleoni háborúk után mutatkozott. A század végén lassan Nyugat-és Közép-Európa országaiban is érezhetővé lett, sőt utóbbi időkben még a délromán és kelet európai országokban is bekövetkezett. A nagy népsűrűségű vidékeken ez még érthető volna, de bekövetkezett ez Európa partjain túl is. Így Észak-Amerikában, ahol i km²-re

SZÜLETÉSI ARÁNYSZÁMOK ALAKULÁSA EURÓPÁBAN

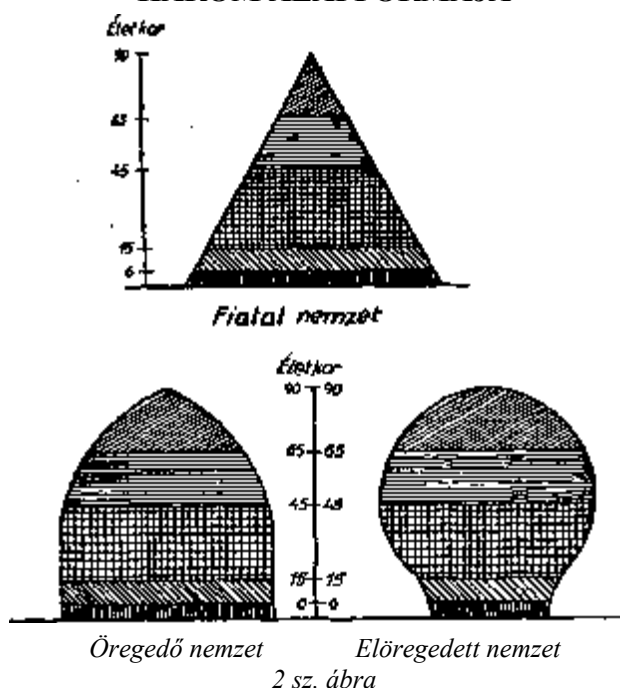
A SZÜLETÉSI ARÁNYSZÁMOK ALAKULÁSA EURÓPÁBAN

1000 lakosra esik:

1 sz. ábra

A NÉPESSÉG STRUKTÚRÁJÁNAK HÁROM ALAPFORMÁJA

2 sz. ábra

csak 16 lélek esik, vagy Ausztráliában az egy-emberes népsűrűség Európa átlagos 50-es népsűrűségével szemben csökkenő szaporulatot mutatnak. Egész Közép- és Észak-Európára jellemző a kis szaporodási szám. Csak a szélterületek, így Portugália, Spanyolország, a félszigetek, mint Olaszország, a balkáni államok és Kelet-Európa, pl. Oroszország, Lengyelország dicsekedhetnek még aránylag növekvő irányú szaporodással. Ezekben 1000 lakosra 25-35 élveszületett esik évente, míg a nyugateurópai országokban csak 15-20 között mozog a születések színvonala. Így tehát majdnem arra következtethetünk, hogy Európa súlypontja nyugatról keletre el fog mozdulni a közeljövőben. De ezt az eshetőséget elhárítja az utolsó években Szovjet-Oroszországban beállt csökkenő szaporodás és növekvő halálozás, aminek következménye az a stagnáló állapot, ami az évi 2,000.000 lavinaszerű szaporodást felváltotta.

A népesség növekedésének vizsgálatánál természetesen a nyers születési arányszámok még nem mértékadók, mert sok vidéken, ahol nagy a születések száma, nagy a gyermekhalálozás is és így a szaporodás tulajdonképpen igen csekély. Még így sem láthatjuk a megmaradt születési számban a népszaporodás alapjait, mert ezt a kortagolódással összevetve, kitűnik, hogy Nyugat-, Közép- és Észak-Európában már régóta nincs igazi népszaporodás, hanem egy többé vagy kevésbé nagyobb születési deficit. A jelenlegi szaporodás tehát nem elegendő arra, hogy a nemzet számbeli állapotának teljességét fenntartsa és kiegészítse. Most annál komolyabb a helyzet, mivel a háború után kétségkívül erős emberhiány pótlására lesz szükség. Látjuk tehát, hogy Kelet-Európa vonalai a nyugateurópai alacsony szaporulati színvonalhoz közelednek. Ez viszont a fiatal tartalékokon, a népi erő kimerülésén és a népesség előregedésén keresztül Európa népességi halálához vezet.

Ha Malthus tanát idézzük, – aki attól féltette az emberiséget, hogy az emberben ható természetes ösztönnek megfelelően az emberiség szaporodása gyorsabb lesz az életszükségleti javak előállításánál – egy rejtély előtt állunk. Malthus a XIX. század szaporodási gyorsaságából indult ki. 1800-1938-ig a Föld lakossága 2-5-szer megnövekedett és az 1914/18-as háborús veszteségek ellenére Európa népessége 187-ről 530 millióra, tehát a háromszorosára emelkedett. Az erős növekedés nemcsak a születésekre, hanem az orvosi tudomány tökéletesedésére is visszavezethető, ami a hosszabb élettartamokban, a halálozáscsökkenésekben mutatkozik. A javak termelése sem igazolta Malthus félelmét, mert előállításuk a technika vívmányaival sokkal gyorsabb lett, mint a szaporodás. A földgömb azonkívül még ma is óriási emberfelfogóképességet mutat, ezért tehát a XIX. században oly erősen vitatott elmélet – úgy látszik – csődöt mondott.

A szaporodás nem nőni, hanem csökkenni kezdett. A háború okozta gazdasági válság és az ebből származó megélhetési nehézségek sok embert kivándorlásra készítettek és az itthonmaradottaknak nem volt bátorságuk egy vagy kettőnél több gyermeket világra hozni, félve, hogy nevelésükre és iskoláztatásukra nem telik majd a csekély keresetből. Főleg ez a két szempont hatott erősen Európa népesedési statisztikájának kedvezőtlen alakulására. Manapság a probléma még komolyabbá vált, mert szükséges, hogy ne csak a harctereken, hanem a szaporodás terén is bebizonyítsuk Európa és nemzetünk életképességét.

Pataricza Ilona

IRÁNYÍTOTT GAZDASÁG ÉS HÁBORÚ UTÁNI ÚJJÁÉPÍTÉS

Az átmenetgazdálkodás tervszerű előkészítése

Ezen a címen vitéz Pétery István iparügyi minisztériumi osztályfőnök nem régiben előadást tartott a Magyar Mérnök- és Építészegyletben, mely az átmenetgazdálkodás problémáinak megvitatására hosszabb előadás-sorozatot indított.

Fejtegetéseit csupán az ipari feladatok vizsgálatára korlátozva, az előadó mindenekelőtt kiemelte, hogy az átmenetgazdálkodásnak abban az előkészítő időszakában, mely napjainktól a háború végéig tart, tulajdonképpen a hadiipar megállásának és a hadsereg leszerelésének másnapján beálló munkapiaci válság leküzdésére kell megtennünk a szükséges bevezető intézkedéseket. A háborús gazdaságból a békegazdálkodásba való átmenet központi kérdése ugyanis a felszabaduló roppant munkaerőtömeg kellő foglalkoztatása s ennek érdekében az előkészületeknek három irányban való megindítását látja szükségesnek.

„Először – mondotta előadása befejező részében – anyaggazdálkodási vonalon kell a szükséges vizsgálatokat lefolytatnunk. Kellő tárgyilagossággal meg kell állapítanunk azt, hogy mely anyagok fognak a kritikus periódus idejében – amely esetleg még a háború alatt elkezdődhet – a polgári termelés céljaira rendelkezésre állani. Ezen a téren különös elővigyázatossággal kell eljárunk és semmiesetre sem szabad olyan nyersanyagokra számítanunk, amelyeket esetleg csak a tengerentúlról, sőt esetleg csak az ellenséges államoktól szerezhetnénk be. Legbiztosabban akkor járunk el, ha elsősorban a hazai anyagokra építünk.

A második vonalon a munkaerőgazdálkodás kérdését kell megszerveznünk. Tudnunk kell azt, hogy mekkora munkástömegekkel kell számolnunk, s hogy mennyi és milyen munkást kell elhelyeznünk. Szükségünk van tehát a munkáskataszterre. Ezen a téren nem elegendő egy egyszerű statisztikai felvétel, mert a munkástömegek hullámanak, s így lehet, hogy a ma gondosan elkészített munkásstatisztika a háború végén már értéktelen lesz. Nincs statisztikai felvételre van tehát szükség, hanem állandó munkásnyilvántartásra, amely minden pillanatban tiszta képet tud adni arról, hogy mennyi és milyen munkásunk van a hadiiparban alkalmazva, illetőleg katonai szolgálatban. A nyilvántartásnak természetesen ki kell terjednie a munkások összes kategóriájára, külön részletezve a férfi- és a női munkásokat. A munkaerőgazdálkodás megszervezésével kapcsolatban elő kell készíteni az állami munkaközvetítést, illetőleg az e tekintetben már folyamatba tett munkálatokat olyan ütemben kell folytatni, hogy a munkaközvetítőhivatalok kellő számban fölláttva, begyakorolt tisztviselőkkel ellátva, készen várják azt az időpontot, amikor a munkásság felszabadulása megkezdődik. A munkaközvetítés rendszerének oly tökéletesen kell elkészülnie, hogy a hivatalok lehetőleg zökkenésmentesen tudják a felszabaduló munkástömegeket átirányítani azokra a munkahelyekre, ahol a munkásság elhelyezkedést találhat.

Harmadik problémaként a munkaalkalmak megszervezését kell tárgyalnunk. Olyan munkaalkalmakat kell előkészíteni, amelyeknek megvan az anyag- és munkaerőgazdálkodási fedezete és ezeket a munkaalkalmakat úgy kell előkészíteni, hogy azok alkalmasak legyenek a munkásság azonnali foglalkoztatására.

A kormányzat elrendelte a Duna-Tisza-csatorna terveinek elkészítését. Ez a munkálat kétségkívül alkalmas arra, hogy helyes megszervezés esetén száz- ezres munkástömeget foglalkoztathasson. Ez a cél azonban csak akkor lesz elérhető, ha nemcsak a tervek elké-

szítése történik meg, hanem egyben a munkahelyek előkészítése is. Szükséges, hogy ne csak a tervek készüljenek el, hanem vásároltassanak meg az összes szükséges ingatlanok, készüljenek el az ideiglenes munkásházák álljanak rendelkezésre szállítóeszközök, szerszámok, gépek, valamint állítsassanak fel az élelmezési és egészségügyi ellátás megfelelő méretű keretei. Ez az előkészítés célszerűen akkor fog megtörténni, ha az összes munkahelyeken kisebb munkáslétszámmal, de nagymértékben bővíthető keretek között, a munkálatok is megkezdődnek.

Hasonló munkaalkalmakat kell előkészíteni az építkezés terén is, s ezen a vonalon különösen időszerűnek látszanék munkáslakótelepek építésének előkészítése. Ezen a téren sem elegendő csupán a tervek elkészítése, hanem szükséges, hogy a munkálatok még a háború alatt vállalatba is adassanak* hogy a vállalkozónak meglegyen a módja a munkahelyek megfelelő elkészítésére. Az építkezés egyébként igen alkalmas munkalehetőségnek látszik az átmenetgazdálkodás idejére, nemcsak azért, mert nagyrészt hazai anyagokat igényel s nagy munkástömegeket tud foglalkoztatni, hanem azért is, mert számos ipar- ágnak tud foglalkozást adni s ezzel a magángazdaság béketermelésre való átállítását nagymértékben megkönnyítheti.

A Duna-Tisza-csatorna és a munkástelepek építéséhez hasonló munkaalkalmakat jelenthetnek az ármentesítés, az öntözés, a hajózható csatornák létesítése, a budapesti földalatti vasút, de mindezek csak akkor, ha mint munkaalkalmak a megfelelő időpontra kellőképpen előkészítettek. Ezeknek a munkálatoknak mindaddig, amíg a munkásságot kellőképpen elhelyezni nem tudjuk, el kell vesztítenünk öncélúságukat, mert a kritikus periódus idejében öncél csak a munkaalkalomszervezés lehet.

Fenti munkaalkalmakhoz hasonló módon kell felkészülni magának az iparnak is arra, hogy a munkásságot el tudja helyezni. E célból az látszik legjárhatóbb útnak, ha minden egyes iparvállalat maga készíti elő átmenetgazdasági programját, amely azután anyag- és munkaerőgazdálkodási szempontból hatósági ellenőrzés alá kerül. A szervezést valószínűleg legcélszerűbben és legsimábban az érdekképviseletek útján lehet majd végrehajtani. Az iparvállalatok átmenetgazdasági programjával kell majd összhangba hozni azokat az állami beruházásokat, amelyeket az út-, vasút-, híd-, posta-, MAV-stb. építkezések vonalán szintén a fenti elveknek megfelelően kell jól megszervezni.”¹

Okunk van feltenni, hogy a vázolt szempontok illetékes tényezőink felfogását tükrözik. Az előrelátás és a lelkiismeretes felkészülés szükségességének hangsúlyozása, ha erről az oldalról jön, feltétlenül megnyugtatóan hathat. Nem hallgathatjuk el azonban azt az észrevételünket, hogy a tennivalók megállapításánál illő és cél-szerű lenne, ha a legközvetlenebbül érdekelt fél, a munkásság is szóhoz jutna. T. B.

Átmenetgazdasági feladatok vizsgálata külföldön

Tekintettel arra az újabban nálunk is mutatkozó érdeklődésre, mely a háború után bekövetkező új helyzet problémáira irányul, nem lesz egészen felesleges rámutatni, hogy egyes országokban már régebben milyen lendülettel fogtak hozzá a békegazdálkodásra való átmenet és az újjáépítés megoldandó feladatainak tanulmányozásához. A felsorolt példákkal, tegyük hozzá, csupán azt kívánjuk érzé-

¹ Az előadásnak lekötelezően rendelkezésünkre bocsátott szövegéből.

keltetni, hogy a tennivalók előkészítése milyen apparátus-sal és körülbelül milyen mederben folyik.

Ausztráliában az államszövetséget illető újjáépítési tervek kidolgozása a munkaügyi minisztériumban van összpontosítva, amelynek kebelén belül egy külön osztályt létesítettek erre a célra. A kérdésre vonatkozó tanulmányok folytatása mellett az osztály összefoglalja az egyetemek és szakintézmények idevágó kutatásait, megkönnyíti a nem-hivatalos szervezetek hasonló irányú tevékenységét s végül titkári teendőket lát el az újjáépítés előkészítésével foglalkozó hivatalos szervek mellett. Ilyen szerv pl. az „újjáépítés miniszterközi tanácsadó bizottsága”, mely az érdektelt szakminisztériumok képviselőiből tevődik össze, feladata pedig a szükséges előmunkálatok megszervezése. E célból külön albizottságok tanulmányozzák többek közt a következő kérdéseket:

- a) a leszerelt katonák alkalmazásánál nyújtandó kedvezményes elbánás;
- b) a hadseregben és hadiiparban foglalkoztatottakról készítendő statisztika életkor, foglalkozás és szak-képzettség szerint;
- c) a leszerelték hazaszállítása, átképzése és a termelésbe való bekapcsolása;
- d) gazdasági és politikai kapcsolatok a külfölddel;
- e) e) gazdasági, szociális és pénzügyi tennivalók, stb.¹

Dél-Afrikában a kormány egy miniszteri bizottságot alakított, melynek elnöke a pénzügyminiszter s tagjai a gazdasági tárcák vezetői. Kiegészítő szervként egy albizottság működik mellette, mely tárgyalásainak anyagát előkészíti. Ez miniszteri főtisztviselőkből áll s az előbbivel együtt az a feladata, hogy összegyűjtse a háború utáni újjáépítésre vonatkozó javaslatokat és indítványokat, melyeket hivatalos intézmények, szervezetek és magánosok előterjesztenek. Ezenkívül különböző szakbizottságokat neveztek ki egyes körülírt kérdések közelebbi tanulmányozására. Egyebek közt külön tanácsot alakítottak a „polgári életbe való visszahelyezés” problémájának megvizsgálása céljából.²

Az Egyesült Államokban a háború utáni tervek kidolgozásához az amerikaiakra jellemző technikai igényességel fogtak hozzá. Itt a Nemzeti segélyforrások felhasználásának tervező tanácsa (*National resources planning board*) részletesen tagolt programot állított fel az átmenet nehézségeinek leküzdésére.

A hadseregből elbocsátott katonák elhelyezésének biztosítására mindenekelőtt statisztikailag igyekeznek megállapítani a majd jelentkező munkaerőszükséglet mérvét, melynek kiszámításánál nemcsak a termelő gépezetben a háború folytán beállott eltolódást, hanem a munkásoknak egy munkaóra-ra vonatkoztatott termelékenységét is tekintetbe veszik. Másrészt megvizsgálják a rendelkezésre álló emberanyag kor és foglalkozás szerinti megoszlását, ami támpontul szolgálhat az esetleg szükségessé váló átképzés és pályaválasztási tanácsadás megszervezésére is. Foglalkoznak ezenkívül azzal a gondolattal, hogy a leszerelt katonáknak egy bizonyos átmeneti idő szükségleteinek fedezésére szánt végkielégítés jellegű összeget fognak fizetni.

A magánvállalatok biztosítható foglalkoztatottságának megismerése céljából kutatásokat végeznek az amerikai polgár fogyasztási szokásainak a felderítésére, számotvetve a nemzeti jövedelem újabb alakulásának és megoszlásának a fogyasztásra gyakorolt befolyásával. Az így nyert eredmények alapján felbecsülik azt a szükségletet, mely nyersanyagban, felszerelésben, energiaforrásban és szállítóeszközökben a béketermelésre való átmenet idején majd mutatkozni fog.

A tervek érintik a közületek számára végzendő munkák csoportját is. Ez felöleli a városfejlesztés, földkihasználás, talaj szerzés, közlekedési eszközök és erőművek létesítésének körébe eső teendők széles skáláját. Ezzel párhuzamosan tervek készülnek az egészségügy, néptáplálkozás, közoktatás és szabadidő intézményeinek fejlesztésére. Ezekkel a tervekkel egyébként az egyes

¹ *Revue internationale du travail*, 1942 február.

² *Idem*, 1942 március.

minisztériumok és szakigazgatási szervek is behatóan foglalkoznak.

A terveknek egy másik része a szociális biztonság fokozottabb kiépítésének módozatait illeti s azzal kapcsolatosan az átmeneti idő alatt szükségessé váló segélyezésről is gondoskodni igyekeznek. A munkaviszonyok megfelelő szabályozása szintén figyelem tárgya s az előtérben lévő elgondolások alapja az az elv, hogy „az erre vonatkozó kérdések megoldása a munkások demokratikus részvételével” történjék.

Mind e feladatok megoldásával kapcsolatos pénzügyi és adózási problémák természetesen ugyancsak tanulmány tárgyát képezik.¹

Új-Zélandban a kormány bejelentette a parlamentben, hogy közmunkaprogramot készítenek elő s telepítési terveket dolgoznak ki. Másfelől tervek készülnek iskolák és kórházak építésére, a vasúti közlekedés megjavítására, továbbá az öntözés, erdősítés és villamosítás fejlesztésére, de különösen egy nagymérvű lakásépítőakció megindítására. Ugyanakkor egyes iparágak meghonosítására s mások további kiépítésére is gondolnak, amivel kapcsolatban megfelelő hitelek rendelkezésre bocsátásáról is történni intézkedés.

Ugyanitt egyébként már 1941 októberében egy törvényt is fogadtak el a békeállapotra való áttérés biztosításáról (*Rehabilitation Act*), amely egyrészt a leszerelt katonáknak a polgári életbe való visszavezetésével, másrészt a hadiiparnak a béketermelésre való átváltásával foglalkozik.

Ami az első kérdést illeti, a törvény mindenekelőtt egy nemzeti tanács (*National Rehabilitation Council*) felállításáról intézkedik, melynek feladata javaslatokat terjeszteni az illetékes miniszter elé a következő kérdésekben:

- a) a leszerelt katonáknak a polgári foglalkozásokban való elhelyezése;
- b) a volt katonáknak adandó szakképzés és ez utóbbinak tartama alatt nyújtandó pénzbeli támogatás;
- c) a volt katonáktól megkívánható képesítés és alkalmazási feltételek enyhítése az alkalmazás lehetővé tétele céljából;
- d) a volt katonáknak és hadiövezgyeknek pénzsegély nyújtása abból a célból, hogy lakást, berendezést, szerzőmokat, állatokat, földet s mindazt beszerezhessék, ami új foglalkozásuk megkezdéséhez szükséges.

A törvény ezenkívül egy külön bizottság kinevezéséről is rendelkezik, amelynek hivatása a végrehajtás biztosítása lesz. Így az ő hatáskörébe tartozik majd a leszerelt katonáknak juttatandó földek megszerzése, a berendezési és felszerelési tárgyak megvásárlása és kiosztása, hitelek nyújtása, a pénzbeli segélyek folyósítása és a szakképzés megszervezése.

Ami a termelés átváltását illeti, a törvény egy „újjáépítési számla” létesítéséről intézkedik. E számla terhére a pénzügyminiszter majd kártalaníthatja azokat a vállalatokat, amelyeknél hadiszállításra adott megrendeléseit a háború befejeztekor felmondta. Ugyanezen számla terhére a haditermelésre berendezett üzemeknek a békegazdálkodásra való áttérését a kormány a következő módon segítheti elő: hiteleket folyósíthat vagy azokért jótállhat és segélyt nyújthat j megszerezheti vagy ideiglenesen átveheti az érdekelt vállalatok részvényeit, esetleg megvásárolhatja egész termelését vagy annak egy részét. Ugyanígy a kormány új iparágak bevezetését is előmozdíthatja. A törvény végül felhatalmazza a munkaügyi minisztert, hogy bármely hadiüzem tulajdonosát kötelezhesse munkásainak vagy azok egy részének megtartására. Viszont e rendelkezés megtartásának megkönnyítésére a pénzügyminiszter a kötelezett vállalatot szubvencióban részesítheti.²

Európa leendő gazdasági közössége német szemmel

A holnapi Európa gazdasági közösségét illető német elgondolásoknak, úgy véljük, hivatott tolmácsolását olvastuk egy zágrábi német lapban, ahol a *Werberat der*

¹ *Idem*, 1942 március.

² *Idem*, 1942 február.

deutschen Wirtschaft elnöke, Prof. H. Hunke ismerteti e közösségről vallott felfogását.

A kereslet és kínálat kizárólagos érvényesülésére alapozott gazdasági rend, amelynek központi problémája az ár volt, ma már végleg levitézlettnak tekinthető. Jellemzője ennek a rendnek az volt, hogy Braziliában a kávé és Kanadában a búzát megsemmisítették, mialatt a világnak valamely más tájékán az emberek éhenhaltak.

Az öncélú, régi gazdasági rendszernek egyetlen rugója a haszonszerzés volt, míg a mainak alapelve, hogy a gazdaság a nép érdekeit van hivatva szolgálni. A közösségi szempontoknak való alárendelés azonban nem jelenti az egyéni kezdeményezés kikapcsolódását a gazdaságból, még kevésbé ez utóbbinak közigazgatási feladattá való átminősítését. Ellenben nem vitatható, hogy egészséges gazdasági szervezet nem tartható fenn a vezetés gondolatának érvényesítése nélkül.

Európa gazdasági egységet alkot, az egészséges együttműködésnek azonban elengedhetetlen feltétele egy új politikai rend megteremtése. Tulajdonképpen minden gazdasági rend politikai gyökérzetű.

„Egy ilyen rendnek a jelentőségét – írja a szerző – a vezető néptömeg súlyának nehézkedési ereje szabja meg, tehát ennek a népnek az erejétől, tág látókörétől, a rendelkezésre álló tér nagyságától és az abban rejlő lehetőségektől függ. Csak ez a rend – melyet az erősebb állapít meg és vele együtt a rend keretei közt élő többiek is betartanak – teszi a javaknak az egyes felek közti cseréjét azzá, amit gazdaságnak nevezünk. Magától értetődik, hogy az a politikai hatalom, mely e rend alapját megveti, maga is hasznot húz belőle. Hogy azonban egy ilyen rendezés tartós életű legyen és hatékony maradjon, ahhoz az kell, hogy akik e rend uralma alatt folytatják gazdasági tevékenységüket, haszonélvezői is legyenek e rendnek. Egy üzlet csak úgy tartós, ha mindkét fél megtalálja benne a maga számítását. Viszont egyetlen rendszer sem jött létre szabad megegyezés formájában. De ha már létrejött, többé nem szabad tehernek érezni, hanem mint előnyt kell üdvözölni.”¹

T. B.

¹ *Neue Ordnung* 1943 február 14.

ÁLTALÁNOS SZOCIÁLIS POLITIKA ÉS TÁRSADALOMSZERVEZÉS

XII. Pius pápa a munkáról

Legutóbbi karácsonyi üzenetében XII. Pius pápa figyelemreméltó megállapításokat tett a munka méltóságáról és előjogairól, újolag igazolva azt a várakozást, mellyel napjaink meghajszolt és ideáljaiból kiforgatott embere tekint a világ legmagasabb erkölcsi fóruma felé. Csak megnyugvással vehetjük tudomásul, hogy hagyományaihoz híven a katolikus egyház továbbra is éppoly megnemalkuvó a lelkiismeret kérdéseiben, mint amilyen fogékony megértéssel teszi magáévá e földi élet emberségesebbé tételének a történeti fejlődés során időszzerűvé vált követeléseit.

Az Egyház – olvassuk e karácsonyi beszédben – nem térhet napirendre afelőtt, hogy a munkás helyzetének javítására irányuló törekvésében olyan akadályokba ütközik, amelyek korántsem természetesen velejárok az Isten-akarta rendnek. „A magántulajdont szabályozó tételes jogi normák változhatnak és többé-kevésbé megszoríthatják a tulajdon használatát; de ha szolgálni akarják a közösség megbékélését, meg kell akadályozniok, hogy a munkás, aki családát is vagy azzá lesz, olyan gazdasági függésre és szolgásra ítéltesék, mely összeegyeztethetetlen az emberi személy jogaival.”

„Aki ismeri elődeink nagy enciklikáit, – mondja egyebütt – valamint a mi megelőző megnyilatkozásainkat, tudja, hogy az Egyház habozás nélkül levonja azokat a gyakorlati következményeket, amelyek a munka erkölcsi nemességéből folynak és azokat teljes tekintélyvel védelmezi is. A munka követelménye az Egyház tanításában nemcsak arra a jogos bérre vonatkozik, amely elégséges a munkás és családja szükségletei számára, hanem vonatkozik olyan társadalmi rend megőrzésére és tökéletesítésére, amely lehetővé teszi és biztosítja a bármily szerény magánvagyon, mégpedig minden néposztály számára; pártfogolja a munkásosztályok tehetséges és jellemileg alkalmas gyermekeinek magasabb szellemi képzését; elősegíti a szociális szellem és szociális gondozás gyakorlati tevékenységét és végre olyan társadalmi rendet, amely az érdekek és osztályok szembenállását enyhítve, megszabadítja a munkást a társadalmi elkülönültség érzésétől és helyette gyakorlatban is érezteti vele az igazi emberi szolidaritást és a kereszteny testvériséget.”¹

T. B.

A munka alkotmányjogi helyzete

A munka társadalomalkotó jelentőségének fokozottabb felismerésére mutat, hogy a reávonatkozó alapelvek vagy jogszabályok alkotmány-jelleget kapnak és az ország alaptörvényei közt foglalnak helyet. Politikai rendszer-

változás napjainkban ilyen reform nélkül már el sem képzelhető.

Kuba 1940 július i-én kelt politikai alkotmánya kitűnő példa arra, hogy valamely ország ilyen jellegű alaptörvénye mennyire lehet egyben szociális program is. Az alkotmány 27 szakaszban foglalkozik a munkával és alap gondolata az, hogy a munka az egyén elidegeníthetetlen joga és az államnak éppen ezért igyekeznie kell a munka nélkül állókat munkához, a dolgozókat pedig méltó életfeltételekhez juttatni.

Az alkotmány egyébként inkább csak kerettörvény és a megvalósítandó szociálpolitikaának fekteti le az alapelveit. Ezek közül legfontosabbak a következők: A munkabérminimumot az egyes vidékek viszonyai, továbbá a munkásnak anyagi, erkölcsi és szellemi szükségletei szabják meg. E bérminimumok megállapítása paritásos bizottságok feladata. Felállítja a napi 8 és heti 44 órás munkaidő elvét. Különösen figyelemreméltó, hogy minden fizikai és szellemi munkás számára 11 hónapi alkalmazás után egyhavi fizetési szabadságot biztosít. Az alkotmány elismeri a dolgozók igényét a társadalombiztosításra. Az ezt megvalósító intézményeket az államnak, a munkaadóknak és a dolgozóknak együttesen kell fenntartaniok. Végül kiterjed még az alkotmány többek között az alaki bérvédelemre, a gyermek- és nőmunka védelmére, az egyesülési és sztrájkjogra, valamint a kollektív szerződésekre is. Franciaországban a hivatások társadalmi szervezéséről szóló 1941 október 4-i törvény szintén alapvetően módosítja az egyének a munka jogán elfoglalt helyét a közösségben. A törvény egyrészt a korporációs rendszert építi ki, másrészt pedig általános irányelveket fektet le. Legfontosabb elvi jellegű előírása a munkabérre vonatkozik. Eszerint minden dolgozó a következő elemekből álló bért kapja: 1. Létminimum, ami megfelel a sem eltartott családdal, sem szakképzettséggel nem rendelkező munkás bérének és a megélhetési költségek helyi alakulásától függ. 2. Szakdíjazás, az alkalmazott szakképzettségétől, továbbá szakmától és helytől függően. 3. Pótlékok az alkalmazott egyéni képességei, teljesítménye és a végzett munka sajátos körülményei alapján. 4. A törvény vagy a szakma által megállapított családi pótlékok.

A korporációs rendszer felépítésének kiindulópontja az ipari és kereskedelmi foglalkozásoknak szakcsoportokba való beosztása. Egy-egy „hivatási család” munkaadókat és foglalkoztatottakat egyaránt magában foglalja és hármas tagozata van: helyi jellegű szindikátusok, ² ezeket vidékenként egyesítő uniók és az országos federáció.

A szindikátusokban, mint helyi testületekben külön-külön osztályok keretében tömörülnek a munkaadók, munkások, tisztviselők, üzemvezetők és mérnökök. Elülön egy igazgatótanács áll. Feladatuk a szakmát képviselni,

¹ *Magyar Szemle*, 1943 február,

a hivatásszervezet magasabbfokú testületeinek rendelkezéseit végrehajtani és a tagokat érintő kérdéseket figyelemmel kísérni.

Az uniók a szindikátusi igazgatótanácsok képviselőiből alakulnak vidékenként. Ezek kiküldöttei viszont a szakcsoport federációját alkotják. E felsőbb szervek szintén egy-egy igazgatótanács vezetése alatt működnek, tevékenységüket azonban a velük párhuzamosan felállított „szociális bizottságok” irányítják.

E szociális bizottságok lehetnek helyi, vidéki és országos jellegűek. Mindegyikükben a munkaadóknak, munkásoknak, tisztviselőknek, mérnököknek és üzemvezetőknek képviselői egyenlő arányban foglalnak helyet. A bizottságok működése igen sokoldalú, mert tulajdonképpen ők a kidolgozott korporációs rendszer effektíve dolgozó szervei, míg az említett hármas tagozat a szakmáknak inkább csak külső keretét adja. Hatáskörükbe tartoznak a szakma ügyeinek köréből a bérkérdések, a

kollektív szerződések, a szakképzés, alkalmazottak felvételének és elbocsátásának szabályozása, végül az egészségügy és balesetvédelem. A szociális természetű ügyek közül ezek feladata a szakma tagjainak javát szolgáló intézmények megalkotása, mint például a társadalombiztosítás kiterjesztése, a munkáspihenő megszervezése stb. Az egyes szakmákon belül ellenőrzési joguk van; határozataik kötelező erejűek.

Több szakmát közösen érdeklő ügyek elintézésére vidékenként szakmaközi szociális bizottság állítható fel. Minden legalább száz munkást és tisztviselőt foglalkoztató vállalatban „üzemi szociális bizottság”-ot kell létesíteni. Ezek feladata egyrészt a vállalat vezetőit a munkával és munkásokkal kapcsolatos kérdések megoldásában támogatni, másrészt pedig elősegíteni a személyzet önszervező tevékenységét.¹

K. A.

¹ *Nép- és Családvédelem*, 1943 február.

MUNKAADÓK ÉS MUNKÁSOK KAPCSOLATAI

Gyáripari vállalatok család védő irodája

A honvédelmi miniszter 102.044/1942. XVII. sz. alatt leiratot intézett a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségéhez, amelyben közölte vele, hogy a Wolfner Gyula és Társa Rt. vállalatánál létesített Hadbavonultak Családvédő Irodájához hasonló szervek felállítását valamennyi nagy és közep nagyságú iparvállalat kebelében kívánatosnak tartja.

Így alakult meg aztán több más vállalatnál is a családvédő iroda, összefogásaként mindazon szervezeteknek, amelyek már eddig is foglalkoztak szociális ügyekkel a vállalat keretében. Működése lényegében a következőkből áll: állandó érintkezést tart fenn az üzem katonai parancsnokával abból a célból, hogy nyilvántarthassa a bevonult vagy bevonuló alkalmazottakat. A bevonuló maga is jelentkezik az irodában, hogy feljegyezzék személyi és családjára vonatkozó adatait. Ezekről az adatokról az iroda pontos nyilvántartást vezet és feljegyzi azt is, hogy a bevonult családja érdekében milyen intézkedéseket tett. Azonkívül tájékoztatja a vállalat alkalmazottjait és családtagjait arról, hogy a családfő bevonulása esetén miben ad segítséget a bevonultnak és hozzátartozóinak.

Az iroda működése közben a legkülönbözőbb ügyeket intézi el: egészségesebb lakást szerez, elintézi a lakbérhátralék kisebb részletekben való megfizetésére irányuló kérelmet, orvosi segínyt ad, peres ügyeket és a gyermekek iskoláztatása körül jelentkező nehézségeket intéz el, esetleg rendkívüli segélyeket is ad stb. Ezen túlmenően, az iroda rendszeres és állandó kapcsolatot tart fenn a bevonultak családjával, azokat időnkint otthonukban felkeresi, helyzetük felől érdeklődik és tájékozódik, hogy ennek alapján adhasson azután segítséget és tanácsot.¹

K. A.

Üzemi munkaközösségek a svájci gyáripárban

Egy svájci nagyiparos nemrégiben előadást tartott az üzemi munkaközösségek munkájáról, amelyek becslése szerint a svájci gyárak 60%-ában működnek, noha a nyilvánosság alig tud róluk valamit.

Fejtegetései szerint az üzemi munkaközösség abban különbözik az üzemi szociálpolitikától, hogy míg az utóbbi csupán munkásjóléti kérdésekkel foglalkozik s érdeklődésének kizárólagos tárgya a munkás, addig az üzemi munkaközösség az üzem és az abban foglalkoztatottak kapcsolatának tudatossá tételére törekszik. A pénzügyviszonyt, mely a munkás és munkája között kialakult, újra emberi viszonyná változtatja, mert kifejezésre juttatja a munkásnak és az üzemnek egymásrautaltságát.

A tárgyánál fogva rendkívül újszerű előadásnak egyébként következő a gondolatmenete:

¹ *A Magyar Gyáripár Évkönyve és Címtár 1942-1943.*

A szociális kérdést nem legszűkebb anyagi oldaláról kell nézni, kizáróan a munkabérekre irányítva a figyelmet. A termelés szempontjai szintén közrejátszhatnak a szociális védelem megvalósításában. Van eset rá, hogy egy üzembe vagy egy egész iparágba befektetett tőke bizonyos százalékon túl nem tud jövedelmezni s minden béremelés a tőke jövedelmezőségét fenyegeti, ami az üzem vagy iparág tönkretételével járhat, mivel a tőke máshol keres jövedelmezőbb elhelyezkedést. Ilyen esetben a szociálpolitika nem ad hatékony oltalmat a munkahely elvesztésével szemben. Az üzemi munkaközösség ellenben nem egyszerű lehetővé tette, hogy a termelés fokozásával, átállítással, reformok bevezetésével az üzem újra jövedelmezővé váljék.

Gyakorlati tapasztalatok bizonyítják, hogy a munkásság bevonása az üzem érdekeinek megvédésébe mindig kiváló és igen nagy eredménnyel járt. Az üzemi munkaközösségek alapja elsősorban a vezetők felelősségérzete. De ugyanennek az érzésnek kell áthatnia a munkásságot is, amelynek tudnia kell, hogy sorsa az üzemmel forrott össze s az üzem virágzása az ő és családjának biztonságát is szolgálja. A munkásnak tudnia kell, hogy nem a munkabér az egyetlen kérdés, amely iránt érdemes érdeklődni. Magától értetődik azonban, hogy a tisztességes munkabér és a szociális intézmények nagyarányú kiépítése előfeltétele az üzemi munkaközösség sikeres működésének.

Az üzemi munkaközösség kielégíti a munkásság önbecsülésének szükségét, számbaveszi alkotóerejét, mert súlyt vet a közös ügyek megbeszélésében való részvételre. Az üzemigazgató számára megkönnyíti a tájékozódást, közvetlenséget visz a munkássággal való érintkezésébe, minek folytán jobban megismerheti ennek kívánságait és a munkásság is tudomást szerezhet az üzem szükségleteiről, sikereiről vagy nehézségeiről.

Az üzemi munkaközösségekben sok mindent megbeszélhetnek: munkabérkérdéseket, drágasági pótlékok, szabadságot, túlórákat, munkásműszakot, vasárnapi munkát, biztosítási kérdéseket, lakásépítést, kertgazdálkodást, munkamenetet, új munkamódszereket, üzemi reformokat s hasonló egyebeket. A döntés joga természetesen a munkáltatót illeti, a felelősség is az övé, de a szerzett tapasztalatok szerint ez csak elméleti korlátozás: az üzemi munkaközösségek mindig egyértelmű felfogásra jutnak az üzemi vezetővel.

Ami az üzemi munkaközösségek összetételét illeti, az az üzemek nagysága szerint különbözően alakul. Kisebb üzemekben az idősebb munkás képviseli fiatalabb munkástársait. A nagyobb üzemekben munkásbizottságok alakultak, amelyek idővel az igazgatóknak nélkülözhetetlen segítségservei és munkatársai lettek. Valószínű, hogy minden gyár más és más módon teremti meg a maga üzemi munkaközösségét és több esztendőre van szüksége,

míg állandó munkásságából kiválasztódik a legalkalmasabb anyag. Előadó üzemében, egy nagy aarui gépgyárban, minden 50 munkás után választanak egy tagot, a közösség felerészét azonban az igazgatóság jelöli ki. A bizottság egyharmada minden évben kiválik, hogy a gyár munkássága a váltórendszer révén gyakorlatot szerezzon és megismerkedjék az üzem dolgaival. Az üzemi munkaközösség állandó felfrissítésére különben azért is szükség van, hogy ez ne merevedjék meg. Az üzemi munkaközösség legalább kéthavonként tart ülést. A munkások nevelését célozza másfelől az üzemi újság és az üzemi munkaközösség jegyzőkönyveinek a közzététele, ami az igazgató-láság feladata.

T. B.

Termelési vegyesbizottságok az angol hadfelszerelési üzemekben

Az angol közszállításiügyi minisztérium és az érdekelt üzemekben dolgozó munkások szervezetei múlt év februárjában megállapodást kötöttek, hogy az állam összes hadfelszerelési üzemében ú. n. tanácsadó termelési vegyesbizottságokat állítanak fel. E bizottságok célja, hogy a termelés tökéletesítése, valamint a teljesítmények növelése érdekében az üzemek vezetősége és alkalmazottai közt az állandó érintkezést lehetővé tegyék. Hatáskörükbe tartozik nevezetesen véleményt mondani mindazokban a kérdésekben, amelyek a gépfelszerelés legjobb kihasználására és karbantartására, a termelési eljárások megjavítására, az üzemidő legmesszebbmő hasznosítására, a hibás munkák és a pazarlás kiküszöbölésére, az anyagok feldolgozására, az óvőrendszabályokra és a balesetelhárításra vonatkoznak. Nem foglalkozhatnak azonban a bizottságok a munkaviszonyt illető kérdésekkel y ezek más partíziós szervek hatáskörébe tartoznak.

Minden ilyen bizottság elnöke az üzem vezetője vagy helyettese. Az igazgatóság képviselőit az üzem vezetője jelöli ki, míg a munkások képviselőit maguk a munkások választják. Választható minden szervezett munkás,

¹ *Magyar Vasmunkások Lapja*, 1943 február 15.

férfi vagy nő, aki legalább egy éve dolgozik az illető üzemben. A tagok megbízatása egy évre szól, de újra választható. A bizottság lehetőleg úgy állítandó össze, hogy az üzem minden része képviselve legyen benne. Az elnök személyén kívül a bizottság mindkét csoportja legfeljebb tíz-tíz tagot foglal magában. Mindkét csoport élhet azonban azzal a joggal, hogy behívás útján külön szakértőket vegyen maga mellé. E szakértők viszont csupán addig vesznek részt a bizottság ülésein, míg az ő szakkörükbe vágó kérdéseket tárgyalják.

A bizottságnak ügyrendje is van. A tárgyalásmenet gyorsítása céljából a bizottság igazgatósági csoportja hetenkint vagy szükség szerint összejön, hogy megbeszélje azokat a kérdéseket, amelyeket a bizottság elé akar vinni. A csoportnak saját kebeléből választott titkára összeállítja e kérdések jegyzékét s köteles azt 24 órán belül a másik csoport titkárával közölni. A munkások csoportja ugyanígy jár el.

A bizottság kéthetenként ül össze, vagy amikor a szükség kívánja. Az Összejövetel időpontja szabályszerűt a munkaidő keretén belül foglal helyet s tartamára a munkástagoknak a rendes munkabér fizetendő. A bizottság napirendjét a két csoport titkára együttesen készíti elő s annak jegyzékét legalább négy nappal az összejövetel előtt minden taghoz eljuttatja. A két titkár együttesen állítja össze a tárgyalások jegyzőkönyvét is, amelynek másolatát a tagok megkapják.

Egyes kérdések megtárgyalására a bizottság albizottságot is küldhet ki. Ennek ügyrendjére nézve szintén a fenti szabályok mérvadók.

A kötött megállapodás értelmében a felsorolt intézkedések a rendkívüli viszonyok megszűntét követően még 12 hónapig maradnak érvényben. A lejárat időpontja előtt a közszállításiügyi minisztérium és az érdekelt szakszervezetek vizsgálat tárgyává fogják tenni, hogy a megállapodást továbbra is fenntartják-e vagy nem.

Megjegyezhető még, hogy a megállapodás 40 üzemnek mintegy 300.000 munkását érinti.

T. B.

¹ *Revue internationale du travail*, 1942. szeptember.

MUNKABÉR ÉS BÉRPOLITIKA

Bérek és árak versenyfutása külföldön

A béreket és a fizetéseket, valamint a szociális szolgáltatások nagyrészét előre meghatározott összegű pénzben adják. Ha a pénz értéke csökken, a keresetek, nyugdíjak és szociális szolgáltatások vásárlóereje is alább száll, ami veszedelmes szociális nyugtalanságot idéz elő.

A világnak majdnem minden államában a gazdasági élet teljes foglalkoztatása és a polgári fogyasztásra rendelt javak korlátozott mennyisége következtében pénzbüszség keletkezett és az árak jelentősen emelkedtek. Különböző módszerek alakultak ki tehát abból a célból, hogy az emelkedések ellenére a bérek és fizetések vásárlóereje a lehetőség határain belül fenntartható legyen és ezáltal el lehessen kerülni, hogy a magasabb árak miatt a fogyasztás erősebb korlátozásra szoruljon, mint az az árak korlátozott mennyisége miatt okvetlenül szükséges.

Kézenfekvő módszer a béreket és a fizetéseket akként emelni, hogy azok az emelkedett áraknak ismét megfeleljenek. Az árak és bérek ilyen kapcsolatbahozatalát a keresetek vásárlóerejének fenntartása érdekében **ndéx-bérek* létesítésével kísérelték meg.

Finnországban a létfenntartás költségei a háború kitörése után 60 ponttal emelkedtek. E drágulás mellett a munkabérek annyira visszamaradtak, hogy az árak és bérek ollójának szárai túlságosan eltávolodtak egymástól. 1941 február 20-án a kormány irányelvként állította fel, hogy a létfenntartás költségeinek emelkedését kétharmad részben munkabéremeléssel kell kiegyenlíteni. A munkabére!?! fejlődése azonban a kormány említett elhatározásának nem felelt meg. Helyenként a munkabérek még nagyon visszamaradtak. A háború terheinek arányos megosztása céljából tehát az államtanács a február 20-i határozatnak

megfelelően kötelezővé tette a munkabérek minden vonalon 40%-kal való egységes felemelését. Ezzel az 1942 augusztusáig bekövetkezett áremelkedéseket kiegyenlítették kellett tekinteni. (Ez a munkabérszabályozás nem terjedt ki a mezőgazdasági munkásokra, tisztviselőkre és közalkalmazottakra.) Annak érdekében, hogy a jövőben hasonló nehézségek ne keletkezzenek, a kormány a munkabéreket és a létfenntartási költségeket egymással szoros kapcsolatba hozta, azaz indexbéreket létesített, amelyek automatikusan lépnek hatályba. Az újonnan bevezetett módszer szerint abban az esetben, ha a létfenntartás költségei 10 ponttal emelkedtek, a munkabérek 4%-kal emelnek. A munkabéremelések tehát a létfenntartási költségek emelkedésének kb. felét egyenlítik ki. A 40%-os béremelés óta a létfenntartási költségek mérőszáma az 1942 augusztus havi 160-ról szeptemberben *íjj-te*, tehát 17 ponttal emelkedett. Ennek következtében a munkabérek az államtanács által meghatározott módon további 8%-kal kell emelni. Ha az áremelkedések bekövetkezése és a mérőszámok közzététele között bizonyos idő el is telik, a munkabérek emelése mégis majdnem azonnal követi az új mérőszámokat. Ezzel szemben *Svédországban* az új mérőszám nyilvánossághozatala és a bérváltozás életbelépése közé bizonyos várakozási időt iktattak be. Finn gazdasági körökben rámutattak arra, hogy az automatikusan életbelépő indexbérek veszélyeket rejtenek magukban, amelyeket árrögzítéssel kellene elhárítani.

Svájcban 1941 őszén egy bérpolitikai szakértőbizottság az akkori árak figyelembevételével bérpolitikai irányelveket hozott nyilvánosságra. Ezeknek lényege az, hogy az áremelkedéseket a munkabérek 33-50%-os emelésével kell kiegyensúlyozni. Az irányelvek meg-

állapítják, hogy az alsó és a középső bérosztályokban a munkabéreket magasabb %-kal kell emelni, mint a felső bérosztályokban. Nem lehet megállapítani, hogy a munkaadók miként fogadták meg a tanácsokat, de ténylegesen a munkásoknak csak csekély része kapott 50%-os ellenértéket a bekövetkezett árdragulásért. Abból a célból, hogy a munkabérek alakulását megfelelően befolyásolhassák, időszakonként táblázatot hoznak nyilvánosságra. Ebben a szükséges és célszerű béremelést u. n. fogyasztási index segítségével számítják ki. Ez a tabella figyelembe veszi egyfelől a bekövetkezett ár-emelkedéseket, másfelől az aruhiány miatt a fogyasztásban bekövetkezett eltolódásokat is. Ez olyan tényező, amely minden indexszámításnál különös nehézségeket okoz.

1942 június végére, amikor a háború kitörése óta keletkezett drágulás 40.5% volt, a következő tabellát szerkesztették:

Családi jövedelem a háború előtt	B é r e m e l é s	
	a háború előtti munkabérek	a létfenntartási költségek emelkedése
	s z á z a l é k á b a n	
3000 frankig	27.3	67.4
3000-től 4000 frankig	22.8	56.3
4000 „ 5000 „	19.1	47.2
5000 „ 6000 „	18.1	44.7
6000 frank fölött	16.1	39.8

A bizottság attól tart, hogy a munkabérpótlékok mértéke egyes gazdasági ágak teherbíróképességét meghaladja, a munkások egyrésze a pótlékokat nem fogja megkapni s ezért előbb vagy utóbb állami beavatkozásra Jesz szükség.

Nagy-Britannia a problémát nem a bérek, hanem az árak oldalán fogta meg. Nehézség támadt azonban abban a tekintetben, hogy a létfenntartás költségeit túlnyomó részben a behozott élelmiszerek ára határozza meg, viszont a behozott áruk drágulását a tengerzár miatt árrögzítéssel nem lehet megakadályozni. Ezért emelkedtek a nagykereskedői árak 1939 augusztusától 1941 augusztusáig 61 %-kal. A nagykereskedői áraknak ilyen emelkedése az első világháború alatt a kiskereskedői árak további emelkedését idézte elő. Ennek az emelkedésnek megakadályozása végett az angol kormány nagy összegeket fordított az élelmiszerek olcsóbbá tételére. Az olcsóbbítási akció költsége 1941-ben 125 millió font volt. Ezt az eljárást, t. i. az áraknak államköltségen történő rögzítését több állam megkísérelte. Alap gondolata az, hogy a közöltségen történő árcsökkentés a gazdasági életet, valamint a bérek és árak egymásközötti viszonyát kevésbé zavarja, mint ha a nagykereskedői árak emelkedésének arányában megengedik az élelmiszerek' árának emelését. A vásárlóerőt tehát inkább adóemeléssel, mint áremelkedéssel fölozik le. A munkabérek Nagy-Britanniában 1939 augusztusától 1942 április haváig átlagban 28* 5 %-kal emelkedtek anélkül, hogy ezáltal a reális jövedelem is javult volna. Úgy látszik azonban, hogy most fordulóponthoz értek. Amíg ugyanis a drágulás ezideig a kormánytól egyáltalán nem vagy csak csekély mértékben befolyásolt tényezők eredménye volt, a további drágulást már a pénzbőség okozza, tehát inflációs jellegű. Ezideig a kormány megelégedett az ármozgalmak fékezésével, a munkabérek alakulását azonban csak kismértékben befolyásolta, pl. megállapította a mezőgazdasági munkabéreket. Annak ellenére, hogy egyesek a további munkabéremelésekben rejlő inflációs veszélyt hangsúlyozzák, mások mégis a munkabéreknek a létfenntartási költségekkel összefüggésbehozatalát, tehát indexbérek rendszeresítését javasolják. A mérőszámokon túlmenő béremeléseket azonban meg kell tiltani. Ez a javaslat azért érdekes, mert a tapasztalat szerint az indexbérek általában nem alkalmasak valamely inflációs pénzértékcsökkenés továbbfejlődésének megakadályozására. Igaz, hogy az árakat és a béreket akként is összefüggésbe lehet hozni, hogy a mindenkori áremelkedéseknek csak

kisebb részét egyenlítik ki, de ez csak meglassítja és nem állítja meg az árak és a bérek versenyfutását.

A teljesen foglalkoztatott brit gazdasági életben - tekintettel a hatalmas hadiiparra - a pénzbőség nyomása különösen nagy. Az angolok azért különös figyelmet szenteltek a nem foglalkoztatott pénznek adók és takarékoság útján történő lefölözésére. Mindenekelőtt leszállították az adómentes jövedelem határát. 1938/39-ben évi 125 fontig terjedt az adómentesség, 1941/42-ben már csak 110 fontig. Ez a leszállítás az adóköteles személyek számát tetemesen növelte. Számuk az említett évek alatt 9*8 millióról 15 millióra emelkedett. Kerek 45 millió lakosból tehát minden harmadik ember kötelessé vált jövedelmi adó fizetésére. Az alsó adóosztályokban különösen emelkedett az adófizetők száma, ami a jövedelmek általános emelkedésével is összefügg.

1938/39-ben 7.25 millió adófizetőnek volt a jövedelme évi 125-250 millió font között, 1941/42-ben már 9.2 milliónak. A következő adóosztályban, évi 250-500 font közötti jövedelemmel, az adófizetők száma 1.75 millióról 3-5 millióra emelkedett. Különösen érdekes az az arány, amelyben az egyes adófizetési osztályok az összes adójövedelemben résztvesznek. Az 1938/39 évben azokra az angolokra, akiknek az évi jövedelme az 500 fontot nem haladta meg, az évi jövedelmi adóbevételnek csak 1/4%-a esett. Az 1941/42 évben az összes jövedelmi adóbevételnek már közel egyharmada ettől a csoporttól folyt be. Ha a felső jövedelmi osztályokat vizsgáljuk, a számok azt mutatják, hogy ezeknek arányszáma az összes adójövedelemhez viszonyítva visszaesik. Az 1938/39 költségvetési évben a jövedelmi adónak közel kétharmada ezektől folyt be, az 1941/42 évben már csak 38.9%-a.

A jövedelmi adóbevételnek a különböző adóosztályok között való megosztása világosan mutatja, hogy az angol pénzügyi politika azt találta helyesnek, ha különösen a kisebb jövedelmeket vonja be az adózásba. Idevonatkozóan figyelemreméltóak az angol alsóházban ismertetett alábbi számok is: Az 1938/39 költségvetési évben az 500 fonton aluli jövedelmeket átlagban még csak 1-2% jövedelmi adó terhelte. Ez az adókulcs a háború alatt majdnem nyolcszorosára, 9.1%-ra emelkedett. Az évi 2000 fontot meghaladó jövedelmek után a háború kitörésekor 37.7% jövedelmi adót, az 1941/42 évben 61.3%-ot, tehát a réginek kétszeresét kellett fizetni.

Az *Amerikai Egyesült Államokban* a fejlődés a háború alatt az európai államoktól kissé eltérően alakult. A jövedelmeknek kezdetben 20 %-kal történő emelkedése az árak emelkedését nem vonta maga után, mert a megnövekedett vásárlóerő a telt áruraktárakban vagy a fogyasztásra szolgáló javak megnövekedett termelésében még elég vásárlási lehetőséget talált. A helyzet azonban egyszerre megváltozott. Az egyik oldalon a foglalkoztatottságnak 1934-től 1942-ig bekövetkezett erőteljes fejlődése következtében a jövedelem 43.7 milliárd dollárról 75 milliárd dollárra, tehát 78%-al emelkedett. Ez az összeg 20 milliárd dollárral volt több, mint a fogyasztás céljára rendelkezésre álló árutömeg. Elkerülhetetlen volt tehát az árak emelkedése. Az áruk legmagasabb árának szabályozására vonatkozó rendelet sem volt képes az áremelkedéseknek gátat vetni, mert az árak a rendelet kibocsátása után is átlagban havi 1³/₄%-kal tovább emelkedtek. Üzleti téren az Egyesült Államok eddig is közismerten kíméletlennek mutatkoztak, s így feltételezhető, hogy az árak emelkedése a közeljövőben gyorsabban iramot vesz. A mezőgazdasági termékek ára 1929 óta 85%-kal emelkedett. Érezhetővé vált, hogy az Egyesült Államok gazdasági élete nem képes a megnövekedett hadiipar mellett a polgári fogyasztás céljaira rendelt javak termelését is megfelelő szinten tartani. Az 1941 év végén az amerikai hadiipar kb. 7 millió embert foglalkoztatott, 4-2 millió pedig katonai szolgálatra vonult be. Ezért az Egyesült Államok gazdasági életét a pénz értékcsökkenése fenyegeti. Ennek elhárítása érdekében az elnök 1942 április havában olyan törvényjavaslatokat terjesztett a kongresszus elé, melyeknek az infláció elleni küzdelem alapjául kell szolgálniuk. A javaslatokat a kongresszus elfogadta, úgyhogy ezek törvényerőre emelkedtek.

Az infláció elleni küzdelem alapelemei többek között a következők: hatékony adótételek a nyereség lefölözése céljából; árrögzítés a gyáriparban, valamint a nagy- és kiskereskedelemben; a munkabérek és a mezőgazdasági termékek árának rögzítése; a létfenntartáshoz nélkülözhetetlen cikkek adagolása. Az Egyesült Államok elnöke az új törvények alapján a munkabéreket, a fizetéseket és az árakat – ideértve a mezőgazdasági termékek árait is – az 1942 szeptember 15-i állapotnak megfelelően rögzítette. Előreláthatóan felhatalmazást kap arra is, hogy a munkásoknak magasabb bérekkel való elcsábítását és a munkahely változtatását megakadályozza. Henderson arkormánybiztos fogja a lakbérek és bérletek felső határát megállapítani. Henderson köteles megállapítani továbbá olyan árak legmagasabb árát is, melyekre az árellenőrző törvény hatálya még nem terjedt ki. Évi 15.000 dollárt meghaladó fizetéseket csak külön engedéllyel lehet emelni.

A javadalmazás felső határaként évi 25.000 dollárt állapítottak meg. A legmagasabb munkabéreket és fizetéseket akként kell megállapítani, hogy az egyes munkabérek között a túlzott eltérés és az egyes munkabéreknek a létfenntartáshoz szükséges összeg alatt maradása kiküszöböltesék. A bérrögzítés tehát nem feltétlen, hanem annak keretein belül a munkabérek megváltoztathatók, különösen pedig emelhetők akkor, ha a létfenntartás költségei magasabbak.

Az első árrögzítésnek aránylag csekély hatása volt, mert az árak ellenőrzéséhez szükséges közigazgatási szervezet hiányzott. Bizonyosra vehető, hogy az új árrögzítésnek sem lesz meg a kívánt eredménye, tehát az Egyesült Államokban további áremelkedésekkel kell számolni.¹

V. Gy.

¹ Reichsarbeitsblatt, 1942 november 5.

CSALÁDVÉDELEM ÉS NÉPESÉDÉSPOLITIKA

Az ONCSA munkásságának eredményei

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap 1940 november 1-től 1941 december végéig terjedő munkájára vonatkozó adatokat ismertette, az Országos Szociális Felügyelőség vezetője, *Kádár* Levente államtitkár kifejtette, hogy az intézmény tevékenysége tulajdonképpen három irányú: 1. az életviszonyok javítása, 2. a társadalmi kiegyenlítődés elősegítése, 3. a népesség szaporodásának előmozdítása.

Az életviszonyok javítására irányuló munka főleg abban áll, hogy elsősorban a sokgyermekes családokat egészséges lakáshoz futtatják. Azokat a családokat viszont, akiknek már van megfelelő lakásuk vagy egyelőre nem kaphatnak lakást, különböző gazdasági támogatásokkal az eddiginél jobb kereseti lehetőségekhez igyekeznek juttatni, vagy esetleg önállósulást is eredményező nagyobb kölcsönöket folyósítanak nekik.

A társadalmi kiegyenlítődést célzó törekvéseket ugyan nem lehet élesen elválasztani az Alap egyébirányú munkájától, de kézzelfogható eredmények hiányában is megállapítható, hogy e téren jelentős javulás állt be. Ami a népszaporodás előmozdítását illeti, az ONCSA általános tevékenységének egyik legfőbb alapelve az, hogy legelsősorban a többgyermekes családok gazdasági terhein kell enyhíteni. Ezért csak az részesülhet bármiféle támogatásban, akinek az előírt követelményeken felül még legalább 4 ellátatlan gyermeke is van. Azonkívül 1942 január 1 óta az 1941: XV. t.-c. alapján házassági kölcsönöket folyósítanak, amely kölcsönök visszafizetését 4 gyermek születése esetén teljesen elengedik. A támogatás módja és lebonyolítása igen sokféle, mert mindig a támogatásra szoruló család egyéni igényeit veszik alapul. Általában véve vannak visszatérülő és vissza nem térülő juttatások, azaz kölcsönök és segélyek. Elvileg csak visszatérülő juttatást adnak, de ettől az elvtől egyelőre eltérnek a gyakorlatban, egyrészt mert a nyomor-enyhítéstől az újabb szociálpolitikai törekvések megvalósításáig lassú átmenetre van szükség; másrészt pedig azért, mert sok olyan támogatásra is sor kerül, amely már természeténél fogva sem térülhet vissza. Ilyenek például a tanulmányi segélyek, ösztöndíjak, tanfolyami költségek, napközi otthonok fenntartásával járó és gyermekétkeztetéseket célzó kiadások, tehát általában a nem kimondottan gazdasági jellegű juttatások.

A már rendelkezésre álló számadatok jól megvilágítják az Alap munkáját: 1941 végéig 6563 család jutott az eddiginél megfelelőbb otthonhoz. Az erre fordított összeg 17.508.546 pengőt tett ki. A házak 80%-át 600 négyzetméteres telkeken építették és gondoltak arra is, hogy a családok e telkeken veteményes kertetek létesítsenek és háziállatokat tartsanak.

Igen fontosak az önálló megélhetést biztosító támogatások, melyek közül kiemelhetők a földhöz- és kis-

bérlethezjuttatások. Ily módon 6800 katasztrális holdat segítettek olyan kisemberek kezébe, akik még a földbirtokpolitikai törvények alapján sem tudtak volna földtulajdonhoz jutni.

Népélelméleti szempontból, nemkülönben a gazdasági önállóság fokozása szempontjából is figyelmet érdemelnek a következő számok:

492 család	kapott gazdasági holtfelszerelést	141.872 Pértékben,
924 »	» 1018 lovat	620.643 » »
5394 »	» 5528 tehenet	2.533.046 » »
4091 »	» 6938 sertést	593.594 » »

Azok a családok, amelyek még egy malacot sem tudtak nagy szegénységük miatt eltartani, 690 esetben 2221 kecskét kaptak 118.116 P értékben. 1206 családon segítettek oly módon is, hogy a baromfityényszítés előmozdítására 102.855 P értékű kölcsönt kaptak.

Nagy fontosságot kell tulajdonítanunk azoknak a kölcsönöknek, amelyek a takarmányozási nehézségeket igyekeztek leküzdeni. Nevezetesen 184 család 107.264 P értékű takarmányt kapott, ami azért is igen célszerű juttatás, mert az állattartáshoz értő, de anyagi erővel nem rendelkező családokat túlszolgáltatta az állattartás kezdeti nehézségein. Megjegyzendő, hogy ezek a kölcsönök mutatkoztak a legeredményesebbeknek.

Kiterjedt azonban az ONCSA figyelme a falusi kisiparos- és kiskereskedői rétegre is. 802 család kapott kölcsönt 593.985 P értékben műhelyberendezésre és nyersanyagbiztosításra; 379 kiskereskedőcsalád viszont 313.433 P kölcsönt kapott, főleg árubeszerezésre - amivel nemcsak ezeket a családokat, hanem az ő vevőköriüket alkotó falusi társadalmat is támogatták.

Igen fontos a kölcsönöknek még egy kategóriája, amely egy-egy község több családját egyszerre támogatja. Ennek lényege, hogy a régi inségmunkák helyett különböző feldolgozókat és téli foglalkoztatást biztosító üzemeket létesítettek, amelyek kapcsán 408 család jutott állandó megélhetéshez. Hasonlóképpen igen jelentős a 7861 családnak részben megélhetést, részben mellékjövedelmet biztosító háziipari foglalkoztatás útján adott segítség.

Végeredményben tehát az ONCSA 1940 november 1-től 1941 december 31-ig 28.988 családot 91.778 gyermekkel, mindössze 24.782.427 P visszatérülő kölcsön adásával indított el a gazdasági felemelkedés útján.

A kép teljességét nagymértékben szolgálják azok az adatok, amelyek a kölcsönök visszatérülésére vonatkoznak, mert hiszen ezek mutatják meg, hogy a kölcsönök valóban gazdasági megerősödést jelentettek-e. Pontosan nem állapítható meg, hogy a kölcsönök hány százaléka térült meg máris, mert a kölcsönök nagyrésze csak 1941 december 31 után kerül visszafizetésre, így az azt megelőzően kihelyezett kölcsönöknek eddig még csak igen

kis része térülhetett meg. Az eredmény mégis kielégítőnek mondható, mert az említett időpontig kihelyezett összegeknek 5%-a ugyanaddig meg is térült. Az 1942 év első felére nézve rendelkezésre álló adatok pedig azt mutatják, hogy ez az arányszám 12*5-re javult. E százalékszámok azonban a házépítési kölcsönök után adott gyermekkedvezmények nélkül értendőek, úgyhogy a visszatérülési arány még ennél is jobb. A legjobbak álta-

lában a takarmánykölcsönök voltak, mert itt 60-65%-os visszatérülés mutatkozott. E néhány adatból is kitűnik, hogy a juttatásban részesülők gazdasági ereje jelentősen növekedett: hiszen ez tudvalevően mindig a visszatérítés és törlesztés mértékéből állapítható meg a legjobban.¹

V. Gy.

¹ Új Világ, 1943 február 4.

EGÉSZSÉGVÉDELEM ÉS BALESETELHÁRÍTÁS

Munkásegészségvédelmi intézetet állít fel a főváros

Budapest székesfőváros közgyűlése elhatározta, hogy a főváros üzeméinél dolgozó, valamint a felvételre kerülő munkások számára egészségvizsgáló intézetet létesít. A polgármesteri javaslat a következőkben jelöli meg a tervezett intézet feladatait:

A felvételre kerülő munkások egészségi állapotának részletes vizsgálata, az eredménynek kártotéklapon való rögzítése és az érdekelt üzemmel való közlése. A felveendő üzemi iparostanoncok orvosi vizsgálata.

Az üzemeknél állandóan alkalmazott munkások egészségi állapotának évenként való alapos vizsgálata, különös követelményeknek is megfelelően (bacillusgazda kutatása stb.), az eredménynek kártotéklapon való rendszeres rögzítése, az üzem szempontjából fontosabb megfigyeléseknek az üzemorvossal való közlése és szükség esetén a beteg alkalmazott egészségi állapotának ismételt ellenőrzése.

A balesetveszélyes beosztásban dolgozó munkások ellenőrző szakvizsgálata, kimutatható balesetveszélyesség (látás-, hallásromlás, szervi betegségek kifejlődése, epilepsia stb.) esetén a balesetveszélyességre vonatkozó adatoknak az érdekelt üzemmel való közlése.

Az üzemi munkás-, gyermek- és családnymaralattásra jelentkezők megvizsgálása s a vizsgálat eredményének bejelentése. A gyógyüdülésre, betegszabadságra szoruló üzemi munkások egészségi állapotának részletes vizsgálata, munkaképtelenséget vagy a munkaképesség tartós csökkenését okozó betegség megállapítása.

Soron kívül egészségi és szakvizsgálatok a tisztifőorvosi hivatal vagy az üzemorvos felszólítására. A munkások egészségének fenntartása érdekében együttműködés az üzemek gyárgondozónóival. A foglalkozási ártalmak célszerű elhárításának tanulmányozása.

Kiképző és továbbképző előadások tartása, valamint gyakorlati oktatás megszervezése üzemi orvosok és gondozónók részére. Népszerű előadások tartása az üzemi munkások egészségügyi nevelése céljából. Ugyanezek részére elsősegélynyújtó tanfolyamok rendezése.

Részletes fővárosi üzemi egészségügyi és külön baleseti statisztika állandó készítése és évenként nyilvánosságra hozása.

Hozzátehetjük még, hogy e gondosan összeállított program megvalósítására hivatott intézet létesítésének költségeit a székesfővárosi üzemek az intézet igénybevételének arányában sajátmaguk térítik meg.¹

J. R.

¹ Új Magyar Munkás, 1943 január 30.

T Á R S A D A L O M B I Z T O S Í T Á S

FIGYELŐ

AZ ÖREGSÉGI ÉS ROKKANTSÁGI, VALAMINT A BÁNYANYUGBÉRBIZTOSÍTÁSNAK RENDEZÉSE A VISSZACSATOLT KELETI ÉS ERDÉLYI TERÜLETEKEN

Magyarországnak az 1938-41 években négy ízben bekövetkezett területgyarapodása – bármily örvendetes volt nemzeti szempontból – a magyar kormányt igen súlyos feladatok elé állította. Minden államhatáromváltozás ugyanis elkerülhetetlen zökkenésekkel jár, nemcsak az általános közigazgatás, hanem a szociális berendezések terén is. A nemzeti politikának szociális téren igen fontos feladata gondoskodni arról, hogy a hazába visszatért állampolgárok, nemzetiségükre való tekintet nélkül, egyéni érdekeik és igényeik szempontjából se érezzék hátrányosnak a visszatérést.

A társadalombiztosítás terén különösen a járadék-biztosításban (az öregség, rokkantság, özvegyiség és

árvaság esetére szóló biztosításban, a bányanyugbér- és a baleseti biztosításban) jelentkeztek rendkívül fontos, sürgős megoldásra váró kérdések. Ezekben a biztosítási ágakban ugyanis a visszacsatolt területeken lakók nagy tömege idegen uralom alatt, idegen jogszabályok szerint szerzett jogokat. A szerzett jogok terjedelme és érvényesíthetősége minden visszacsatolt országgrészen más és más volt aszerint, hogy a volt csehszlovák, a román vagy a jugoszláv jogszabályok szerint szereztek azokat. Gondoskodni kellett tehát először arról, hogy az idegen uralom alatt szerzett jogok a lehetőség korlátai között elismerést nyerhessenek és érvényesíthetők legyenek abban az esetben is, ha a biztosított a területvisszacsatolás után átlépett a magyar jogszabályok hatálya alá eső társadalombiztosításba. Másik fontos feladat volt világosan meghatározni azoknak a személyeknek körét, akikre a jogelismerés kiterjed. Érthető, hogy csak olyan személyeknek lehet idegen társadalombiztosításban szerzett jogait elismerni, akiknek a magyar hazába visszatérése összefügg a területvisszacsatolással.

A Felvidék és Kárpátalja visszatérésével kapcsolatos kérdéseket a Német Birodalommal és a Szlovák Köztársasággal kötött egyezmények alapulvételével a magyar kormány a 300/1941. M. E. sz. rendelettel rendezte.

A visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a területvisszacsatolás megindulásától, 1940 szeptemberétől ennek az évnek végéig még a román társadalombiztosítási jogszabályok voltak hatályban és a katonai közigazgatási hatóságok feladata volt gondoskodni arról, hogy a társadalombiztosítási szolgáltatások nyújtása fennakadást ne szenvedjen. A magyar társadalombiztosítási jogszabályokat 1941 január 1 napjával a 200/1941. M. E. számú rendelet léptette hatályba. Ez a rendelet még csak a legsürgősebb kérdéseket szabályozta. Biztosította a román társadalombiztosítási szervek által bármely biztosítási ágban megállapított szolgáltatások nyújtásának folytonosságát. Elrendelte, hogy a kizárólag román biztosításban szerzett jogokat – némi eltéréssel – a román társadalombiztosítási jogszabályok alapulvételével kell elbírálni és kielégíteni. Megállapította azt is, hogy bármely társadalombiztosítási ág körébe tartozó szolgáltatásokat csak olyan személyek részére szabad teljesíteni, akiknek állandó lakóhelye 1940 augusztus 30-án (a bécsi döntés napján) a visszacsatolt területen volt.

Ez a rendelet, bár ideiglenesen megoldotta a legsürgősebb és legfontosabb kérdéseket – így a betegségi biztosítást – a járadékbiztosítási ágakban több nagyon fontos kérdést nyitva hagyott. Számosan voltak ugyanis olyanok, akik hatósági kényszer következtében, családi, gazdasági vagy egyéb körülmények hatása alatt 1940 augusztus 30 napja után költöztek magyar területre, vagy az e napot megelőző és követő zavaros hónapokban a határt a Nagyszalonta és Makó közötti határsávon lépték át. Hazatérésük tehát a területvisszacsatolással szoros kapcsolatban állott ugyan, de a fordulónapon mégsem laktak a visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen. Méltánytalan lett volna ezt a jelentős számú csoportot a jogelismerésből véglegesen kizárni. Ugyanez fokozottabb mértékben érvényes azokra a bukovinai magyarokra, akiket a magyar kormány hívott haza és telepített le a Bácskában.

Nyomós okok szóltak továbbá az ellen, hogy Magyarország egyik részén a társadalombiztosításon alapuló igényeket idegen jogszabályok alapján bíráljuk el és elégsük ki, ezzel a jogegyenlőség elvét tartósan sértjük és egyes magyar területeket jogi szempontból hangsúlyozottan elkülönítsünk.

Ugyancsak nagyon fontos, egyelőre szabályozatlanul hagyott kérdés maradt az is, miképpen és milyen mértékben vegyük figyelembe azoknak a személyeknek a román társadalombiztosításban szerzett jogait, akik a területvisszacsatolás után léptek át a magyar társadalombiztosításba.

A Felvidék és Kárpátalja visszatérésével kapcsolatos társadalombiztosítási kérdések megoldását megkönnyítette az a körülmény, hogy a volt Cseh-Szlovákia felbomlásában érdekelt összes államok azonnal felismerték a felmerült társadalombiztosítási kérdések fontosságát és szükségességét és azokat az államhatalom változását követő két év alatt kölcsönös egyetértéssel rendezték. A keleti és erdélyi országrészek visszacsatolásával kapcsolatban azonban ilyen tárgyalások meg sem kezdődtek és azok megindulása belátható időn belül még nem várható.

Keleten és Erdélyben tehát társadalombiztosítási vonatkozásban egyoldalúan kellett rendet teremteni, az idegen jogszabályok hatályát megszüntetni és külö-

nösen az öregségi és rokkantsági, valamint a bányanyugdírbiztosításban a függőben hagyott kérdéseket szabályozni.

Ezeket oldotta meg az 500/1943. M. E. számú kormányrendelet, mely 1943 január 19-én jelent meg és e napon hatályba is lépett. Minthogy a román öregségi stb. biztosításban többszázezer visszatért magyar állampolgár is jogokat szerzett, tehát az érdekeltek köre igen tekintélyes, a rendelet fontos rendelkezéseit az alábbiakban ismertetjük.

A rendelet szerint a román társadalombiztosításban szerzett azokat a jogokat, amelyek a magyar jogszabályok szerint az öregségi, rokkantsági, özvegyégi és árvasági vagy a bányanyugdírbiztosítás körébe tartoznak, a rendeletben foglalt feltételek szerinti mértékben el kell ismerni, nemcsak akkor, ha a szolgáltatásra jogot szerzett személy 1940 augusztus 30-án a visszacsatolt területen lakott, hanem akkor is, ha 1940 június 1 és 1942 december 31 napja közt akár a visszacsatolt területekre, akár Magyarország egyéb területére költözött vagy bármely időben kormányhatósági intézkedéssel Magyarországra telepítették. Ugyanez a szabály érvényes azokra a személyekre (és hozzátartozóikra) is, akik Románia területén bárhol szenvedett baleset következtében baleseti járadékra jogot szereztek.

A jogelismerés tehát kiterjed a bécsi döntés előtti hónapokban vagy az azt követő több mint két évben Magyarországra menekültekre, valamint akár a múltban, akár a jövőben Magyarországra telepítettekre is, tekintet nélkül arra, hogy jogukat Románia melyik részében szereztek. Nem terjed ki a jogelismerés azokra, akik 1940 június 1 előtt vagy 1942 december 31 után nem hatósági telepítéssel, hanem önként vagy idegen kényszer hatása alatt költöztek Magyarországra, mert ezeknek átköltözése a végbement területvisszacsatolással már nem hozható összefüggésbe.

Ez a széleskörű jogelismerés magyar részről természetesen súlyos anyagi terhek önkéntes vállalásával is járt, mert Magyarország a román társadalombiztosítási vagyomból a vállalt terhek fedezésére szükséges részt nem kapta meg. Az 500/1943. M. E. számú rendelet hatálybalépéséig, ideiglenesen még minden román társadalombiztosításból eredő igényjogosultságot az Országos Társadalombiztosító Intézet volt köteles elbírálni és kielégíteni. Az igazságos teherelosztás érdekében a rendelet akként rendelkezett, hogy a fedezetlen terheket a magyar társadalombiztosítási teherviselők között arányosan felosztotta. A kizárólag román biztosításon alapuló jogokat az Országos Társadalombiztosító Intézet köteles elismerni és kielégíteni, ha a biztosított utóljára olyan foglalkozást folytatott, amelynek biztosítása a magyar jogszabályok szerint ennek az intézetnek hatáskörébe tartozott volna. Az ú. n. magánalkalmazottak jogait (tisztviselők, művezetők, kereskedelmi alkalmazottak és hasonló állásúak) a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete, az aránylag csekély számú mezőgazdasági alkalmazottakét pedig, akik a román jogszabályok szerint is biztosításra kötelezettek voltak (mezőgazdasági gépmunkások, városi kertészetek alkalmazottai), az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet köteles kielégíteni. Ha valakit utóljára olyan román üzemből vagy hivatalból foglalkoztattak, amely a területvisszacsatolás után a magyar állam tulajdonába ment át, annak a román társadalombiztosításban szerzett jogait az államkincstár elégíti ki.

Az igazságos és arányos teherelosztás elvét szolgálja az a rendelkezés is, hogy a jövőben megnyíló igényeknél a magyar társadalombiztosításba átlépett személyeknek a román társadalombiztosításban szerzett jogait

– ellenszolgáltatás (járadék tartalékátutalás) nélkül – az a magyar biztosítási teherviselő köteles figyelembe venni és kielégíteni, amelynek kötelekébe a biztosított a szolgáltatásra szóló igényjogosultság megnyílása előtt utójára tartozott.

Erdélyben az öregség, rokkantság, özvegyiség és árvaság esetére szóló biztosítás csak 1932 június i-én lépett életbe, tehát közel 3 és ½ évvel később, mint Magyarországon. Minthogy a jogszerezésre aránylag még kevés idő állott rendelkezésre, a területvisszacsatolás időpontjában még csak néhány százán voltak azok, akiknek járadékra jogosultságát a bukaresti társadalombiztosító intézet már elismerte. Többszázán voltak és vannak azonban olyanok is, akik előrehaladott életkoruk, tartós betegségük vagy elhalálozásuk miatt a magyar társadalombiztosításba már nem léptek át, tehát a biztosítási eseménynek közvetlenül a területvisszacsatolás előtt vagy már az után történt bekövetkezéséig kizárólag a román jogszabályok szerint voltak biztosítva. *A kizárólag román jogszabályok alapján biztosítottaknak és hozzátartozóiknak az öregségi stb. és a bányanyugdírbiztosításban szerzett jogai elismerését és kielégítését a rendelet főbb vonásokban a következőképpen szabályozta:*

Azok, akiknek járadékra való jogosultságát a román társadalombiztosítási szervek, a magyar katonai közigazgatási hatóságok, vagy az OTI már megállapították, járadékukat (nyugdíjukat) továbbra is a megállapított és az időközben keletkezett drágulás miatt kb. 30%-kal felemelt összegben kapják.

Ha valaki részére a román társadalombiztosító intézet járadékot állapított meg, de azt elmulasztotta bejelenteni vagy igénye csak a rendeletben foglalt jogkiterjesztés következtében vált elismerhetővé (pl. a menekült vagy telepített járadékos), szerzett jogait még érvényesítheti, ha 1943 december 31 napjáig jelentkezik.

Ha a biztosított vagy hozzátartozója részére szolgáltatást még nem állapított meg és a volt biztosított a magyar társadalombiztosításba sem lépett át, a román biztosításban szerzett jogok még érvényesíthetők, ha a biztosítási esemény (a 65 éves életkor betöltése, a tartós keresésképtelenség, vagy a halál) 1943 december 31-ig bekövetkezik és az igényt legkésőbb 1944 december 31-ig bejelentik. Ez a rendelkezés igen méltányos és kedvező. A román jogszabályok szerint ugyanis az a biztosított, aki naptári évenként legalább 16 hétig nem fizetett járulékot, szerzett jogait elvesztette. A rendelet azonban a román biztosításban szerzett és a területvisszacsatolás vagy a Magyarországra költözésük napján ép jogokat, újabb járulékfizetés nélkül, több mint három évig, az 1943 év végéig épen hagyja.

A kizárólag román jogszabályok szerint biztosítottak és családtagjaik általában mindazokat a szolgáltatásokat megkapják, amelyeket részükre a román jogszabályok biztosítottak, azzal a kivétellel, hogy a rendelet hatálybalépése után nyugalombavonulás címén már nem igényelhet járadékot az, aki még nem 65 éves vagy nem tartósan keresésképtelen. E megszorítással szemben azonban rendkívüli kedvezmény, hogy a tisztviselők, művezetők, kereskedelmi alkalmazottak és hasonló állású szellemi munkások özvegyei özvegyi járadékra akkor is jogosultak, ha 65. évüket még nem töltötték be, vagy nem rokkantak, holott a román törvény e feltételek fennállását minden özvegyi járadékot igénylőtől megkövetelte. További kedvezmény, hogy minden biztosított özvegye újabb férjhezmenetei esetében végkielégítést kap. Ez szintén olyan szolgáltatás, amelyet a román jogszabályok nem adtak meg.

A rendelet végleg kiküszöbölte annak szükségességét, hogy magyar területen román jogszabályokat alkalmazunk. Ezt akként oldotta meg, hogy a szolgáltatásra jogosultság feltételei, mértéke, valamint az eljárás és jogorvoslat tekintetében a magyar jogszabályok alkalmazását rendelte el azokkal a biztosítottakkal kapcsolatban is, akik a román jogszabályok alapján voltak biztosítva. A magyar jogszabályok alkalmazása tekintetében azonban bizonyos eltéréseket állapít meg. Az eltérésekben az az elv érvényesült, hogy a biztosítottak a magyar jogszabályok hatálybalépése következtében ne szenvedjenek hátrányt, tehát mindent ugyanolyan mértékben kapjanak meg, ahogyan azt a román jogszabályok adták, sőt – a lehetőség határai közt – valamivel többet. Nem követelhetők azonban jogosan az olyan további előnyök, melyeket a magyar jogszabályok megadnak ugyan, de amelyekre a román biztosításban nem lehetett igényt szerezni. Ilyenek pl. a magyar társadalombiztosításban a várakozási idő kedvezményes számítására, a biztosításban szerzett jogok (váromány) épségben maradására, a végkielégítésekre és a járulékvisszatérítésekre vonatkozó rendelkezések. A rendelet azonban ezt a jogos megszorítást sem alkalmazta minden vonalon, mert – amint fentebb említettük – a biztosítottak özvegyeit a magyar jogszabályoknak megfelelő kedvezőbb elbánásban részesíti. Ha tekintetbe vesszük, hogy az ellenszolgáltatás nélkül vállalt terhek az összes magyar munkaadók és biztosítottak járulékfizetéseiből gyűjtött járadék tartalék alapokat terhelik, nem kifogásolható az a rendelkezés, hogy a román biztosításból csak azok a járulékhetek vehetők figyelembe, amelyekre a járulékokat valóban befizették és azt igazolják; továbbá, hogy szerzett jogok csak akkor ismerhetők el, ha azok a területvisszacsatolás vagy hazatérés időpontjában a román jogszabályok szerint is épek voltak.

A volt bányászokat és hozzátartozóikat a rendelet a magyar bányászokkal azonos feltételekkel részesíti szolgáltatásokban, tekintet nélkül arra, hogy a román biztosításban erre a kedvezőbb elbánásra jogot szereztek-e vagy sem.

Amint említettük, a fentebb ismertetett rendelkezés csak azokra vonatkoznak, akik törődöttségük vagy elhalálozásuk következtében 1941 január 1 óta már nem léphettek át a magyar társadalombiztosításba. A biztosítottak túlnyomórésze azonban a területvisszacsatolás idejében ép és egészséges volt, a biztosítás szolgáltatásaira jogosultságuk tehát esetleg csak évtizedek múlva következik be. Rájuk vonatkozóan a rendelet akként rendelkezik, hogy azok a személyek, akik a román társadalombiztosításból átléptek a magyar társadalombiztosításba es ebben bármily rövid ideig biztosítva voltak, az öregségi stb. és a bányanyugdírbiztosításból eredő jogok szempontjából a magyar biztosítottakkal teljesen azonos feltételekkel és mértékben részesülhetnek a biztosítás szolgáltatásaiban. Azt a román biztosításban töltött időt, amelyre eső járulékfizetést igazolják, a magyar biztosításban töltött időhöz hozzá kell adni és annakidején mind a biztosítás időtartamának megállapításánál, mind a szolgáltatás összegének kiszámításánál a szerzett jogok csorbítása nélkül figyelembe kell venni. Ez a szabály érvényes azokra a munkásokra is, akik a területvisszacsatolás után olyan magyar munkaadó alkalmazásába léptek (pl. valamely állami üzembe), aki alkalmazottainak és hozzátartozóinak ellátásáról a saját hatáskörében gondoskodik. Külön rendelet fog intézkedni arról, hogy miként számítsák be azok szerzett jogait, akik a magyar mezőgazdasági biztosításba léptek át. Ennek a kérdésnek rendezése tehát még függőben maradt.

A román társadalombiztosításban a biztosítottak három évre szóló tagsági könyvet kaptak, amelyben a járulékfizetést bélyegek felragasztásával vagy a lerótt járulékok feljegyzésével igazolták. A könyv elvesztése súlyos következményekkel járt, különösen akkor, ha a könyv adatait a román társadalombiztosítási szervek még nem vették nyilvántartásba. Minthogy a tagsági könyvek és egyéb igazolások néhány év alatt elkallódhatnak, olvashatatlaná válhatnak, elkerülhetetlenül szükséges, hogy a magyar társadalombiztosítás szervei a román biztosításban szerzett és a rendelet szerint *elismerhető jogokat nyilvántartásba vegyék és azoknak megőrzéséről gondoskodjanak.*

Ez a nyilvántartásbavétel azért is szükséges, mert tudnunk kell, milyen terjedelmű az a teher, amely a magyar társadalombiztosításra hárult, mert annak fedezéséről is csak összegszerű adatok ismeretében gondoskodhatunk.

Ezért rendelkezik a rendelet 8. §-a akként, hogy *a román társadalombiztosításban szerzett jogokat csak abban az esetben szabad elismerni, ha a biztosított vagy családtagja azokat az Országos Társadalombiztosító Intézetnek a lakó- vagy munkahelye szerint illetékes kerületi pénztáránál (kirendeltségénél) legkésőbb 1944 december 31-ig bejelenti és a teljesített járulékfizetés &ket akár a bejelentéskor, akár később, igazolja.* A bejelentési határidő elmulasztása esetében a szerzett jogok többé már nem érvényesíthetők. A járulékfizetés igazolható a biztosítási könyvvel vagy bármely más hivatalos irattal, amelyből kitűnik, hogy a biztosított után milyen időszakra, milyen összegű járulékot róttak le. A rendelet a kerületi pénztárakat is kötelezi arra, hogy a náluk esetleg található feljegyzésekből, bérjegyzékekből vagy a bányavállalatoknál vezetett nyilvántartásokból az igazolásnál segítséget nyújtsanak.

Az akár a bejelentő által igazolt, akár a hivatalos feljegyzésekből igazolható járulékhiteket nyilvántartásba kell foglalni és azokról *a biztosítottak elismervényét kell adni.* Az elismerés részben vagy egészben történő elutasítása esetében az érdekelt a kézbesítéstől számított 8 nap alatt határozat hozatalát kérheti, a határozat ellen pedig 15 nap alatt a kir. járásbíróshoz fellebbezhet. A kir. járásbíróshoz ítélete végérvényes.

A szerzett jogok bejelentésére tehát közel két év áll rendelkezésre. Az OTI gondoskodni fog arról, hogy a jelentkezők és igazolások lehetőleg simán, torlódások nélkül legyenek végrehajthatók. *A jelentkezők sorrendjéről előreláthatóan hirdetések fogják az érdekelteket tájékoztatni.*

Még egy fontos körülményre kívánjuk olvasóink figyelmét felhívni. Erdélyben ugyanis a román törvény szerint *a kisiparosok, a bérkocsisok, fuvarosok, vándorárusok és a háztartási alkalmazottak is öregség stb. esetére biztosításra kötelezettek voltak.* Minthogy ezekre a foglalkozási csoportokra a magyar öregségi stb. biztosítás hatálya még nem terjed ki, biztosítási kötelezettségük a magyar jogszabályok hatálybalépése napján, 1941 január 1-én megszűnt. A 200/1941. M. E. számú rendelet megengedte, hogy ezek az érdekeltek *rendkívül kedvezményes feltételekkel önkéntesen biztosíthatassák magukat.* A kisiparosok nagy része élt is ezzel a joggal, a háztartási alkalmazottak túlnyomórésze azonban nem. Az ismertetett 500/1943. számú rendelet a biztosítás lehetőségét az említett foglalkozású menekültekre és a telepítettekre is kiterjesztette és *a jelentkezésihatáridőt 1943 december 31 napjáig meghosszabbította.* Kár lenne, ha az érdekeltek egyrésze szerzett jogait veszni hagyná.

Vigh Győző

BALESETI NÉPBIZTOSÍTÁS A NÉMET BIRODALOMBAN

A német szociális politika különös súlyt helyez a baleseti biztosításra. Dr. Hans Engel, a birodalmi munkaügyi minisztérium államtitkára a Szociális Szemle 1943 januári számában ismertetett cikkében megelégedéssel állapítja meg, hogy a német társadalombiztosítás baleseti ágát sikerült a jelen viszonyok közt elérhető legmagasabb szintig fejleszteni.

A társadalombiztosítás azonban csak üzemi balesetek és pontosan meghatározott foglalkozási betegségek esetében ad kártalanítást; közlekedési baleseteknél már csak akkor, ha a biztosítottat a munkaadó érdekében végzett utazás közben, a munkahelyre menet vagy jövet érte a baleset. Magánutakon, a háztartásban, testedzés vagy szórakozás közben szenvedett balesetek esetében a társadalombiztosítás baleseti biztosítási ága kártalanítást nem nyújt, holott az ilyen balesetek is a munkaképesség teljes elvesztésével vagy halállal végződhetnek.

A közlekedés hatalmas fejlődése, a sportolásnak szinte életszükségletté válása a súlyos balesetek számát rendkívüli mértékben szaporította. Egy nagy magánbiztosító intézet kimutatta, hogy az utóbbi időben a baleseti kártalanítás címén kifizetett összegek 53%-a közlekedési és sportbalesetekre esett.

A mindennapi élet sok oldalról fenyegető baleseti kockázatai ellen tehát a társadalombiztosítás egymagában kielégítő szociális gondoskodást, kártalanítást nem nyújt. Ezek a kockázatok csak *magánbiztosítás* útján fedezhetők. A baleset esetére szóló *magánbiztosítást azonban a társadalomnak csak aránylag csekély hányada veszi igénybe.* Amíg például a Német Birodalomban az üzemi balesetek esetére szóló társadalombiztosítás hatálya 6 millió munkavállalóra terjedt ki, a magánbiztosításban csak 350.000 személy volt baleset esetére biztosítva, évi 75 márka, tehát aránylag magas összegű átlagos biztosítási díj ellenében. A magánbiztosítottak túlnyomó többsége szabad pályán élő személy, akikre a társadalombiztosítás hatálya nem terjed ki. Erre való tekintettel a magánbiztosítók kénytelenek a kockázat különböző mértékére való tekintettel a biztosítottakat a díjfizetés szempontjából foglalkozásuk szerint több biztosítási csoportba sorozni, azonos összegű biztosítás ellenében különböző összegű díjakat követelni és így már a biztosításba való felvétel előtt a jelentkező életmódjáról és egyéb körülményeiről részletes kérdőívek útján tájékozódást szerezni. Nyilvánvalóan ezek az okai annak, hogy a baleset esetére szóló magánbiztosítás nem tudott a jelentőségének megfelelő elterjedtségre szert tenni.

A baleseti biztosítás népszerűsítését és széles rétegekre való kiterjesztését kísérelték meg az egy-egy utazásra szóló baleseti biztosítással, amikor az utas a menetjegy megváltásánál néhány fillér *egyszeres* díjtétel ellenében baleset esetére biztosítottá vált. Méginkább népszerűsítették a baleseti esetére Németországban az időszakos lapok, amelyek előfizetőiket és családtagjaikat az előfizetési díj ellenében baleset esetére is biztosították. Ez a biztosítás Németországban a legelterjedtebb volt, mert 20 millió személyre terjedt ki és az utóbbi időben évi 210.000 esetben adott kártalanítást. Ezek a népszerűsített biztosítások azonban a baleset folytán szenvedett kárral arányban nem álló, csekély összegű kártalanítást adnak, tehát elég távol vannak attól, hogy kielégítő népbiztosításnak legyenek tekinthetők.

Ezért Németországban szükségesnek találták, hogy baleset esetére szóló általános népbiztosítást hozzanak

létre, mely egységes díjtétellel olcsó legyen, mégis kielégítő kártalanítást nyújtson.

Ezt a célt valósította meg az 1942 december i-én életbelépett a baleset esetére szóló népbiztosítást szabályozó német törvény.

A baleset esetére szóló népbiztosítás hatálya kiterjed minden, a közlekedés, a foglalkozás, testedzés, háztartás körében vagy bármely más körülmények között szenvedett balesetekre. A biztosítási védelem díjpótlék nélkül, a motorkerékpárok és a gépkocsik vezetőire és a repülőgépek utasaira is kiterjed.

Ügyvitele igen egyszerű. A felvételnél nem kell körülményes kérdésekre válaszolni, de a díj csekély-sége miatt a biztosítottat nem is figyelmeztetik az esedékessé vált díjak megfizetésére.

Nem biztosíthatók: az elmebeteg, vakok, süketek, bénák, epileptikusok vagy más súlyos idegrendszerben szenvedők, valamint azok, akik keresőképességüknek több mint 70%-át tartósan elvesztették. Egyéb betegségek és fogyatékoságok (pl. az egyik láb vagy szem hiánya) a biztosítást nem zárják ki. A közismert biztosítási ajánlatot nem kell beadni, a biztosított személyi adatainak bejelentése és a fentiekre vonatkozóan feltett kérdésre adott szóbeli válasz után, legalább egy-havi biztosítási díj (1.- vagy 1.50 márka) lefizetése ellenében azonnal kézhezkapja a kötvényt. A kötvény felsorolja a biztosításra vonatkozó fontosabb tudnivalókat. A biztosítás a kötvény kiadását követő harmadik napon, déli 12 órakor hatályba lép.

A baleseti népbiztosítás kétféle: személyre szóló és családi biztosítás. A személyre szóló biztosítás díja havi 1 márka, a családi biztosításé havi 1.50 márka.

A kártalanítás személyre szóló biztosításnál:

halál esetében..... 1000 márka
teljes rokkantság esetében 5000 »

(részleges rokkantság esetében arányosan kevesebb jár).

Családi biztosításnál a díjtétel egységes, tekintet nélkül a családtagok számára.

A családfőnek járó kártalanítás:

halál esetében..... 1000 márka
teljes rokkantság esetében 5000 »

A feleség után járó kártalanítás:

halál esetében 1000 márka
teljes rokkantság esetében 3000 »

Gyermekek után járó kártalanítás (ha a háztartásban élnek, a 4. évtől 16 éves életkoruk betöltéséig):

halál esetében temetkezési hozzá-
járulás 100 márka
teljes rokkantság esetében 1.000 »

A feleség és a gyermekek után nem fizethető ez a kártalanítás, ha foglalkozásuk közben üzemi balesetet szenvedtek. A foglalkozást űző feleség azonban saját személyére külön biztosítást is köthet. Az ilyen biztosított nő nem foglalkozási baleset esetében mind a személyi, mind a családi biztosítás alapján kártalanításra jogosult. Ugyanez érvényes a foglalkozást űző 14-16 éves gyermekekre is.

Többletbiztosítás is köthető, de legfeljebb a fentebb említett összegek kétszereséig.

A legmagasabb *belépési életkor* eredetileg 60 év volt, ebben az esetben a biztosítás legfeljebb öt évre terjedhetett. Utóbb azonban már 60 évnél idősebb életkorú személyek felvételét is megengedték. A biztosítás hatálya a 65 életév betöltése hónapjának utolsó napjával – külön felmondás nélkül – megszűnik.

A biztosítási védelem közvetlen háborús eseményekre nem terjed ki. Ezeket az állam kártalanítja. Olyan balesetek azonban, amelyek a háborúval csak közvetett összefüggésben állanak, pl. az elsötétítéssel, légvédelmi gyakorlatokkal, légiriadókkal kapcsolatos balesetek, kártalanításra jogosítanak. Tíz százaléknál alacsonyabb keresőképességsökkenésnél, vagy olyan testrész elvesztésénél, amely 5%-nál alacsonyabb keresőképességsökkenéssel jár, kártalanítási igény nem keletkezik.

A fentiekből megállapítható, hogy a német baleseti népbiztosítás a kockázatokkal teli háborús időkben a dolgozó népességnek a rendes társadalombiztosítási szolgáltatásokon felül kielégítő, körülményes eljárásoktól mentes, egyszerű védelmet nyújt.

Vigh Győző

TUDÓ SÍTÓ

Kisegítő női irodai munkaerők kiképzése a német társadalombiztosításban

A férfiaknak háborús szolgálatra való behívása a német társadalombiztosítás szerveinél is érezhető munkaerőhiányt idézett elő. A bevonult irodai férfialkalmazottakat fiatalkorú női irodai alkalmazottakkal pótolják. A nélkülözhetetlen szakismeretek elsajátítása céljából a jelentkezőkkel tanszerződést kötnek és részükre szaktanfolyamokat rendeznek. A jelentkezők a tanfolyam elvégzése után a kereskedelmi és iparkamaráknál szervezett vizsgálóbizottság előtt tesznek vizsgát. A vizsgálóbizottságba egy társadalombiztosítási szakértőt is be kell vonni. V. GY

A meddőség elleni küzdelmet

a Német Birodalomban a betegségi biztosítás feladat-körébe utalták. Minden német tartományban megfelelő számú szakorvossal szervezetet kell létesíteni a házasságok

terméketlenségének leküzdésére. Ezek a szervezetek végzik a szükséges orvosi vizsgálatokat és annak eredménye alapján adnak felvilágosításokat és tanácsokat. Ahol ilyen szervezetek még nem működnek, a betegségi biztosító intézetek felülvizsgáló orvosainak feladata annak megállapítása, hogy a meddőség megszüntethető-e, az esetleges műtéti beavatkozást gátolják-e egyéb egészségügyi okok és hogy a meddőség oka nem a másik házastársban található-e. A javasolt orvosi beavatkozás, műtét vagy egyéb gyógytényező nyújtása a betegségi biztosító intézetek feladata. A birodalmi munkaügyi miniszter 1942 május 9-én kelt rendeletében elrendelte, hogy a betegségi biztosító intézetek akkor is vállalni kötelesek a meddőség megszüntetésére irányuló segélyek költségeit, ha alapszabályaik ilyen segélyek nyújtására nem adnak lehetőséget. A miniszter 1942 november 14-én kelt rendeletében felhívja a betegségi biztosító intézeteket, hogy abban az esetben, ha orvosi vélemény szerint a meddőség meg-

szűnése gyógyfürdők igénybevételelétől remélhető, tekintettel a küzdelem nagy népesedéspolitikai jelentőségére, a gyógyfürdők használatát a legmesszebbmenően engedélyezni kötelesek.

V. Gy.

Dániában az 1941 évben

1595 nyilvánosan elismert, 18 államilag ellenőrzött betegpénztár, valamint az államvasutak betegpénztára működött. E három csoport tagjainak száma következőképpen oszlott meg: 2,689.001; 1,889.951; 37.839. Az egyes pénztárak vagyona dán koronában: 55,700.000; 2,540.000; 410.000 volt.

Cs. F.

Olaszországban a kereskedelmi alkalmazottak betegségi biztosítását a családtagokra is kiterjesztették

Az olasz kereskedelmi alkalmazottak betegségi biztosításában régebben csak maga a munkás volt biztosítva. A biztosítás tehát a többi munkáscsoportoktól eltérően, a családtagokra nem terjedt ki. A korporációk minisztériuma a kereskedelmi munkaadók és munkások szövetségével történt megállapodás után a betegségi biztosítást a családtagokra is kiterjesztette. A rendelet különös figyelemmel van a hat évnél fiatalabb gyermekekre. A pénzügyi terhek (1 %) felerészben a munkaadók, felerészben a munkások viselik.

Cs. F.

TANÁCSADÓ

Fontos szempontok a bejelentések teljesítésénél

Nagyon sokszor előfordul, hogy a munkaadók jóhiszemű közönyösségből nem teljesítik munkásaik bejelentését olyan körültekintéssel és pontossággal, amint azt az előírások megkívánják. Innen adódnak olyan esetek, hogy a biztosítótintézet a munkaadó által tévesen közölt adatok alapján rója ki a járulékokat. A munkaadó a fizetési meghagyás átvételekor nem is sejtje, hogy ennek a téves és jogtalan kirovásnak tulajdonképpen ő az okozója. A sok felszólamlás és tévedés kiküszöbölése érdekében összefoglaljuk azokat a szempontokat, amelyeket a munkaadónak a be- és kilépést, valamint a változást jelentő lapok, továbbá az utólagos bejelentési jegyzékek kitöltésénél saját érdekében is feltétlenül figyelembe kell venniük.

1. A bejelentési nyomtatványokat olvashatóan kell kitölteni, mert az elírt vagy rosszul írt nevek sok félreértésre adnak alkalmat. Nagyon fontos továbbá, hogy a munkaadó neve, teljes laci címe pontosan szerepeljen a jelentőlapokon (előfordult például olyan eset, hogy Budapesten ugyanabban a bérházban két azonos nevű munkaadó bejelentései és befizetései állandóan összecserélődtek, mert egyikük sem írta ki a teljes laci címet).

2. Ügyelni kell továbbá arra, hogy a munkaadó törzsszáma is pontosan fel legyen tüntetve a szóbanlevő nyomtatványokon. Nagyon sok felesleges munkát kerülhetünk el és sok felszólamlásnak vehetjük így elejét, ha a törzsszámot pontosan kiírjuk.

Ha a munkaadónak több törzsszáma is van, például: főüzemének, fiókjának és háztartásának, ilyen esetben különös gonddal kell kitölteni azt a rovatot, amely feltünteti a megfelelő törzsszámot. Ha a munkaadó először jelent be, e rovatba annyit írjon: „új munkaadó.”

3. A jelentőlapon az üzem, hivatal, foglalkozás megjelölésére külön rovat szolgál. Ezt is pontosan kell kitölteni, mert a bejelentő munkaadó üzemének stb. biztosítási kötelezettségét ez alapon bírálja el az intézet. Hasonló jelentőségű a munkás nevét és alkalmazásának minőségét feltüntető rovat is. Amennyiben ezt a munkaadó nem a valóságnak megfelelően közli, súlyos következményekkel számolhat. Ha például ilyen téves bejelentés alapján rója ki az intézet a járulékokat, a munkaadó azt teljes egészében és anélkül, hogy a fél járulékrész összegét levonhatná, köteles megfizetni mindaddig, amíg a bejelentés jogtalanságát az intézet meg nem állapítja. Ezenfelül ebben az esetben a munkaadónak meg kell térítenie a helytelen bejelentés alapján jogtalanul igénybevett segélyezés és az eljárás költségét, viszont nem követelheti vissza azokat a befizetéseket, amelyeket ilyen téves bejelentés alapján teljesített.

4. Különös gonddal kell továbbá megjelölni a munkás nevét, egyéb személyi adatait, mert az azonosságot e pontos adatok nélkül megállapítani lehetetlen. Az azonosság kétségtelen megállapítása mind a munkaadónak, mind

pedig az intézetnek érdeke. Ennek az elvnek figyelembevétele főleg az idegen eredetű és hangzású nevek leírásánál nagyfontosságú. Az ilyen munkás nevét ne a fonetikus kiejtése, hanem a munkavállaló személyi okmányai (munkakönyve) alapján, lehetőség szerint minden betűjét kiírva vezessük rá a jelentőlapra. (Pl. „Singer” nevét Szinger, Zinger néven is írják, ennek következtében előfordulhat, hogy a bejelentés nem a megfelelő helyen kerül bevezetésre.)

5. A javadalmazás rovatban hasonló felelősséggel kell feltüntetni a munkás valamennyi jövedelmét, amire a munkaviszonyból kifolyólag igényt tarthat, külön a készpénzt, külön a természetbeni javadalmazást. Ennek alapján történik a munkás napibérosztálya sorozása. Ha itt tévedés történik a munkaadó közléséből, a jelentkező napibérosztálykülönbözötet mind a járulékoknál, mind a táppénzsegélyezésnél a munkaadónak kell megfizetnie.

6. A bejelentőlap „Jegyzet” rovatába a munkaviszonyra szolgáló különleges körülményeket kell feljegyezni. (Pl. a háztartási munkaadók ide írják be, hogy a bejelentett bejárónő naponként hány órán keresztül dolgozik a háztartásban; ide írhatják be a fő- és mellékfoglalkozás tényét is, továbbá, hogy a munkás katonai szolgálatot teljesít stb.)

7. Meg kell még említenünk azt is, hogy a befizetéseknel is hasonló pontosságot követel a munkaadó érdeke. Különösen akkor, ha a munkaadó postatakarékpénztári befizetési lapon teljesíti a befizetést. A befizetési lap középső szelvényére mindig pontosan kell ráírni annak a folyószámlának törzsszámát, amelynek javára a befizetés szól. Ezt a célt szolgálja az OTI által folyó év elején a háztartási munkaadók részére szétküldött befizetési lap-füzet is; ennek segítségével rendszert és pontosságot vihetünk a fizetési kötelezettségek nyilvántartásába.

A járulékok esedékessége és befizetése

A magyar társadalombiztosításban a járulékok fizetési kötelezettsége kizárólag a munkaadót terheli, aki e terhet részben továbbhárítja a biztosítottra olyképpen, hogy a járulék felerészét a biztosított javadalmazásából levonhatja. A levonási jog azonban legfeljebb két bérfizetési hétre vonatkozhatik, ennél később esedékessé vált javadalmazásból a lejárt időre levonást már nem szabad eszközölnie, mert ezt a törvény szigorú tiltja. Ha a munkás nem részül javadalmazásban, a munkaadó a járulékok felének megtérítését csak abban az esetben követelheti, ha ezt a jogát szerződéssel biztosította.

Ugyancsak a munkaadó köteles fizetni a rendes járulékkal együtt a *pótljárulékot* is. Ezt az a munkás köteles fizetni, aki az intézetet betegség színlelésével, vagy a segélyezésnek más módon jogosulatlanul történt igénybevételeivel megkárosította. A pótljárulék a rendes járulék

kétszereséig terjedhet és azt a munkaadó jogosult a munkás javadalmazásából teljes egészében levonni.

A baleseti járulékat és díjat *teljes egészében* a munkaadó köteles fizetni. Ezen a címen semmit sem vonhat le a munkás javadalmazásából.

A járulékok azon a napon *esedékesek*, amelytől a fizetés elmulasztása esetén a késedelmi pótlék felszámítása kezdetét veszi. Az esedékesség időpontját a vonatkozó szabályok az alábbiak szerint állapítják meg:

A *háztartási alkalmazottak után* egy teljes naptári hónapon ezidőszert 3 pengő 75 fillér járulék és baleseti biztosítási díj fizetendő, amely legkésőbb a naptári hónapot követő hónap 15-ik napján esedékes. Munkaadó a járulékat az intézet külön felszólítása (fizetési meghagyás) bevárása nélkül megfizetni köteles. A decemberi járulék például legkésőbb január 15-én, a januári járulék legkésőbb február 15-én esedékes.

Az OTI az esedékes járulékokról negyedévenként utólag küld fizetési meghagyást, ezen felül minden évben külön értesítést arról, hogy a munkaadó folyószámláján mennyi tartozás, vagy követelés van nyilvántartva.

Az *ipari munkások* után havonként (négy vagy öt teljes hétre) lerótt járulékokat és díjakat a munkaadó legkésőbb a járulékfizetési időszakot követő naptári hónap utolsó napjáig – mégpedig külön felszólítás (fizetési meghagyás) bevárása nélkül köteles megfizetni. A decemberi időszakra járó járulékokat pl. legkésőbb január 31-én kell megfizetni.

Az esedékes járulékokról és baleseti biztosítási díjakról az intézet utólag fizetési meghagyást küld, ezenkívül félévenként írásbeli tájékoztatót a folyószámla állásáról.

A *heti* vagy *havi* bejelentési jegyzékkel *jelentő munkaadók* a bejelentési jegyzékkel kimutatott járulékokat legkésőbb a bejelentési jegyzék benyújtására megállapított határidőt követő *nyolcadik napon*, minden külön felhívás (fizetési meghagyás) bevárása nélkül megfizetni kötelesek. A baleseti járulék fizetésére kötelezett munkaadó a baleseti járulékokat a fizetési meghagyás kikézésétől számított két hónap alatt köteles megfizetni. Ha a munkaadó az esedékesség napján nem fizeti be a szóbanlevő járulékokat és baleseti biztosítási díjat, az intézet a késedelem minden megkezdett hónapjára havonként 0.5% késedelmi pótlékat számít fel.

A törvény kihágásnak tekinti, ha a munkaadó a biztosításra kötelezett munkástól levonható járulékrészt az említett határidőben szándékosan meg nem fizeti. 1000 pengőig, ismétlődés esetén 3000 pengőig terjedhető pénzbírsággal sújtja továbbá a törvény azt a munkaadót, aki elfogadható mentő ok nélkül a járulékokat, pótlékokat, díjakat esedékesség szerint be nem fizeti. A befizetés az intézet pénztárai, pénzbeszedői, pénztári megbízottai útján történik, vagy pedig postatakarékpénztár útján a megfelelő postatakarékpénztári csekk számla javára.

Meg kell itt jegyeznünk, hogy a közvetlenül fizetésre kötelezettel szemben már megnyílt esedékesség a magán-

jog általános elvei szerint kihat az egyetemlegesen kötelezetre is. Ezt igazolja az állandósult bírói gyakorlat is, ami szerint az egyetemlegesen kötelezett nemcsak a járuléktartozásért, hanem a közvetlen adós késedelme folytán felszámítható késedelmi pótlékért is felel.

Katonai szolgálat mellett polgári foglalkozást is folytató egyének biztosítási kötelezettsége

Többször előfordult mostanában, hogy katonai szolgálatot teljesítő egyén szabad idejében saját elhatározásából akár a bevonulás előtti munkaadónál, akár más munkaadónál javadalmazással járó polgári foglalkozást folytat. Ilyen egyének társadalombiztosítási kötelezettsége vitára adhat alkalmat. Az 5.960/1941. M. E. sz. rendelet 8. §-a értelmében ugyanis a katonai szolgálatra bevonulásnak a munkaviszony megszűnésével azonos hatálya van. Ez a rendelkezés azonban nem érinti annak a törvényhelynek hatályát, amely az átmenetileg kisegítésképpen, vagy ideiglenesen alkalmazott munkások biztosítási kötelezettségét mondja ki. Az utóbbi elv szem előtt tartásával olyan gyakorlat alakult ki, amely a honvédelmi szolgálatot teljesítő, de ugyanakkor szolgálatmentes időben saját elhatározásából polgári foglalkozást is folytató egyént e polgári foglalkozása alapján biztosításra kötelezett munkásnak tekinti, feltéve, hogy egyéb körülmény a biztosítási kötelezettséget nem zárja ki. A vázolt helyzetben az ilyen munkást az intézetbe be kell jelenteni. A bejelentőlapon jelezni kell azonban, hogy a munkaviszony katonai szolgálat mellett áll fenn.

A légoltalmi szolgálat díjazása nem számít be a biztosításra kötelezett javadalmazásba

A különleges légvédelmi szolgálatot teljesítő egyéneknek a békében elrendelt légvédelmi, légoltalmi gyakorlatok, valamint a honi légvédelmi készség tartamára az érvényben lévő rendeletek szerint *díjazásra* van igényük. Bár a törvény rendelkezései szerint a munkaviszonyból eredő mindennemű juttatás beszámít a javadalmazásba, a fennálló gyakorlat a légvédelmi szolgálatért járó térítésre ezt a rendelkezést nem vonatkoztatja. Eszerint azt a térítést, amelyre a légvédelmi szolgálat teljesítéséért a biztosításra kötelezett igényt tarthat, a törvény rendelkezései szerint figyelembe veendő javadalmazásnak tekinteni *nem szabad*.

önként következik, hogy a normális munkakereseten felül aktív légoltalmi szolgálatért kifizetett javadalmazást a munkaadónak nem kell bejelentenie s ha már bejelentette, az illető biztosítóintézetnek ezt nem kell figyelembe vennie, azaz mind a járulékkivetésnél, mind pedig a segélyek juttatásánál ezt a dotációt számításon kívül kell hagynia. Nagyon természetes, az ilyen kiadást a munkaadóknak saját nyilvántartásaikon is *nem* a „munkabér”-számlán, hanem a „légoltalmi költség” számláján kell elszámolniok.

Szerkesztésért és kiadásért felelős: Erődi-Harrach Béla dr.

431562. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest. Felelős: Kárpáti Antal igazgató.

E SZÁMBAN MEGJELENT CIKKEK SZERZŐI:

TÓTH BÉLA dr., a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal delegált
tisztviselője * CSÁKTORNYAI FERENC, közgazda * VIGH
GYŐZŐ dr., OTI aligazgató * MIHÁLFFY ANTAL dr.,
miniszteri osztálytanácsos * KELETI JÓZSEF dr., m. kir.
egészségügyi főtanácsos, a MABI főorvos-igazgatója *
PATARICZA ILONA, közgazda * KÖNIG ÁGNES, egyetemi
gyakornok, közgazda * RADOMSZKY MIHÁLY dr., OTI titkár

S Z O C I Á L I S S Z E M L E

AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET FOLYÓIRATA

SZERKESZTI»

ERŐDI-HARRACH BÉLA

*

KIADJA: AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

MEGJELENIK ÉVEN KINT T Í Z S Z E R

*

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Telefon: 339-753

BUDAPEST, VIII., SZENTKIRÁLYI-U; 7

Postatakarékpénztári csekk számla sz.: 23.932

*

*Az előfizetés díja egy évre 12' - P. Jogi személyeknek, iskoláknak, könyvtáraknak, intézményeknek,
közhatóságnak 30' - P. Munkásoknak 4- P. Egyes szám ára 2.50 P.*

*

Szerkesztőségi órák: hétfőn d. e. 10-12-ig.
Kéziratokat nem adunk vissza.